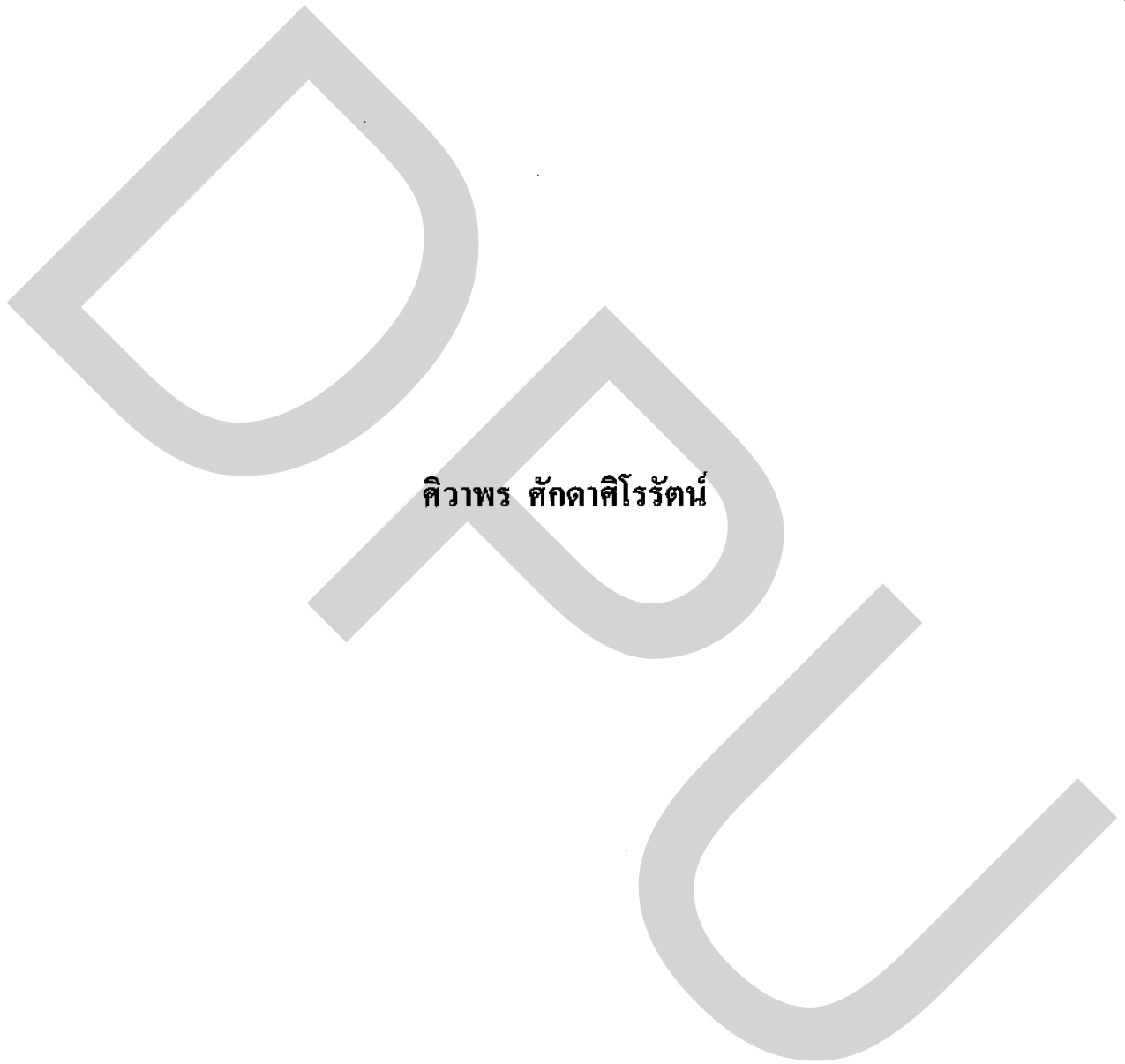

การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

ศิวพร ศักดาศิริโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2551

**FILING OF CIVIL CASE IN CONNECTION WITH AN OFFENCE
UNDER SECTION 44/1 OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE**

SIWAPORN SAKDASIRORAT

เลขทะเบียน.....	0199106.....
วันลงทะเบียน.....	24 เม.ย. 2551.....
เลขบัญชี.....	๗๗.....
เลขประจำตัว.....	๓๕-๐๕๐๔๒.....
	๙๕๕๔๗.....
	[๒๕๕๑].....

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2008

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 44/1

เสนอโดย ศิวาพร ศักดาศิริโรจน์

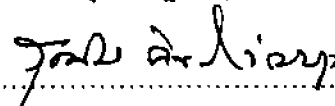
สาขาวิชา นิติศาสตร์ หมวดวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

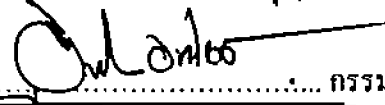
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

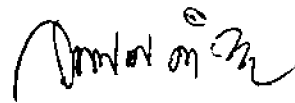

..... ประธานกรรมการ
(ศ.ดร.คณิต วัฒนกร)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(รศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต)

..... กรรมการ
(รศ.ดร.สมศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะช)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผศ.ดร.สมศักดิ์ คำริชอบ)

วันที่ 19 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2557

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต ที่เป็นผู้แนะนำหัวข้อวิทยานิพนธ์และให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท่านตลอดเวลาอันมีค่ายังคงคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ จนทำให้ผู้เขียนสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นผลสำเร็จออกมาได้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูง ที่ให้ความเมตตากรุณาแก่ผู้เขียนตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะและชี้แนะแนวทางในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวาทัน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อบิดา มารดา ที่ได้ให้โอกาสผู้เขียนในการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนครู อาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอนผู้เขียนจนประสบความสำเร็จ

ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณกรพัฒน์ สุภานันท์ ท่านฉัตรชัย-คุณศิริพร ดังคณานุกุลชัย คุณเอกณัฐ จินเสน คุณอนงนาต ชีวานันท์กุล ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้เขียนขอมอบให้เป็นกตเวทิตาแด่บูรพจารย์ทุก ๆ ท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้เขียน หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ศิวาพร ศักดาศิริโรรัตน์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. แนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	8
2.1 หลักการดำเนินคดี.....	8
2.1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง.....	8
2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	11
2.1.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน.....	17
2.1.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน.....	18
2.1.2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ.....	19
2.2 ลักษณะของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	21
2.2.1 ที่มาและเหตุผลของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.....	21
2.2.2 ความหมายของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	24
2.2.3 กรณีที่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	26
2.2.4 กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	27
3 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.....	29
3.1 หลักการดำเนินคดี.....	29
3.1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง.....	29
3.1.1.1 การเริ่มต้นคดี.....	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.1.2 การพิจารณาคดี.....	32
3.1.1.3 การพิพากษา.....	33
3.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา.....	34
3.1.2.1 การเริ่มต้นคดี.....	35
3.1.2.2 การพิจารณาคดี.....	37
3.1.2.3 การพิพากษา.....	38
3.1.3 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	39
4. การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาตามกฎหมายไทย.....	43
4.1 ความเป็นมาของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	43
4.1.1 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาก่อนประกาศใช้ ป.วิอาญา.....	43
4.1.2 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาก่อน ป. วิอาญา (ฉบับที่ 24).....	45
4.1.2.1 กรณีผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินคดี.....	45
4.1.2.2 กรณีรัฐเป็นผู้ดำเนินคดี.....	46
4.1.2.3 การพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	47
4.1.2.4 การพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา.....	48
4.1.2.5 การคืนทรัพย์สิน.....	49
4.1.3 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ตาม ป. วิอาญา (ฉบับที่ 24).....	50
4.1.3.1 เหตุผลและความเป็นมา มาตรา 44/1.....	50
4.1.3.2 สารสำคัญของหลักการ.....	55
4.1.3.3 สิทธิของผู้เสียหายตาม มาตรา 44/1.....	59
4.2 วิเคราะห์ความเหมาะสมของการนำคดีขึ้นสู่ศาลตาม ป. วิอาญา มาตรา 44/1.....	60
4.2.1 วิเคราะห์การนำคดีขึ้นสู่ศาลตาม มาตรา 44/1.....	60
4.2.2 วิเคราะห์ความเหมาะสมกรณีให้อัยการเป็นผู้ดำเนินคดีแทน.....	62
4.2.3 วิเคราะห์บทบาทศาลในการอำนวยความสะดวกเพื่อให้ได้รับการเยียวยา ที่เป็นธรรมและรวดเร็วตาม มาตรา 44/1.....	65
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	67
5.1 บทสรุป.....	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.2 ข้อเสนอแนะ	70
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก.....	79
ภาคผนวก ก. พ.ร.บ. เพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา รศ. 126 และกฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127 หมวดที่ 10.....	80
ภาคผนวก ข. รายละเอียดที่เกี่ยวกับการกรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 44/1.....	85
ภาคผนวก ค. พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24).....	104
ภาคผนวก ง. ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง คดีอาญา.....	111
ภาคผนวก จ. ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท.....	130
ประวัติผู้เขียน.....	139

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 มาตรา 44/1
 ชื่อผู้เขียน   ศิวาพร สักคาติโรรัตน์
 อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.อุคม รัฐอมฤต
 สาขาวิชา   นิติศาสตร์
 ปีการศึกษา   2551

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 โดยศึกษาถึงหลักเกณฑ์ และความเหมาะสมของการกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามีสิทธิยื่นคำร้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก และไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณา เป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายอย่างแท้จริงหรือไม่ เพียงไร

ผลจากการศึกษาพบว่า การเยียวยา โดยการใช้สิทธิทางศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐ มิได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือด้านการดำเนินคดีให้แก่ผู้เสียหายเหมือนดังเช่นกรณี มาตรา 43 ภาระหน้าที่ในการดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา ยังคงเป็นของผู้เสียหายที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเองทั้งสิ้น ทั้งที่การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีส่วนแพ่งอยู่บนพื้นฐานของคดีอาญาที่พนักงานอัยการฟ้อง

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อระบบการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 43 ที่รัฐดำเนินการแทนนั้นมีข้อจำกัด และเป็นสาเหตุหลักให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 เข้ามา และเมื่อต้องการเพิ่มโอกาสให้มีการดำเนินคดีส่วนแพ่งควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แล้ว การคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายที่ต้องรับผลร้ายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความบกพร่องของรัฐ การดำเนินกระบวนการตามมาตรา 44/1 จึงควรกำหนดให้พนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐได้เข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย เพราะการที่รัฐเข้ามามีส่วนให้ความช่วยเหลือย่อมจะเกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายได้มากกว่าการที่กำหนดให้ผู้เสียหายต้องรับภาระดำเนินการด้วยตนเอง

3

Thesis Title	Filing of civil case in connection with an offence under Section 44/1 of the Criminal Procedure Code
Author	Siwaporn Sakdasirorat
Thesis Advisor	Associate Prof. Dr. Udom Rathamarit
Department	Law
Academic Year	2008

ABSTRACT

This purpose of this thesis is to study the filing of civil case in connection with an offence under Section 44/1 of the Criminal Procedure Code. A thesis was made by studying a rules and appropriation of case that the injured person in civil case in connection with an offence has the right to claim the compensation, which the public prosecutor is a prosecutor, not bring a civil case separately, and not pay of court fee; Those wheter protect the right and benefit of the injured person or not.

Results of the study reveal that the remedies by filing of civil case in connection with an offence under Section 44/1 of the Criminal Procedure Code, the public prosecutor has not assisted the injured person as Section 43 of the Criminal Procedure Code, thus the injured person has only duty to entitled to institute a civil case.

The author found that the compensation system by the offender under Section 43 of the Criminal Procedure Code, which filing by government was not provided for the injured person, and cause of amend and insert the provision Section 44/1 of the Criminal Procedure Code. Therefor, filing of civil case in connection with an offence under Section 44/1 of the Criminal Procedure Code shall be a duty of the public prosecutor. Because of the government will be protect the right and benefit of the injured person better than the injured person.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายของประเทศไทย แต่เดิมยังไม่มี การแบ่งแยกความรับผิดชอบทางแพ่งออกจาก ความรับผิดชอบทางอาญา และไม่มี การบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ โดยจะเห็นได้ ตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 จนถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความ มีโทษสำหรับ ใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 จวบจนมีพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 จึง ได้เริ่มมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องให้อำนาจแก่อัยการเรียกทรัพย์คืนหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหาย¹ ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ในกฎหมายของประเทศไทย ต่อมาเมื่อได้มีการจัดทำประมวลกฎหมาย (Codification) เป็นฉบับแรก คือ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จึงได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไว้ โดยเฉพาะ ในภาค 1 หมวดที่ 10 ว่าด้วยเรื่อง การร้องขอคืนและขอเรียกค่าเสียหาย² และเมื่อได้มีการ ร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นจึงได้นำหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่ง เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจากกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญามาตรา 40 ถึงมาตรา 51

ปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับ คดีอาญาดมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 และมาตรา 44/2³ โดยกฎหมาย ได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็น โจทก์ได้ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บุคคล ซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่ จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

¹ เสถียร ลายลักษณ์ ก (2477). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21 กฎหมาย ร.ศ. 125-126*. หน้า 337.

² เสถียร ลายลักษณ์ ข (2477). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 22 กฎหมาย ร.ศ. 127*. หน้า 40-43.

³ มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 เพิ่มเติมโดย มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อ 30 ธันวาคม 2548.

แม้ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะได้ถูกยกเลิกไป แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญาก็ยังคงได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (5)⁴ กล่าวคือ ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา⁵

เนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาบางความผิดอาจก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 24) เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 40 ได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ นอกจากนี้บทบัญญัติในมาตรา 43 ยังกำหนดให้อัยการที่ฟ้องคดีอาญาสามารถเรียกร้องสิทธิในทางแพ่งแทนผู้เสียหายได้ แต่การใช้สิทธิทางแพ่งในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 43 ถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกง ชักยอก และรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น อัยการจะใช้อำนาจเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ไม่ได้⁶ เมื่อพิจารณามาตรา 43 แล้วจะเห็นได้ว่า การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับ

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้...(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลยและพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

⁵ ธานีศ เกศวพิทักษ์ ก (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 2-157). หน้า 455.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ชักยอกหรือรับของโจรถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย”

คดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย มีข้อจำกัดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 คือ ต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 9 ฐานความผิดที่ระบุไว้และต้องเป็นการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น หากผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมอื่นที่นอกเหนือจาก 9 ฐานความผิดดังกล่าวหรือแม้จะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 9 ฐานความผิดที่ระบุไว้ก็ตาม แต่หากผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าเสียหายหรือเรียกร้องสิทธิประการอื่นที่มีได้เป็นการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้าย ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไปซึ่งทำให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย ฉะนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในการคุ้มครองผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง รัฐจึงได้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ผู้เสียหายได้มีทางเลือกในการได้รับค่าสินไหมทดแทน⁷

เจตนารมณ์ของการเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวก็เพื่อที่จะให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน ไม่จำกัดเฉพาะแต่การได้รับทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายคืนหรือใช้ราคาเท่านั้น กฎหมายจึงได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวงนอกเหนือจากที่อัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้ามาในคดีที่รัฐหรืออัยการเป็นโจทก์ได้โดยใช้วิธีพิจารณาที่ไม่ยุ่งยากไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมและไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีอาญา ทำให้การเยียวยาผู้เสียหายทางแพ่งเป็นไปได้โดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม นอกจากนี้บทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น ยังให้สิทธิผู้เสียหายที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยได้อีกด้วย⁸

⁷ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1294-1/2546 ถึง 1304-11/2546 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้...” และมาตรา 253 บัญญัติว่า “ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งมีคำร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินคิดมากับฟ้องคดีอาญาตามมาตรา 43 หรือมีคำขอของผู้เสียหายขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมิให้เรียกค่าธรรมเนียม...”

อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณา คือ แม้การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 44/1 ในครั้งนี้มุ่งที่จะสนับสนุนให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้นและช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินทองและเวลา ทำให้ผู้เสียหายมีหนทางที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นกว่าเดิม แต่อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐก็มิได้เข้ามาบิบบทบาทให้ความช่วยเหลือด้านการดำเนินคดีให้กับผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเหมือนเช่นกรณีมาตรา 43 จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติแห่งมาตรา 43 ได้กำหนดให้ในคดีลักทรัพย์ วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อยทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย และในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างคดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ แต่ในบทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 นั้นเพียงแต่กำหนดให้ในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

เมื่อพิจารณาการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 จะพบว่าผู้เสียหายในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์จะต้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลและมีหน้าที่ในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในการดำเนินคดีส่วนแบ่งเพื่อฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญายังคงเป็นของผู้เสียหายที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเองทั้งสิ้น เพียงแต่ประโยชน์ที่ผู้เสียหายจะได้รับในการดำเนินคดีตามมาตรา 44 โดยหลักคือ ผู้เสียหายสามารถเรียกร้อยค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำ

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจรถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อยทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” และมาตรา 44 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ การเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตรา 43 ก่อนพนักงานอัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องในระยะเวลาใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้”

ความคิดในความคิดทุกประเภทโดยสะดวกขึ้น มีระบบการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน โดยวิธีพิจารณาที่ย่นย่อและอิงกับการพิจารณาคดีอาญาและได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล แต่สำหรับขั้นตอนในการดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นรัฐมิได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือทั้งที่การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีส่วนแพ่งอยู่บนพื้นฐานของคดีอาญาที่อัยการฟ้อง จึงเกิดข้อสงสัยว่าการให้ผู้เสียหายนำคดีขึ้นสู่ศาลและดำเนินการเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายและอำนวยความสะดวก รวดเร็ว อันเป็นการคุ้มครองบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับอาญาได้อย่างแท้จริงหรือไม่ เพราะเมื่อระบบการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 43 ที่รัฐดำเนินการแทนนั้นมีข้อจำกัดและเป็นสาเหตุหลักให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 เข้ามาและเมื่อรัฐต้องการเพิ่มโอกาสให้มีการดำเนินคดีส่วนแพ่งควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์แล้ว การคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายที่ต้องรับผลร้ายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความบกพร่องของรัฐ การดำเนินกระบวนการตามมาตรา 44/1 รัฐจึงควรที่จะเข้ามาดำเนินการให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมแทนเพราะการที่รัฐเข้ามาดำเนินคดีนั้นย่อมจะเกิดประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายได้มากกว่า

ถึงแม้ว่าโดยหลักการรัฐไม่ควรดำเนินคดีแพ่งให้แก่ราษฎรถ้าไม่เกี่ยวกับสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชนที่เป็นส่วนรวม แต่เมื่อการเรียกร้องสิทธิทางแพ่งนั้นมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาและเมื่อต้องการให้มีการเพิ่มโอกาสในการดำเนินคดีส่วนแพ่งควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์จึงมีการกำหนดให้เรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้ทุกประเภทของความคิดและระบบการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้ไม่ใช่คดีแพ่งเสียทีเดียวแต่เป็นคดีอาญาส่วนแพ่ง เพราะมีความแตกต่างไปจากหลักการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป เหตุใดระบบของรัฐจึงไม่เข้ามารับผิดชอบเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายซึ่งจะทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และเป็นประโยชน์กับผู้เสียหายได้มากกว่าการที่กำหนดให้ผู้เสียหายต้องรับภาระดำเนินการเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 เพื่อที่จะได้ทราบที่มาแห่งบทบัญญัติและเหตุผลของการเพิ่มเติมบทบัญญัติเข้ามาและการที่กำหนดให้ผู้เสียหายมีหน้าที่ในการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเองนั้นจะทำให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายได้มากกว่าการที่รัฐเข้าไปดำเนินคดีแทนผู้เสียหายหรือไม่ เพียงไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทยและศึกษาถึงเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

1.2.2 เพื่อศึกษาว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่ให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้นั้นจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายได้อย่างไร มีประสิทธิภาพมากกว่าการกำหนดให้อัยการเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายหรือไม่เพียงไร โดยศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของประเทศ ฝรั่งเศส

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

แม้เจตนารมณ์ของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เพื่อให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะเหตุได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้ โดยไม่ต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งทั่วไปและได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล อันเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้มีทางเลือกในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพิ่มขึ้น แต่การดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนยังคงเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง ทั้งที่การเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นอยู่ในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ฟ้องแต่รัฐก็มีได้ช่วยเหลือดำเนินการ ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจึงควรที่จะต้องมีการแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสม โดยควรที่จะต้องให้รัฐเป็นผู้ดำเนินคดีในการเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะประโยชน์ที่ผู้เสียหายควรจะได้รับจากการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในคดีที่มีรัฐหรืออัยการเป็นโจทก์ฟ้องนั้น คือการที่รัฐได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือไปถึงด้านการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

มุ่งศึกษาถึงความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย และเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และศึกษาถึงการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามบทบัญญัติแห่งมาตราดังกล่าวจะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว สามารถอำนวยความสะดวก

ให้กับผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าการกำหนดให้อัยการเข้ามาดำเนินคดีแทนผู้เสียหายหรือไม่ เพียงไร โดยศึกษาเปรียบเทียบกับวิธีการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

1.5 วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัย การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาวิจัยจากเอกสารทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสารทางกฎหมาย เอกสารประกอบการสัมมนา ความเห็นของนักนิติศาสตร์ ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต (Internet) เพื่อที่จะได้รวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อศึกษาวิจัยและประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศไทย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงที่มาของบทบัญญัติและเหตุผลของการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.6.3 ทำให้ทราบว่า การเพิ่มเติมบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรื่องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตาม มาตรา 44/1 เข้ามา โดยให้ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้นั้นสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายได้อย่างแท้จริงหรือไม่ เพียงใด

1.6.4 ทำให้ทราบรูปแบบแนวทางที่เหมาะสมโดยเปรียบเทียบกับวิธีการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของต่างประเทศ เพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีแพ่งและหลักการดำเนินคดีอาญา มีข้อที่แตกต่างกันในเรื่องของการดำเนินคดีหลายประการ เช่น วัตถุประสงค์แห่งการดำเนินคดี สิทธิของบุคคลที่จะดำเนินการฟ้องร้อง ตลอดจนขอบเขตแห่งความรับผิดชอบและหลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน

สาระสำคัญของความแตกต่างดังกล่าว จึงทำให้มีการแยกศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน อย่างไรก็ตามแม้จะมีข้อแตกต่างกันในหลายประการ แต่การกระทำความคิดในทางอาญาบางฐานความผิด อาจก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้ ซึ่งเรียกกันว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ดังนั้นเพื่อความเข้าใจ ในบทนี้จึงขออธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างของหลักการดำเนินคดีแพ่งและหลักการดำเนินคดีอาญาว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ตลอดจนทำการศึกษาในเรื่องที่มาและเหตุผลของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาและลักษณะของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาดังกล่าว ดังนี้

2.1 หลักการดำเนินคดี

2.1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเอกชน คือ กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเอกชนซึ่งมีต่อกัน²

ฉะนั้น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่เอกชน บุคคลที่ได้รับ ความเสียหายจะต้องดำเนินการบังคับปฏิบัติตนต่อผู้ที่ก่อความเสียหายเอง ความรับผิดชอบในทางแพ่งจึงเป็นเรื่องของการชดเชยค่าสินไหมทดแทน มุ่งในทางเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงฐานะเดิมให้มากที่สุด

¹ ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2546). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย. หน้า 76.

² จิต เศรษฐบุตร. (2518). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะอะเมิต. หน้า 4.

การเริ่มต้นของการดำเนินคดีแพ่งอาจเริ่มขึ้นจาก

- (1) มีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่ง
- (2) มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล

การมีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่งอาจเริ่มขึ้นจากมีข้อโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง ไม่ว่าจะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือตามกฎหมายสารบัญญัติอื่น ซึ่งการ “โต้แย้ง” ไม่ได้หมายถึง ได้เถียงในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ แต่หมายความว่ามีการกระทบกระเทือนถึงสิทธิและหน้าที่กัน’ นอกจากนี้คดีแพ่งอาจเริ่มต้นโดยมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล การเริ่มต้นคดีโดยการ ใช้สิทธิทางศาลนี้จะต้องมีกฎหมายสารบัญญัติสนับสนุนและมีความจำเป็นจะต้องร้องขอต่อศาลเพื่อรับรองหรือคุ้มครองตามสิทธิของคนที่มียุ่³

การดำเนินคดีแพ่งคู่ความแต่ละฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกัน และคู่ความจะเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ในศาล รวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานด้วย หลักในการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็น “หลักความตกลง” จึงกล่าวได้ว่า คดีแพ่ง คู่ความเป็นผู้กำหนดคดี เป็นสิทธิของโจทก์ที่จะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี หรือจะฟ้องด้วยรูปคดีในประเด็นใดและสามารถเลือกใช้พยานหลักฐานได้โดยอิสระ⁴ สำหรับจำเลยนั้น จำเลยสามารถยอมรับหรือปฏิเสธคำฟ้องของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วนก็ได้⁵ ประเด็นตามคำฟ้องโจทก์ข้อใดที่จำเลยให้การยอมรับก็ถือว่าเป็นข้อที่จำเลยรับแล้ว⁶ ประเด็นข้อใดที่จำเลยปฏิเสธย่อมเกิดเป็นประเด็นข้อพิพาทซึ่งอาจมีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย หากเป็นประเด็นข้อเท็จจริงก็เป็นเรื่องที่ต้องความน่าสืบ⁷ แต่อย่างไรก็ตามในคดีแพ่งคู่ความสามารถทำความตกลงในเรื่องต่าง ๆ ได้เสมอเพื่อให้ข้อพิพาทนั้นระงับลง ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ย เจรจาต่อรอง หรือประนีประนอมยอมความกัน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มุ่งเน้นไปที่การประนีประนอมยอมความ เพราะหลักในการดำเนินคดีแพ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเรื่องทฤษฎีการต่อรองหรือสัญญาที่เรียกว่า “หลักความตกลง” (Negotiation Principle) นั่นเอง

³ พิศนธ์ จักรวรรกูร ก (2544). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. หน้า 2.

⁴ ประมวลกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55.

⁵ คณิศ ฃ นคร ก (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 50.

⁶ ชิตพันธ์ วงษ์พิทักษ์โรจน์. (2547). การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา. หน้า 7.

⁷ ประมวลกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 177 วรรคสอง

⁸ ประมวลกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 (3)

⁹ ประมวลกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 85 มาตรา 87

ภาระการพิสูจน์ในคดีแพ่ง ถือหลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นจะตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่ได้กล่าวอ้าง

ดังนั้น หากภาระการพิสูจน์ตกแก่ฝ่ายใดและฝ่ายนั้นพิสูจน์ไม่ได้ก็ต้องเป็นฝ่ายแพ้คดี คู่ความจึงต้องมีความรับผิดชอบในการนำพยานหลักฐานมาสืบให้สมกับข้ออ้างข้อเถียงของตน แต่อย่างไรก็ตามหลักดังกล่าวก็ยังมีข้อยกเว้น กรณีถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมาย หรือมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว ในกรณีดังกล่าวถือเป็นข้อยกเว้นของหลักที่ว่า “ผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์” เป็นการโยนภาระการพิสูจน์ไปให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่แทน¹⁰

สำหรับนัยของหน้าที่นำสืบก่อน เป็นเรื่องที่ศาลกำหนดว่าจะให้ฝ่ายใดนำสืบก่อนหรือสลับกันไปมาเป็นรายประเด็น กรณีจึงเป็นเรื่องของศาล ไม่ใช่เรื่องของบทบัญญัติกฎหมายบังคับไว้ ในทางปฏิบัติศาลจะกำหนดให้ฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์มากกว่านำสืบก่อน¹¹

ในส่วนของการชี้แจงนำพยานหลักฐานในคดีแพ่ง ศาลจะพิจารณาประเด็นข้อพิพาทเป็นรายประเด็นไปแล้วพิจารณาว่าในแต่ละประเด็นนั้นฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยนำพยานมาสืบแล้ว น่าเชื่อถือกว่ากัน โดยถือเอาความเป็นไปได้เป็นมาตรฐาน เมื่อพยานหลักฐานของฝ่ายไหนมีเหตุผลน่าเชื่อถือว่าจะเป็นความจริงมากกว่าก็ถือว่าพยานหลักฐานของฝ่ายนั้นมีน้ำหนักดีกว่าและศาลจะตัดสินใจให้คู่ความฝ่ายนั้นชนะคดี¹² หลักในคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องของการวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของฝ่ายใดมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากัน ซึ่งตรงกับหลักคอมมอนลอว์ในเรื่อง Preponderance of Evidence¹³ การวินิจฉัยด้วยการชี้แจงนำพยานหลักฐานนี้ ศาลจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยให้โดยอ้างว่าพยานหลักฐานยังไม่เพียงพอเช่นนี้ไม่ได้ พยานหลักฐานมีเท่าใดหรือไม่มีเลยเนื่องจากในคดีนั้นคู่ความต่างสืบพยานที่รับฟังไม่ได้คือมีกฎหมายห้ามรับฟัง ดังนั้นศาลต้องวินิจฉัยคดีนั้นโดยพิจารณาจากภาระการพิสูจน์ คู่ความฝ่ายที่มีภาระการพิสูจน์แต่ไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนย่อมต้องเป็นฝ่ายแพ้คดีไป¹⁴

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84 มาตรา 84/1

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 183

¹² โสภณ รัตนกร. (2544). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า. 3-31.

¹³ พรเพชร วิชิตชลชัย (2542). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. หน้า. 386.

¹⁴ แหล่งเดิม

2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา

การกระทำความผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปถือว่า เป็นการกระทำความผิดต่อความสงบสุขของรัฐ ดังนั้น การป้องกันและการปราบปรามการกระทำความผิดจึงตกเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะต้องทำหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบป้องกัน ตลอดจนนำตัวผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ

เมื่อการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อการอยู่ร่วมกันอันเป็นเรื่องของส่วนรวมที่รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ผู้ใดกระทำความผิดอาญาผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษโดยรัฐ และรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจลงโทษอาญาแก่บุคคล กฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน¹⁵ ดังนั้น กฎหมายอาญาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ภารกิจของกฎหมายอาญา เป็นภารกิจในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมภารกิจในการปราบปรามและในการป้องกันการกระทำความผิด และภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและในการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ¹⁶ โดยมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเครื่องมือหรือวิธีการเพื่อดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ในการปราบปรามลงโทษผู้กระทำความผิด และในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเอกชนผู้ถูกกล่าวหาฟ้องร้อง¹⁷

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา มีขึ้นเพื่อคุ้มครองป้องกันสังคมจากการกระทำความผิดอาญาต่าง ๆ อีกทั้งยังมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองประโยชน์ต่าง ๆ ของบุคคลด้วย กล่าวคือกฎหมายอาญาให้ความคุ้มครองสมาชิกของสังคมต่อภัยอันตรายที่เกิดขึ้นแก่ตัวเขาหรือภัยอันตรายที่คุกคามต่อเสรีภาพ และภัยที่คุกคามต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ในส่วนที่เกี่ยวกับรัฐ กฎหมายอาญาได้ให้ความคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐต่อการก่อการไม่สงบและต่อภัยที่คุกคามต่อการบริหารของรัฐ และกฎหมายอาญายังให้ความคุ้มครองถึงศีลธรรมอันดีของประชาชน ต่อภัยหรืออิทธิพลที่เลวร้ายอีกด้วย¹⁸

¹⁵ คณิต วนกร จ (2547). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. หน้า 36.

¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 40-46.

¹⁷ คณิง ภาไชย ก (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 17.

¹⁸ A.C.German, Frank D. Day, Robert R.J. Gallati. Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice (Illinoie; Charles C. Thomes Publsher), P. 188. อ้างใน มนุ รัตนสิน. (2533). การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาในความคิดที่เกิดจากรณีศึกษา หน้า 9.

การดำเนินคดีอาญา คือ การตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กำลังหาเพื่อจับได้ซึ่งขาดเรื่องที่กำลังหา นั้น ฉะนั้นเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ “การชี้ขาดเรื่องที่กำลังหา” การชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยความจริง และความจริงที่จะนำมาชี้ขาดคดีอาญาได้นั้นต้องเป็นความจริงแท้ของเรื่อง และต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการ¹⁹

การดำเนินคดีอาญาจึงต้องประกอบด้วยหลักที่สำคัญสองประการ คือ²⁰

(1) ต้องมีกระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพ เพื่อจะทำให้สามารถค้นหาตัวผู้กระทำความผิด และนำมาลงโทษได้อย่างถูกต้องแท้จริง

(2) ต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา หรือประชาชนทั่วไป มิให้ต้องเดือดร้อนกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือศาลในการค้นหาความจริง

การดำเนินคดีอาญาของกฎหมายไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กล่าวคือ รัฐมีอำนาจที่จะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม อย่างไรก็ตามรัฐก็ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียว เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้บัญญัติให้อำนาจแก่ผู้เสียหายที่จะดำเนินการฟ้องคดีอาญาได้เช่นกัน²¹ ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาของไทยจึงมีด้วยกัน 2 ระบบ คือ

(1) การฟ้องคดีโดยอัยการ และ

(2) การฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย

ทั้งสองฝ่ายนี้สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ถือว่าเป็นการดำเนินคดีซ้อน เป็นข้อบกพร่องของหลักที่ว่า ผู้กระทำความผิดควรต้องดำเนินคดีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น (Ne bis in idem) ซึ่งถือว่าเป็นประเทศเดียวในโลกที่ดำเนินคดีได้อย่างนี้ แต่หากต่างฝ่ายต่างฟ้องคดีได้ไม่ต้องห้ามเป็นฟ้องซ้อนแล้ว หากคดีของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินถึงที่สุดก่อน คดีของอีกฝ่ายหนึ่งย่อมจะกลายเป็นฟ้องซ้ำ คือต้องห้ามฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) ทันทันที หลักกฎหมายที่ว่าผู้ต้องหาควรต้องดำเนินคดีเพียงครั้งเดียวย่อมมีผลในตอนสุดท้ายไม่ใช่ไม่มีผลเสียเลย ระบบการฟ้องซ้ำจึงยังให้เกิดความยุติธรรมเพื่อ

¹⁹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 46.

²⁰ ณรงค์ โจหาญ. (2540, มิถุนายน). “หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ : ปัจจุบันและทศวรรษหน้า (2540-2550).” บทบัญญัติ, เล่ม 53, ตอน 2. หน้า 64.

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (1) พนักงานอัยการ (2) ผู้เสียหาย”

สนองความต้องการของหลักกฎหมายที่ไม่ต้องการให้บุคคลได้รับการพิจารณาตัดสินสองครั้งในคอนสตุทชันนี้เองซึ่งก็นับได้ว่าเป็นวิธีการที่ให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลในสังคมได้เป็นอย่างดี²²

การฟ้องคดีอาญาของไทยที่ให้อัยการ และผู้เสียหายต่างฟ้องคดีได้โดยอิสระเช่นนี้ จะมีความแตกต่างกับระบบการฟ้องคดีอาญาในต่างประเทศ เพราะในต่างประเทศได้มีวิธีแก้ปัญหาก็เพื่อให้มีการฟ้องช้อนหรือฟ้องซ้ำ เพราะการดำเนินคดีอาญาโดยหลักทั่วไปผู้หนึ่งจะถูกฟ้องคดีได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น (Ne bis in idem) ทางแก้ปัญหาก็ต่างประเทศทำก็คือการตัดปัญหาไม่ให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้เองเลย การฟ้องและการดำเนินคดีเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการโดยเฉพาะ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เป็นต้น²³

อย่างไรก็ตามในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือในคดีความผิดอันยอมความได้ “คำร้องทุกข์” ถือว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาล ในอันที่จะดำเนินคดีอาญาที่กระทำผิดต่อผู้เสียหาย กล่าวคือ “คำร้องทุกข์” อาจเป็น “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี” หรือเป็น “เงื่อนไขระงับคดี” สำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและศาลในอันที่จะดำเนินคดีอาญานั้นเอง

“เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี” หมายถึง อำนาจที่จะเริ่มคดีหรือที่จะดำเนินคดีนั้นต่อได้ ดังเช่น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 ที่ได้กล่าวถึง “คำร้องทุกข์” ในแง่ของการเป็น “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี”

มาตรา 121 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง

แต่ถ้าเป็นความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) “คำร้องทุกข์” เป็น “เงื่อนไขระงับคดี”

มาตรา 39 (2) สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปในความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์กันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าตราบใดที่ “คำร้องทุกข์” ยังคงอยู่ ตราบนั้น “การดำเนินคดีนั้น” หรือ “ดำเนินคดีนั้นต่อไป” ย่อมกระทำไม่ได้ หรือการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานหรือศาลแล้วแต่กรณียังคงมีอยู่ตราบนั้น โดยนัยดังกล่าวมานี้ “คำร้องทุกข์” จึงเป็นเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี²⁴

²² รชฎ เจริญจำ. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “ระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ.” *จุลพาท*, 4, 43. หน้า 17-18.

²³ แหล่งเดิม. หน้า 16.

²⁴ คณิต ณ นคร. (2521, พฤษภาคม). “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีกับทางปฏิบัติของพนักงานอัยการและศาล” *วารสารอัยการ*, 1, 5. หน้า 42 - 43.

ระบบการดำเนินคดีอาญา ตามประวัติความเป็นมากล่าวได้ว่าระบบการดำเนินคดีอาญามี 2 ระบบ คือ

- (1) ระบบกล่าวหา และ
- (2) ระบบไต่สวน

การดำเนินคดี “ระบบกล่าวหา” มีที่มาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคมของอังกฤษ

ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาเป็นระบบที่ขับเคลื่อนโดยคู่ความ ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายต้องใช้ความสามารถของตนเองในการพิสูจน์และปฏิเสธความผิด กล่าวคือ มีผู้กล่าวหาฝ่ายหนึ่งและผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนระบบ โดยอยู่ภายใต้พื้นฐานของหลักที่ว่าสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่การพิสูจน์ความจริงในการดำเนินคดีระบบนี้จะประสบความสำเร็จได้หากคู่ความทั้งสองฝ่ายมีความสามารถในการต่อสู้อย่างเท่าเทียมกัน

หลักการของระบบกล่าวหา มีวิวัฒนาการมาจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเองแล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาล ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดในระบบกล่าวหาจึงแบ่งบุคคลในคดีออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ จำเลย และศาล

ระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญอย่างสูงต่อหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- (1) หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริง
- (2) จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานหักล้างพยานโจทก์ เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน
- (3) ถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน แม้โจทก์จะเป็นอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐก็จะมีฐานะเท่ากับจำเลยซึ่งเป็นราษฎร
- (4) ศาล หรือ ลูกขุน (Jury) จะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านพยานโจทก์ และการให้สิทธิจำเลยที่จะมีทนายความคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี
- (5) ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง

“ระบบไต่สวน” เป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศในภาคพื้นยุโรป หรือประเทศในกลุ่ม Civil Law ระบบนี้มีที่มาจากการชำระความของผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาด ซึ่งจะทำการไต่สวนคดีเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ ในระบบไต่สวนถือว่าเจ้าหน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นของศาล ศาลมิได้วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหาแต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ศาลจึงมีบทบาทอย่างสูงในการแสวงหาพยานหลักฐานและควบคุมการไต่สวนเอง กล่าวคือ ในระบบไต่สวนศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดมาจนกระทั่งการดำเนินคดีในศาล การฟ้อง การต่อสู้ และการให้การปกติกระทำโดยศาลซึ่งจะให้พยานเล่าเรื่องจนจบแล้วศาลจะซักถามเพิ่มเติมในภายหลัง ทนายจะซักถามพยานได้ก็โดยขอให้ศาลเป็นผู้ถามให้ การพิจารณาคดีอาจทำลับหลังจำเลยได้ และคู่ความคือทนายจำเลยและอัยการมีบทบาทในคดีอาญาน้อยมาก เพราะบทบาทจะตกอยู่กับผู้พิพากษาเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าในระบบไต่สวนนั้นศาลมีหน้าที่ในการหาข้อเท็จจริงเพื่อที่จะรับฟังเป็นข้อยุติ คู่ความมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเป็นการช่วยเหลือศาลให้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง

นอกจากนี้ในระบบไต่สวนไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักการเท่าเทียมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในศาล เพราะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างจำเลยกับรัฐโดยตรง ดังนั้นการฟ้องคดีอาญาจึงต้องกระทำในนามของรัฐ ราษฎรมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาเองอย่างจำกัดยิ่ง

ข้อบกพร่องของระบบไต่สวนมีอยู่ 2 ประการ คือ

- (1) ผู้ไต่สวน กล่าวคือ ผู้พิพากษาหรือศาลมีอำนาจมากเกินไปจนกลายเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปรามการกระทำผิดอาญา แทนที่จะเป็นองค์กรในการอำนวยความยุติธรรม
- (2) ผู้ถูกไต่สวนมีสภาพประหนึ่งวัตถุหรือตกเป็นกรรมในคดี ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน โดยในปัจจุบัน “ระบบกล่าวหา” หรือ “ระบบไต่สวน” เป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติทั้งประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนต่างก็นำหลักเกณฑ์ของทั้งสองระบบมาใช้ในการพิจารณาคดีในศาลของตนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่มีประเทศใดกล่าวได้ว่าประเทศตนใช้ระบบใดระบบหนึ่งอย่างเด็ดขาด²⁵

²⁵ กุศล พลวัน. รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย : การสร้างความเสมอภาค และความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย.” จัดโดย เนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับกระทรวงยุติธรรม และโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สวก.) วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2546. หน้า 59 – 72.

สำหรับระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย ใช้ระบบการตรวจสอบหรือการค้นหาความจริง การค้นหาความจริงในคดีอาญา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในเบื้องต้น มีองค์ประกอบในการพิจารณาคดี คือ อัยการ ทนายความ และผู้พิพากษา โดยฐานะของอัยการ นั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเป็นทนายความของแผ่นดิน และมีบทบัญญัติในบางมาตรากำหนดให้ ศาลค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง คือ ให้ ศาลมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ได้ด้วยตนเองเพื่อประกอบการพิจารณาว่าคดีของโจทก์ มีมูลหรือไม่ และในชั้นพิจารณาคดีก็ให้อำนาจศาลเรียกสำนวนการสอบสวนจากอัยการมาเพื่อ ประกอบการวินิจฉัยได้ ทั้งศาลยังมีอำนาจถามโจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ในระหว่างการ พิจารณา เมื่อศาลเห็นสมควร และในกรณีที่ศาลเห็นสมควรที่จะตรวจพยานหลักฐานของโจทก์ที่ ปรากฏในคดีอื่นก็มีอำนาจเรียกสำนวนดังกล่าวมาได้

กรณีดังกล่าวมานี้ ส่วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าได้รับเอาวิธีการค้นหาความจริงโดย ศาลของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ เนื่องจากศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการ ค้นหาความจริงได้พอสมควร อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีองค์ประกอบในการพิจารณาคดีอันมีอัยการ ทนายความ ผู้พิพากษา และมีบทบัญญัติที่แสดงถึงการนำเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยศาลที่ เหมือนกับประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law ดังกล่าวข้างต้นก็ตาม หากแต่ในทางปฏิบัติ การพิจารณาคดีอาญาของไทยก็ให้คู่ความทั้งอัยการ จำเลย และทนายความในคดีมีสิทธิเสนอ พยานหลักฐานเท่าเทียมกัน และมีสิทธิซักค้านพยานได้เท่าๆกัน โดยอัยการดำเนินคดีในฐานะ เหมือนเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับจำเลยหรือทนายความ และศาลก็จะวางตัวเฉยเป็นกลาง ไม่ได้ เข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดีแต่อย่างใด ปล่อยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้กัน ในทางกฎหมาย ซึ่งทางปฏิบัติเช่นนี้เท่ากับเป็นการรับเอาวิธีค้นหาความจริงโดยคู่ความตามระบบ กล่าวหาของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การค้นหาความจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของ ไทยได้เอากำหนดดำเนินคดีอาญาของประเทศตะวันตกมาเป็นแบบอย่าง และเป็นการนำเอาทั้ง หลักการค้นหาความจริงโดยคู่ความตามระบบกฎหมาย Common Law และหลักการค้นหาความ จริงโดยศาลของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ กล่าวคือมีบทบัญญัติบางมาตรา ที่เน้นบทบาทของศาล โดยให้ศาลสามารถค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง และในทางปฏิบัติก็ ยอมรับหลักการค้นหาความจริงโดยวิธีการต่อสู้คดีโดยให้คู่ความมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานเพื่อ สนับสนุนข้ออ้างของตนในกระบวนการพิจารณา ในข้อนี้ได้ส่งผลไปถึงประการที่ว่าองค์กรใน กระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าพนักงานสอบสวน อัยการ ทนายความ หรือศาล ล้วนมีส่วนในการ ค้นหาความจริงในคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญา มีวิวัฒนาการในด้านแนวความคิดและรูปแบบมาเป็นลำดับตามสภาพของสังคมมนุษย์แต่ละยุคสมัย โดยเริ่มด้วยหลักดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เพราะในสมัยโบราณผู้เสียหายมีหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดเองทั้งสิ้น ต่อเมื่อเกิดแนวความคิดของนักปรัชญาทางกฎหมายแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งยึดมั่นในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐาน รัฐจะล่วงละเมิดมิได้ รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายรองรับให้สิทธิแก่ประชาชนฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้เอง จึงก่อให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ต่อมาเมื่อบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้นการทำให้ประชาชนทำหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีเองเช่นเดิมอาจก่อให้เกิดความวุ่นวายเสียหายได้ จึงเกิดแนวความคิดที่ให้รัฐเข้ามามีบทบาท เป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองแทนประชาชน ซึ่งผลของแนวความคิดนี้ทำให้เกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐขึ้น โดยถือว่าความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมและรัฐ และรัฐเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา²⁶

ดังนั้น หลักการดำเนินคดีอาญาจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 หลัก คือ

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

2.1.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)

เป็นหลักการดำเนินคดีดั้งเดิมของทุกสังคมที่รวมตัวกันเป็นรัฐ ซึ่งการชี้ขาดตัดสินคดีความในสังคมดังกล่าวนี้ เป็นภารกิจของผู้เป็นหัวหน้าหรือผู้แทนของหัวหน้า การดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมจึงเป็นเรื่องของเอกชนผู้เสียหาย ที่จะฟ้องผู้ที่กระทำความผิดต่อตน ต่อองค์กระษัตริย์ของราชรัฐ คือ ศาล การดำเนินคดีอาญาจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่ง กล่าวคือนอกจากผู้เสียหายจะฟ้องให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดต่อตนแล้ว จะมีการเรียกร้องค่าเสียหายควบคู่กันไปด้วย การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหายจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้กันระหว่างเอกชนคนหนึ่งกับเอกชนอีกคนหนึ่ง โดยมีคนกลาง คือ ศาลเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน และโดยทั่วไปเป็นการดำเนินคดีที่มีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง²⁷

²⁶ ธีติพันธ์ วงษ์พิทักษ์โรจน์. เล่มเดิม. หน้า 11.

²⁷ กณิศ ณ นคร. (2544, มกราคม-มิถุนายน). "บทบาทของศาลในคดีอาญา." วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, 1, 1. หน้า 49 - 50.

2.1.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของประเทศอังกฤษ เพราะแต่เดิมนั้น อังกฤษไม่มีอัยการกระทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาโดยเฉพาะ แต่ให้สิทธิประชาชนฟ้องคดีอาญาตาม หลักการที่ว่าบุคคลจะฟ้องคดีอาญาใดๆก็ได้ (Anyone may prosecute) โดยอังกฤษถือหลักว่า พลเมืองทุกคนมีพันธะหน้าที่ตามกฎหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เมื่อการ กระทำความคิดทางอาญาเกิดขึ้น จึงถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องคดีอาญา ต่อศาลได้ ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าบุคคลผู้ฟ้องคดีนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ หลักการ ดำเนินคดีโดยประชาชนนั้นผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินคดี มี 3 ฝ่ายดังนี้²⁸

ฝ่ายแรกได้แก่ รัฐ จะมีการแยกหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง และ ปัญหาข้อกฎหมายออกจากกัน โดยศาลจะทำหน้าที่เป็นผู้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย และคณะ ลูกขุนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ศาล (Trial Judge) จะมีบทบาทเป็นเพียง ผู้ทำหน้าที่ควบคุมกฎระเบียบการพิจารณาคดี และเป็นທີ່ปรึกษาในกระบวนการพิจารณาและ คัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน มีหน้าที่ควบคุมให้การต่อสู้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวกับ พยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด

ฝ่ายที่สองได้แก่ โจทก์ ซึ่งมีหน้าที่ต้องนำเสนอพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ ข้ออ้างข้อเถียงของตน โดยถือว่าเมื่อโจทก์เป็นผู้ฟ้องร้องกล่าวอ้างว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็ต้องมีหน้าที่นำสืบเสมอ

ฝ่ายที่สามได้แก่ จำเลย มีสิทธิในการวางเฉย จำเลยจะให้การหรือไม่ให้ การแก้ข้อกล่าวหาของโจทก์ก็ได้ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของโจทก์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่จำเลยมีสิทธิที่จะตรวจสอบและพิสูจน์หักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ โดยการถามค้าน พยานหลักฐานของโจทก์ และมีสิทธินำพยานหลักฐานของจำเลยเองมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความ บริสุทธิ์ของตนเองหรือพิสูจน์ให้เห็นถึงความไม่น่าเชื่อถือของโจทก์ นักกฎหมายอังกฤษได้ วิพากษ์วิจารณ์หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนของตนว่า เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ไม่ ทันสมัยผิดหลักเกณฑ์ที่ยังขาดเจ้าพนักงานของรัฐอยู่ เพราะการที่ให้เอกชนเป็นผู้ผลักดัน กระบวนการยุติธรรมนั้น เท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปฏิเสธประ โยชน์สาธารณะ โดยสิ้นเชิง และประสงค์จะให้มีการแก้ไขปรับปรุงให้มีอัยการทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญา²⁹

²⁸ รัตพันธ์ วงษ์ทิพย์โรจน์. เล่มเดิม. หน้า 13.

²⁹ คณิศ ณ นคร. (2525, กันยายน). “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” การปรับปรุงระบบงาน อัยการและแนวความคิดในการพัฒนาต่อไป วาสารอัยการ หน้า 31.

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1897 อังกฤษได้ตั้งตำแหน่ง ‘Director of Public Prosecutions’ หรือ D.P.P. ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือทางกฎหมายแก่องค์กรของรัฐบาล แก่ตำรวจ หรือเอกชน และมีอำนาจหน้าที่ฟ้องร้องคดีที่มีโทษประหาร หรือในคดีที่เห็นว่ายุ่งยาก หรือสำคัญอาจเข้าแทรกแซงตามที่เห็นสมควร และหน้าที่สำคัญอีกประการคือ การประสานงาน การฟ้องร้องคดีอาญาของอังกฤษซึ่งยุ่งยากซับซ้อน ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

แม้จะได้จัดให้มี D.P.P. ขึ้นแล้ว การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษก็ยังประสบปัญหาตลอดมาจนต้องมีการตั้ง “The Royal Commission on Criminal Procedure” ขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1978 และในที่สุดเมื่อปี ค.ศ. 1986 อังกฤษจึงได้ก่อตั้งองค์กรรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา ขึ้นเรียกว่า “Crown Prosecution Service” (CPS) อำนาจหน้าที่ของ CPS กล่าวได้ว่าคือ อำนาจหน้าที่ขององค์กรอัยการของประเทศในภาคพื้นยุโรป องค์กรนี้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของ D.P.P. และมี Attorney General เป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานในคณะรัฐมนตรี อังกฤษจึงเพิกมิอัยการเช่นเดียวกับประเทศในภาคพื้นยุโรปทั้งหลาย อย่างไรก็ตามการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนก็ยังคงมีอยู่ต่อไปในคดีเล็กๆ น้อยๆ แต่จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ CPS กล่าวคือ CPS อาจจะไปดำเนินคดีเอง หรืออาจจะใช้ดุลพินิจให้ระงับการฟ้องคดีนั้นๆ ได้ตามที่เห็นสมควร อย่างไรก็ตาม CPS ก็ไม่ใช่ผู้เริ่มคดีหรือเป็นผู้สอบสวนคดีอาญา แต่การเริ่มคดีหรือสอบสวนคดีอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจ³⁰

2.1.2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

ตามหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ถือว่าในคดีอาญารัฐเป็นผู้เสียหาย เพราะรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ “อัยการ” อย่างไรก็ตามรัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ในประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน เพียงแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้³¹ การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง องค์กรดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์กรจึงมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหาและต้องตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่อง การดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด การดำเนิน คดีอาญาของเจ้าพนักงานอาจเป็นไปตาม “หลักการ

³⁰ คณิต ฒ นคร. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจ บัณฑิตย, 1, 1. หน้า 51.

³¹ คณิต ฒ นคร ก เสริมเติม. หน้า 61.

ดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย” หรือไม่ก็เป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยดุลพินิจ” และการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงศาลเองก็จะวางเฉยไม่ได้³²

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแต่ดั้งเดิมนั้นใช้ “ระบบไต่สวน” การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนมีแต่ “ผู้ไต่สวน” กับ “ผู้ถูกไต่สวน” เท่านั้น ในระบบไต่สวนไม่มีเจ้าพนักงานเป็นผู้ฟ้องคดี การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ “ผู้ไต่สวน” คือ ศาล เป็นผู้รับผิดชอบในการตรวจสอบความจริงเพียงองค์กรเดียว กล่าวคือเป็นทั้งผู้ฟ้องและผู้ตัดสินคดีในคน ๆ เดียวกัน และผู้ถูกไต่สวนนั้นแทบจะไม่มีสิทธิใด ๆ เลยจึงมีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่งในคดี หรือเป็น “กรรมในคดี” การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐตามระบบไต่สวนเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ใช้ “หลักการตรวจสอบ” แต่การตรวจสอบความจริงในคดีในระบบไต่สวนเป็นการตรวจสอบความจริงที่ละเลยต่อสิทธิมนุษยชนโดยสิ้นเชิง

เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาเป็นการอำนวยความสะดวกโดยรัฐและเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการปรับปรุงหลักการดำเนินคดีโดยรัฐใหม่ให้สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการปรับปรุงก็คือมีการแยกภารกิจในการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน โดยให้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อนและการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กร “อัยการ” และเมื่อมีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานแล้ว หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงอัยการก็จะยื่นฟ้อง เพื่อให้ศาลตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง³³

การปรับปรุงดังกล่าวทำให้ภารกิจของผู้พิพากษาหรือศาลคงเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงได้มีการยกฐานะความเป็นกรรมในคดีของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น “ประธานในคดี” ให้มีสิทธิต่างๆในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่พร้อมทั้งห้ามการกระทำใดๆที่เป็นการกระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจของผู้ถูกกล่าวหา ระบบการดำเนินคดีอาญาที่แก้ไขข้อบกพร่องของระบบไต่สวนนี้ เรียกว่า “ระบบกล่าวหา”

³² แหล่งเดิม.

³³ คณิต วนนคร. (2529, มิถุนายน). “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.” บทบัญญัติ, 42, 2. หน้า

ในการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาการตรวจสอบความจริงทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและในชั้นศาลคงเป็นไปตาม “หลักการตรวจสอบ” เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนเดิมนั่นเอง การตรวจสอบความจริงทั้งสองชั้นในระบบกล่าวหานี้ จะต้องกระทำอย่างมีภาวะวิสัยทั้งนี้เพื่อประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐตามระบบใหม่นี้จึงเป็นเรื่องของการอำนวยความยุติธรรมโดยรัฐอย่างแท้จริงและเป็นการดำเนินคดีอาญาที่ตั้งอยู่บนหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนโดยแท้ด้วย³⁴

การดำเนินคดีอาญาต้องเป็นเรื่องที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องร่วมมือกันค้นหาให้ได้ความจริงในคดี แต่ละองค์กรไม่ใช่คู่ต่อสู้ของกันและกัน อัยการซึ่งเป็นโจทก์ในคดีอาญาก็เป็นคู่ความเพียงตามรูปแบบ แต่โดยเนื้อหาแล้วหาใช่คู่ต่อสู้ของจำเลยไม่ หากแต่มีหน้าที่จะต้องอำนวยความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย³⁵ การค้นหาความจริงตามแนวคิดของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจึงมีลักษณะเป็นการร่วมมือกัน (Co-operation doctrine) เพื่อค้นหาความจริงในเนื้อหาของคดี โดยองค์กรต่างๆ ในคดีอาญาไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ตกอยู่ภายใต้การดำเนินของรัฐหรือองค์กรที่เป็นอิสระ เช่น ทนายความ ต่างก็มีพันธะในการร่วมมือกันเพื่อพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลยด้วยกันทั้งสิ้น³⁶

2.2 ลักษณะของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

2.2.1 ที่มาและเหตุผลของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีของไทยแต่เดิมยังไม่มีกำหนดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความที่แน่ชัด การพิจารณาพิพากษาคดียังคงขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว การดำเนินคดีจึงปะปนกันทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีการชำระกฎหมายโดยจัดให้เป็นหมวดหมู่และมีการปรับปรุงกฎหมายที่เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ตามบทกฎหมายดังกล่าวได้ปรากฏหลักเกณฑ์กฎหมายวิธีพิจารณาความ เช่น ลักษณะรับฟ้อง เป็นต้น แต่กฎหมายเหล่านี้ยังคงปะปนกันไปทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาเช่นเดียวกับสมัยเดิม³⁷

³⁴ แหล่งเดิม.

³⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ก (2543). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาระบบเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง หน้า 78 - 79.

³⁶ คณิต ฌ นคร. (2525, พฤศจิกายน). “ฐานะหน้าที่ของทนายความในคดีอาญา.” วสารอัยการ, 4, 47. หน้า 55.

³⁷ สัจญา ธรรมศักดิ์ ก (2478). คำบรรยายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 3.

ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้ติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงปรับปรุงระบบกฎหมาย การศาล และการยุติธรรมครั้งใหญ่ ด้วยเหตุผลสำคัญก็คือ ปัญหาความอ่อนแอสืบหลังของระบบศาลเดิม ปัญหาความรุนแรงโหดร้ายไม่เหมาะสมในระบบวิธีพิจารณาความและการลงโทษแบบเดิม และการเสียเอกราชทางการศาล³⁸ เนื่องจากกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้น คือ กฎหมายตราสามดวงมีลักษณะล้าสมัยและยุ่งยาก ซึ่งบางบทก็กลายเป็นกฎหมายที่รุนแรงเกินควรหรือไม่เป็นธรรม³⁹ ต่างกับระบบกฎหมายของประเทศตะวันตกที่มีการพัฒนากฎหมายเป็นอย่างดี ประเทศต่างๆเหล่านี้จึงมีความรังเกียจวิธีพิจารณาและกฎหมายอื่นๆ ทำให้ไม่ยอมรับกฎหมายไทยและบังคับให้ไทยต้องยอมรับ “สิทธิสภาพนอกอาณาเขต” ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้มีการปฏิรูปกฎหมายและร่างกฎหมาย ซึ่งการยกร่างกฎหมายใหม่คณะกรรมการ ยกร่างกฎหมายได้ตัดสินใจเลือกเอาระบบประมวลกฎหมายของภาคพื้นยุโรปที่มีการจัดแบ่งหมวดหมู่ของกฎหมายอย่างมีระเบียบและเข้าใจง่ายมาเป็นรากฐานเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายของไทย⁴⁰ และในการจัดทำประมวลกฎหมาย คณะกรรมการได้ร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ก่อนกฎหมายฉบับอื่น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในการชำระกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย และในบรรดากฎหมายลักษณะต่างๆ กฎหมายอาญาเป็นประมวลกฎหมายที่ร่างง่ายที่สุดและศาลต่างๆ สามารถเข้าใจได้ง่ายเช่นกัน⁴¹ การที่ประมวลกฎหมายลักษณะอาญามีบทบัญญัติให้ผู้เสียหายใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้นั้น หลักการนี้ประเทศไทยรับมาจากประเทศฝรั่งเศส⁴² ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายในช่วงที่มีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 นั้นมีนักกฎหมายต่างประเทศหลายท่านที่มาช่วยร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ชาวต่างประเทศที่มีส่วนสำคัญในการร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาดังกล่าว คือ นาย ยอร์ช ปาดูซ์ ซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศส⁴³

³⁸ กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2546). การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป. หน้า 90.

³⁹ ธานีินทร์ กรีวิเชียร. (2511). การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล. หน้า 7.

⁴⁰ แหล่งเดิม. หน้า 16.

⁴¹ แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2529, มิถุนายน). “กำหนดลักษณะอาญาประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย.” วารสารนิติศาสตร์, 16, 2. หน้า 111.

⁴² George PADOUX, Code penal du royaume de Siam, Paris, Imprimerie nationale, 1909, pp. XLVI-XLVII อ้างใน อุดม รัฐอมฤต. “การฟ้องคดีอาญา.” หน้า 247.

⁴³ ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2543). ตำรารู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและชาวไทย. หน้า 129 - 132.

เหตุผลที่ผู้ร่างได้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญาตามบันทึกของ นายออร์ซ ปาดูซ์ ดังนี้⁴⁴ “...กฎหมายสยามมักมีความเข้าใจสับสนในเรื่องการฟ้องร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง (action civile) กับ การฟ้องร้องคดีอาญา (action publique) และในเรื่องโทษปรับกับค่าสินไหมทดแทน เราได้เคยกล่าวถึงกฎหมายลักษณะวิวาทมาแล้ว ในช่วงต้นๆ ตามกฎหมายดังกล่าว โทษปรับนั้นครั้งหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่และอีกครั้งหนึ่งจะตกให้แก่ผู้เสียหาย การดำเนินคดีเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นการดำเนินคดีที่มีลักษณะผสม (action mixte) เพราะการดำเนินคดีเช่นนี้ เป็นสิทธิของฝ่ายผู้เสียหายฝ่ายเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับอัยการ แต่การดำเนินคดีศาลอาจกำหนดโทษปรับได้ ซึ่งส่วนหนึ่งจะตกอยู่แก่พระคลังข้างที่ นอกจากนั้นยังมีบทบัญญัติต่างๆ ที่มีลักษณะสับสนทำนองเดียวกันนี้อีกมากมาย ซึ่งรัฐบาลก็มีความประสงค์ที่จะให้มีการยกเลิกบทบัญญัติเหล่านี้เสีย โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งประมวลกฎหมายนี้ แต่ในบทบัญญัติภาคความผิดของประมวลกฎหมายนี้ก็บัญญัติไว้เฉพาะเรื่องโทษต่างๆ เท่านั้น เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีแต่การกำหนดเฉพาะโทษปรับไว้ ยังเป็นที่เกรงกันว่า การที่ไม่ให้มีบทบัญญัติในเรื่องการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งและเรื่องค่าสินไหมทดแทนแล้ว ศาลสยามอาจจะมีแนวโน้มที่อาจปฏิเสธการให้ค่าสินไหมทดแทน หรือแม้กระทั่งปฏิเสธที่จะพิจารณาคดีของผู้เสียหายอีกด้วย หรือศาลอาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้อย่างไม่มีหลักเกณฑ์ หรือศาลอาจตั้งให้แบ่งเอาจากเงินค่าปรับก็ได้ ดังนั้นจึงได้ร่างบทบัญญัติบางประการที่ไม่ยุ่งยากมากนักเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา บทบัญญัติในส่วนนี้จะได้รับการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไปในภายหลัง ในการพิจารณาคดีส่วนแพ่งจะต้องถือเอาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญา แต่ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องเป็นไปตามหลักในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาจะถูกพิพากษาลงโทษหรือพิพากษาให้ปล่อยตัวไปแต่อย่างใดหรือไม่ ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องพิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแต่จะไม่ต้องไม่เกินค่าของโจทก์ด้วย...”

ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จะแบ่งเป็น 2 ภาค ภาค 1 ว่าด้วยข้อบังคับต่างๆ ภาค 2 ว่าด้วยลักษณะของความผิด ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาอยู่ใน ภาค 1 หมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินและขอค่าเสียหาย มาตรา 87 ถึงมาตรา 96⁴⁵

⁴⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2531, มิถุนายน). “บันทึกของ นายออร์ซ ปาดูซ์ (G. Padoux). เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา.” วารสารนิติศาสตร์, 18, 2. หน้า 34 - 35.

⁴⁵ เสถียร ลายลักษณ์ ข เล่มเดิม. หน้า 40 - 43.

ต่อมาเมื่อได้มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้น คณะกรรมการในการร่างจึงได้นำหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 40 ถึง มาตรา 51 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน

2.2.2 ความหมายของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้บัญญัติหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ไว้ในภาค 1 ลักษณะ 3 หมวด 2 มาตรา 40-51 แต่มิได้มีบทบัญญัติแห่งมาตราใด นियามศัพท์ หรือ ความหมายของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไว้

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย เคยตั้งข้อสังเกตไว้พร้อมกับเสนอให้มีคำนิยามศัพท์ไว้ให้ชัดเจนในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาครั้งที่ 400-10/2515 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2515 แต่ที่ประชุมมีความเห็นว่า เป็นเรื่องที่มีอาจนิยมลงไปให้แน่ชัดได้ว่า อะไรเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไม่มีบทนิยามศัพท์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน คงมีแต่คำอธิบายจากคำราชูทางกฎหมายและศึกษาได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร. หยุต แสงอุทัย ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” หมายความว่า มูลกรณีที่เกิดการกระทำของจำเลยที่จะอ้างว่าเป็นความผิดอาญานั้น ได้มีข้ออ้างในคำฟ้องคดีแพ่งว่าเป็นการละเมิด และ โจทก์ได้ขออย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้⁴⁶

- (ก) การเรียกทรัพย์สิน หรือ ราคาคืน
- (ข) เรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากการละเมิดที่จำเลยได้กระทำ

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ และ ศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย ได้อธิบายว่า “ในบรรดาคดีอาญาที่ฟ้องต่อศาลนั้น อาจจะมีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องไปได้หลายประการ เช่นว่า ท่านถูกผู้ร้ายลักนาฬิกาไป การฟ้องให้ลงโทษผู้ร้ายฐานลักทรัพย์เป็นคดีอาญา และนอกจากนี้ท่านยังมีอำนาจที่จะฟ้องต่อศาลขอให้ผู้ร้ายคืนนาฬิกาให้ท่าน หรือใช้ราคาแห่งนาฬิกาให้ท่าน ดังนี้ เป็นคดีแพ่ง นอกจากนี้การกระทำผิดในคดีอาญานั้นยังอาจจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดถูกฟ้องเรียก

⁴⁶ หยุต แสงอุทัย, (2507). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา. หน้า 456.

ค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น การทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องเสียค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดประโยชน์ในอนาคต เป็นต้นเหล่านี้เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา”⁴⁷

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร ได้อธิบายว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ได้แก่ คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สิน หรือให้ใช้เงินค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการละเมิดอันเป็นความผิดอาญาที่ได้ฟ้องร้องกัน”⁴⁸

ศาสตราจารย์ เรืองธรรม ลัดพลี ได้อธิบายว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเป็นคดีที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญาในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง ขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาหรือที่เรียกว่า คดีอาญาสินไหม กล่าวคือ การกระทำความผิดอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางแพ่งติดตามด้วย”⁴⁹

ศาสตราจารย์ คณิง ภาไชย ได้อธิบายว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเป็นการฟ้องขอให้ศาลบังคับตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา คดีแพ่งที่ถือว่าเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหมายความถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งโดยปกติหมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาได้อาศัยกฎหมายความรับผิดชอบในสาระสำคัญเป็นทำนองเดียวกัน”⁵⁰

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา คือคดีที่ผู้เสียหายฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาที่ได้ฟ้องมาในคราวเดียวกันกับการฟ้องคดีอาญาที่ศาลเดียวกันกับการฟ้องคดีอาญา กล่าวคือ หมายความว่า มูลคดีที่ยกขึ้นฟ้องในคดีแพ่งนั้นอาศัยการกระทำในคดีอาญาที่กำลังฟ้องจำเลยอยู่”⁵¹

⁴⁷ สัญญา ธรรมศักดิ์ ข (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดย ศาสตราจารย์ ประภาศน์ อวยชัย. หน้า 310-311.

⁴⁸ พิพัฒน์ จักรางกูร ข (2540). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 97.

⁴⁹ เรืองธรรม ลัดพลี. (2529). คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 81.

⁵⁰ คณิง ภาไชย ข (2544). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 156.

⁵¹ คณิต ณ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 566.

อาจารย์ คัมภีร์ แก้วเจริญ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีซึ่งผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีอำนาจกล่าวหาร้องทุกข์ หรือฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดได้เช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป และในขณะเดียวกัน ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ตนได้รับเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญานั้นอีกด้วย”⁵²

ดร. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญา เช่น นายแดงยกยอกทรัพย์นายดำ หรือลักทรัพย์นายดำ หรือขับรถยนต์โดยประมาทชนนายดำบาดเจ็บ หรือทำร้ายร่างกายนายดำ นายดำซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาก็มีสิทธิฟ้องในทางแพ่งเรียกค่าสินไหมทดแทน”⁵³

ธานีศ เกศวพิทักษ์ ได้อธิบายว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา”⁵⁴

จากคำอธิบายทางตำราของนักกฎหมายที่ได้ให้คำนิยามศัพท์หรือความหมายของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาดังกล่าวมาข้างต้น จึงนิยามลักษณะของคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ว่า คดีประเภทนี้เป็นคดีแพ่งที่อาศัยมูลฐานการเรียกร้องเนื่องมาจากการกระทำผิดในทางอาญาหรืออีกนัยหนึ่งการกระทำความผิดทางอาญาย่อมก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่ง

2.2.3 กรณีที่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา กรณีที่จะถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาหรือคดีลักษณะใดเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้นว่ามีมูลมาจากการกระทำความผิดอาญาหรือไม่ กล่าวคือ หากมูลเหตุการณ์กระทำความผิดอาญาใดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบทางแพ่งด้วย จึงจะถือได้ว่าคดีแพ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา⁵⁵

⁵² คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2529). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีบัญญัติ 3, หน่วยที่ 1-7. หน้า 449.

⁵³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). คำอธิบายหลักกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นต้นก่อนการพิจารณา พร้อมด้วยตัวบทและคำอธิบายมาตราที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่. หน้า 182.

⁵⁴ ธานีศ เกศวพิทักษ์ ก เล่มเดิม. หน้า 455.

⁵⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4377 / 2546 สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มที่ 1 หน้า 125.

นอกจากนี้ ยังมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่าหากประเด็นที่วินิจฉัยในสวนคดีอาญา และประเด็นที่วินิจฉัยในสวนคดีแพ่งนั้นเป็นประเด็นเดียวกัน ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา⁵⁶

คดีลักทรัพย์ รั้งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระชอกทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกและรับของโจร รวม 9 ฐานความผิดที่มาตรา 43 ให้อำนาจอัยการที่ยื่นฟ้องคดีอาญามีอำนาจเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย นับได้ว่าเป็นตัวอย่างของการกระทำผิดทางอาญาที่เป็นมูลให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดทางแพ่งในอันที่จะต้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์คืนแก่ผู้เสียหาย อันถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แต่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นหาได้จำกัดอยู่เฉพาะคดีแพ่งที่มีมูลความรับผิดมาจากความผิดฐานรวม 9 ฐานในมาตรา 43 เท่านั้น ความผิดอาญาฐานอื่นๆ ที่เป็นการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดอันเข้าลักษณะเป็นการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ก็ถือได้ว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามความรับผิดทางแพ่งในเรื่องอื่นๆ ที่มีใจความรับผิดฐานละเมิด หากมีมูลความรับผิดที่เกี่ยวเนื่องมาจากมูลความรับผิดทางอาญา ก็อาจเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้เช่นกัน เช่น เดิมโจทก์ฟ้องคดีอาญาว่าจำเลยโกงเจ้าหนี้โดยจำเลยกู้เงิน โจทก์ไปหนี้ยังมิได้ชำระก็โอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่น ศาลเห็นว่าจำเลยได้กู้เงินและยังมิได้ชำระจริงตั้งฟ้อง แต่โจทก์ยังมิได้ใช้สิทธิทางศาลฟ้องจำเลย การที่จำเลยโอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่นจึงยังไม่เป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ศาลยกฟ้องและคดีถึงที่สุด โจทก์จึงมาฟ้องทางแพ่งให้จำเลยชำระหนี้เงินกู้รายนี้ ฉะนั้น ประเด็นที่ว่าจำเลยได้กู้เงิน โจทก์ไปหนี้ยังมิได้ชำระก็โอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่นจึงยังไม่เป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ศาลยกฟ้องและคดีถึงที่สุด โจทก์จึงมาฟ้องทางแพ่งให้จำเลยชำระหนี้เงินกู้รายนี้โดยตรงที่ศาลหยิบยกขึ้นมาขึ้นมานับวินิจฉัยในคดีอาญาจึงเป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา⁵⁷

2.2.4 กรณีที่ไม่ถือว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

คดีที่ไม่เป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา คือ คดีที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งโดยมิได้อาศัยมูลความผิดอาญาเลย กรณีเช่น หากคดีอาญาเป็นเรื่องยักยอกทรัพย์ แต่คดีแพ่งเป็นเรื่องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่เช่าซื้อ โดยอาศัยสัญญาเช่าซื้อ อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดฐานยักยอก จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา⁵⁸

⁵⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 806 / 2540 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ตอน 2 หน้า 270.

⁵⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1055 / 2509 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ตอน 3 หน้า 1363.

⁵⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7283 / 2541 สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มที่ 11 หน้า 218.

หรือกรณีคืออาญาเป็นเรื่องขัณฑ์ออกทรัพย์ แต่คดีแพ่งเป็นเรื่องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ยืมโดยอาศัยมูลหนี้ในเรื่องขัณฑ์ อันเป็นสิทธิเรียกร้องที่ไม่ต้องอาศัยมูลความผิดทางอาญาในความผิดฐานขัณฑ์ออกทรัพย์จึงไม่ใช่คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” เป็นต้น

แต่กรณีความผิดที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่มีวัตถุประสงค์คุ้มครองผู้เสียหายโดยตรง เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติอาชญากรรมฯ พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง⁵⁹ คดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงาน และวิธีพิจารณาคดีแรงงาน⁶¹ การฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเพราะความผิดเหล่านี้รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เว้นแต่จะปรากฏว่าการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นจะก่อให้เกิดความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

จากการศึกษาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า คำอธิบายทางตำรากฎหมาย และจากคำพิพากษาศาลฎีกาได้ให้นิยามความหมายของ “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” เป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำผิดอาญาหรือการกระทำความผิดอาญานั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่ง หากคดีที่ฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องแห่งกฎหมายแพ่งโดยมิได้อาศัยมูลความผิดอาญาเลยย่อมไม่ใช่คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจึงไม่อยู่ในบังคับแห่งมาตรา 46 ที่ให้ศาลส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา⁶² ฉะนั้นแสดงให้เห็นว่า “คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” ถือว่าสิทธิเรียกร้องที่มีผลมาจากคดีอาญาเป็นสาระสำคัญและการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือมีผลมาจาก การกระทำความผิดอาญา

⁵⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8032 / 2547 สำนักงานศาลยุติธรรม. เล่มที่ 10 หน้า 130.

⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 693 / 2530 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. ตอน 7 หน้า 1264.

⁶¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3349 / 2533 สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ. เล่มที่ 9 หน้า 284.

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

บทที่ 3

การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส

ในบทนี้จะศึกษาถึงระบบการดำเนินคดีแพ่งและระบบการดำเนินคดีอาญา ตลอดจนการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ตามลำดับดังนี้

3.1 หลักการดำเนินคดี

3.1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง

การดำเนินคดีแพ่งของประเทศฝรั่งเศส ตามระบบดั้งเดิมจะมีลักษณะการดำเนินคดีค่อนข้างไปทางแบบกล่าวหาและมีลักษณะเป็นแบบเสรีนิยม คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาขึ้นอยู่กับการริเริ่มของคู่ความแต่เพียงฝ่ายเดียวแม้ว่าจะมีบทบัญญัติบางประการที่กำหนดให้อำนาจของผู้พิพากษาในการควบคุมดูแลการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติศาลจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อเท็จจริงของคดี และจะมีคำสั่งต่างๆเกี่ยวกับกระบวนการเฉพาะคู่กรณีหรือคู่ความได้ร้องขอเท่านั้น มีน้อยครั้งมากที่ศาลจะมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรด้วยตนเอง คู่ความมีบทบาทที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีทั้งในส่วนสาระของคดีและการดำเนินกระบวนการ ผู้พิพากษาเพียงแต่พิจารณาข้ออ้างและข้อโต้แย้งที่คู่ความเสนอมาว่าฝ่ายใดจะมีเหตุผลน่าเชื่อถือกว่ากันเท่านั้น จากวิธีปฏิบัติดังกล่าวจึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากที่บทบาทผู้พิพากษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาไม่มีลักษณะเป็นเชิงรุกมีผลทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ต่อมาประเทศฝรั่งเศส จึงได้ทำการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยมีการเพิ่มเติมอำนาจของผู้พิพากษาเพื่อให้พร้อมที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษา โดยได้บัญญัติเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ดังนี้ ให้มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริงของคดี สั่งการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินคดี กำหนดระยะเวลาต่างๆ ในการที่คู่ความจะเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงของคดี มีอำนาจในการควบคุมให้มีการส่งเอกสารต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณารวมทั้งมาตรการหรือวิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการค้นหาความเป็นจริงหรือความชัดเจนของข้อเท็จจริงซึ่งเป็นปัญหาของคดี ดังเช่น มาตรา 3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดหลักว่า ศาลต้องควบคุมดูแลให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปด้วยดีโดยให้ศาลมีอำนาจในการควบคุมและกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา และมีอำนาจลงโทษคู่ความละเลยที่ไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณา มาตรา 10 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งใด ๆ

เกี่ยวกับการรวบรวมข้อเท็จจริงของคดีตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้ศาลสามารถวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้อง เป็นต้น¹ นอกจากนี้มาตรา 143 ได้บัญญัติในเรื่องเดียวกันว่า ข้อเท็จจริงที่มีความสำคัญต่อการชี้ขาดคดีอาจได้รับการดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงทุกประการที่ชอบด้วยกฎหมายเมื่อมีการร้องขอจากคู่ความหรือศาลเห็นชอบ เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาในการรวบรวมข้อมูลและเอกสารในคดีและในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าวมาข้างต้น ผู้พิพากษาฝรั่งเศสในปัจจุบันจึงไม่ได้มีอำนาจหน้าที่เพียงควบคุมและเร่งรัดการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจหน้าที่สำคัญที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในคดีเพื่อดูแลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยดี² แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของศาลในลักษณะเชิงรุกในการซักถามพยานนั้น ไม่ได้บัญญัติตัดสิทธิคู่ความไว้โดยเด็ดขาด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 214 มีหลักกำหนดว่า ภายหลังจากที่พยานได้ให้การเสร็จสิ้นแล้วคู่ความสามารถที่จะเสนอให้ศาลสอบถามพยานในบางประเด็นได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่าคำถามดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับคดีหรือไม่ นอกจากนี้ ตามมาตรา 213 ได้กำหนดว่า ศาลที่ทำการสืบพยานสามารถซักถามพยานได้ทุกเรื่อง แม้ว่าจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้มีการกำหนดไว้ในคำสั่งให้มีการสืบพยานนั้นก็ตาม และในมาตรา 218 มีหลักว่า ศาลที่ทำการสืบพยานอาจมีคำสั่งตามที่เห็นสมควร หรือตามที่คู่ความร้องขอให้มีการเรียกและรับฟังบุคคลอื่นใดที่ศาลเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์ต่อการที่จะได้ความเป็นจริงมา³ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งของประเทศฝรั่งเศสจะให้อำนาจผู้พิพากษาในการควบคุมกระบวนการพิจารณา มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการสืบพยานและมีส่วนสำคัญในการค้นหาความจริงของคดี ผู้พิพากษาจะมีบทบาทที่เด่นชัดในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่เพียงควบคุมและเร่งรัดการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจหน้าที่สำคัญที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในคดีเพื่อดูแลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยดี ไม่ใช่ปล่อยให้ทำหน้าที่ของคู่ความในการค้นหาความจริงดังเช่นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยในหัวข้อต่อไปจะขอกล่าวถึงการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีแพ่งเฉพาะกรณีการพิจารณาคดีมีข้อพิพาทในส่วนวิธีพิจารณาสามัญ

¹ วรรณชัย บุญบำรุง. (2543, มีนาคม). “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์, 30, 1. หน้า 89 – 100.

² ธนกร วรปรัชญากุล. (2546, กันยายน). “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในด้านการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” บทบัญญัติ, เล่ม 59, ตอน 3. หน้า 15.

³ วรรณชัย บุญบำรุง. (2543, มกราคม – เมษายน). “การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส : ตัวอย่าง ของกระบวนการที่ค่อนข้างไปทางแบบไต่สวน.” คู่มือ, 1, 47. หน้า 67 – 70.

3.1.1.1 การเริ่มต้นคดี⁴

คดีเริ่มต้นโดยการที่โจทก์ส่งหมายเรียกให้แก่จำเลยและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ศาลรับฟ้อง การส่งหมายเรียกจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายถือว่าหมายเรียกมีผลเท่ากับเป็นคำฟ้องของโจทก์ ในหมายเรียกจึงต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาที่จำเลยจะต้องแต่งตั้งทนายความเพื่อต่อสู้คดี หากจำเลยไม่ได้แต่งตั้งทนายความ ศาลก็จะทำการพิจารณาพิพากษาคดีไปฝ่ายเดียว การส่งหมายเรียกจึงมีผลต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณา สองประการคือ

ประการแรก ฝ่ายจำเลยมีหน้าที่ที่จะต้องแต่งตั้งทนายความเพื่อต่อสู้คดีภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้มีการส่งหมายเรียกของโจทก์ ระยะเวลาการแต่งตั้งทนายจำเลยดังกล่าวไม่ใช่ระยะเวลาเคร่งครัดเพื่อบังคับจำเลย แต่มีจุดประสงค์เพียงเพื่อป้องกันไม่ให้โจทก์เร่งรัดการดำเนินกระบวนการพิจารณาขั้นต่อไปเร็วเกินไปเท่านั้น ดังนั้น จำเลยจึงยังมีโอกาสแต่งตั้งทนายความได้จนกว่าศาลจะมีคำสั่งปิดการพิจารณาในชั้นรวบรวมข้อมูลและเอกสาร

ประการที่สอง โจทก์ (หรือจำเลยในกรณีที่โจทก์ไม่ปฏิบัติและจำเลยประสงค์จะให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป) ต้องดำเนินการยื่นฟ้องคดีต่อศาลภายใน 4 เดือนนับแต่วันที่มีการส่งหมายเรียก

ภายหลังเสร็จสิ้นขั้นตอนการส่งหมายเรียกแล้ว การนำคดีมาสู่ศาลหรือการฟ้องคดีซึ่งอาจกระทำโดยโจทก์หรือจำเลยนำสำเนาหรือหมายเรียกมายื่นต่อเจ้าพนักงานศาลภายใน 4 เดือนนับแต่วันส่งหมาย หากไม่มีการดำเนินการดังกล่าวจะมีผลทำให้หมายเรียกสิ้นผลทางกฎหมายและโจทก์อาจดำเนินการให้มีการส่งหมายเรียกครั้งใหม่ หากยังอยู่ในอายุความฟ้องร้องคดี

เจ้าพนักงานศาลจะลงสารบอกความและจัดทำเพิ่มสำนวนคดี จากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะพิจารณาจ่ายคดีไปตามแผนหรือองค์คณะต่างๆ โดยกำหนดวันเวลาที่ผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกนั้นจะทำการเรียกทนายความของคู่ความมาศาลในการนัดพิจารณาครั้งแรก เพื่อพิจารณาว่าเอกสารและข้อเท็จจริงในสำนวนครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการพิจารณาในชั้นรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดีโดยผู้พิพากษาที่เรียกว่า “le juge de la mise en état” (JME) ก่อนที่จะมีการพิจารณาโดยองค์คณะผู้พิพากษาหรือไม่ การพิจารณาครั้งแรกจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อรูปแบบการพิจารณาว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปจะเป็นรูปแบบการพิจารณาโดยรวบรัดหรือเป็นการพิจารณาตามขั้นตอนปกติธรรมดา

⁴ วรรณชัย บุญบำรุง. “วิธีพิจารณาความแพ่งตามกฎหมายฝรั่งเศส : ตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของประเทศซึ่งใช้ระบบ Civil Law.” รพี 42, คณะกรรมการเนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 51 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 122 – 130.

3.1.1.2 การพิจารณาคดี

เพื่อที่จะเป็นการเร่งรัดการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มแรก กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสจึงได้กำหนดบทบาทให้กับผู้พิพากษาประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า JME มีอำนาจหน้าที่รวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดีอื่นจะทำให้คดีอยู่ในสภาพที่พร้อมจะทำการพิจารณาชี้ขาดตัดสินโดยองค์คณะผู้พิพากษา คดีทุกคดีที่ไม่ได้ถูกส่งเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาคดีขององค์คณะผู้พิพากษาในทันทีนั้นจะต้องเข้าสู่การพิจารณาของ JME เสียก่อน โดย JME จะเป็นผู้ควบคุมดูแลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในขั้นนี้เป็นไปโดยถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งคำคู่ความและพยานเอกสารต่างๆ ของคู่ความ อำนาจหน้าที่ของ JME พงจะสรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก การรับฟังคู่ความและการประนีประนอมข้อพิพาท JME มีอำนาจที่จะรับฟังคู่ความ แต่จะต้องกระทำต่อหน้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อจะได้สอบถามและรับฟังข้อเท็จจริงโดยตรงจากคู่ความเพื่อพิจารณาประกอบกับคำคู่ความและพยานเอกสาร การดำเนินการดังกล่าวอาจเป็นช่องทางให้คู่ความได้มีโอกาสที่จะประนีประนอมยอมความกันในที่สุด

ประการที่สอง การควบคุมดูแลในการรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดีให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อำนาจดังกล่าวได้แก่ การเรียกทนายความของคู่ความให้มาศาลเพื่อสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่สนับสนุนข้อต่อสู้หรือข้อกล่าวหา (moyens) ที่คู่ความไม่ได้ยกขึ้น เพื่อให้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่จำเป็นต่อการพิพากษาคดี

ประการที่สาม การมีคำสั่งแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆของการดำเนินกระบวนการพิจารณา (incidentes du process) ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณา ซึ่งมีผลให้การพิจารณาคดีไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ตามปกติ หรืออาจทำให้ประเด็นแห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป หรือเป็นปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอำนาจพิจารณาคดีของศาล เรื่องการสืบพยาน การงดเว้นการพิจารณาคดีไว้ชั่วคราว เป็นต้น

ประการที่สี่ คำสั่งปิดการพิจารณาในขั้นรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดี คำสั่งดังกล่าวมีได้ใน 2 กรณีดังนี้

กรณีแรกเมื่อ JME พิจารณาเห็นว่าข้อมูลและเอกสารที่จำเป็นต่อการพิจารณาพิพากษาคดีครบถ้วนแล้ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือสำนวนคดีพร้อมที่จะทำการพิพากษาคดีได้ JME จะมีคำสั่งปิดการพิจารณาในขั้นรวบรวมข้อมูลและเอกสารของคดีและส่งสำนวนไปยังองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวน เพื่อเปิดโอกาสให้ทนายความของคู่ความได้ทำการแถลงด้วยวาจาเกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษา

กรณีที่สอง เป็นกรณีที่มีลักษณะเป็นการลงโทษคู่ความฝ่ายที่ไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนด โดย JME อาจมีคำสั่งดังกล่าวเองหรือโดยคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งร้องขอ แล้วส่งสำนวนไปยังองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวน แต่ถ้าเป็นกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่งภายในระยะเวลาที่กำหนดแล้ว กรณีเห็นได้ว่าคดีจะไม่สามารถอยู่ในสภาพที่จะทำการพิพากษาได้ ในกรณีนี้ JME อาจมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

การพิจารณาในชั้นองค์คณะผู้พิพากษา การพิจารณาในชั้นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความได้แถลงคดีด้วยวาจา (les plaidoiries) ซึ่งการโต้เถียงกันด้วยวาจาของคู่ความเป็นหลักธรรมเนียมปฏิบัติทางกฎหมายพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส ทำให้คู่ความสามารถโต้เถียงในประเด็นข้อพิพาทได้โดยตรง ช่วยให้ศาลทราบข้อเท็จจริงของคดีได้สะดวกกว่าการพิจารณาจากพยานเอกสารแต่เพียงอย่างเดียว โดยทนายความฝ่ายโจทก์เป็นผู้แถลงก่อนจากนั้นเป็นทนายความของฝ่ายจำเลย เมื่อทนายความฝ่ายจำเลยแถลงเสร็จ ทนายความฝ่ายโจทก์ก็มีสิทธิที่จะแถลงแย้งกลับไปและทนายความฝ่ายจำเลยมีสิทธิที่จะแถลงแย้งคำแถลงแย้งของทนายความฝ่ายโจทก์ได้เช่นกัน การแถลงแย้งกันไปมาเช่นนี้สามารถกระทำไปได้เรื่อย ๆ นอกจากนี้ผู้พิพากษาองค์คณะอาจสั่งให้ทนายความหรือตัวความอธิบายข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้พิพากษาองค์คณะเห็นว่าจำเป็นหรือให้สรุปข้อเท็จจริงในส่วนที่ยังไม่ชัดเจนได้

3.1.1.3 การพิพากษา

เมื่อองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายในคดีมีเพียงพอที่จะทำการพิพากษาคดีได้แล้ว ก็จะมีคำสั่งให้หยุดการแถลงคดีและปิดการพิจารณาในชั้นนี้ จากนั้นคดีจะอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาสำนวนเพื่อทำการพิพากษาคดี (mise en délibéré) ซึ่งตามปกติจะต้องใช้เวลาพอสมควรในการทำคำพิพากษา โดยผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะจะเป็นผู้กำหนดวันอ่านคำพิพากษา แต่ในบางกรณีก็สามารถมีคำพิพากษาในวันเสร็จสิ้นการพิจารณาได้

ฉะนั้น จากหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสได้ให้อำนาจแก่ศาลเป็นอย่างมากในการกำหนดทิศทางของกระบวนการพิจารณา โดยเฉพาะในขั้นตอนที่เกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลและเอกสารของผู้พิพากษา JME ซึ่งได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ไร้เป็นเรื่องผลประโยชน์เฉพาะคู่ความหรือเอกชนเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อประโยชน์ของรัฐซึ่งมีหน้าที่ในการที่จะทำการพิจารณาคดีแพ่งมีลักษณะที่สามารถช่วยให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความและการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ซึ่งคุณลักษณะทั้งสองประการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความโดยทั่วไป

3.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา

ในอดีตการดำเนินคดีอาญาของประเทศต่างๆ ใช้ “ระบบไต่สวน” ซึ่งผู้ไต่สวนจะดำเนินการทางคดีเองทั้งหมดตั้งแต่เริ่มต้นคดีไปจนกระทั่งตัดสินคดีอาญานั้น ในที่นี้ผู้ไต่สวนจึงโน้มเอียงไปในทางมุ่งการปราบปราม เพราะเป็นทั้งผู้ที่ทำการสอบสวน กล่าวหาฟ้องร้องและตัดสินเอง ผู้ต้องสงสัยที่ถูกไต่สวนจึงถูกกระทำเพื่อผลสำเร็จของการไต่สวนจนมีสภาพเหมือนวัตถุหรือกรรมในคดี (Object of Right) โดยมักจะถูกใช้วิธีทรมานเพื่อให้รับสารภาพ ซึ่งถือว่าขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

ภายหลังจากที่มีการปฏิวัติในฝรั่งเศสจึงมีความตระหนักว่าการให้รัฐเข้าไปไต่สวนค้นหาความจริงอาจจะนำไปสู่การใช้อำนาจโดยไม่ชอบ เป็นระบบจารีตนครบาลที่ไปไต่สวนเอาจากเนื้อตัวร่างกายของผู้กระทำความผิด เป็นระบบสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผิดไม่ได้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ นานาประเทศในยุโรปจึงพยายามที่จะสร้างความสมดุลของการถ่วงดุลเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁵ ดังนั้นเพื่อต้องการให้การดำเนินคดีอาญาเป็นการอำนวยความยุติธรรมโดยรัฐ และเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนประเทศฝรั่งเศสจึงได้ปรับปรุงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐของคนเสียใหม่ให้สามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญต่อหลักสิทธิมนุษยชนด้วย วิธีการปรับปรุงก็คือ ให้มีการแยกภารกิจในการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอนโดยมีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานชั้นหนึ่งก่อน และให้การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรที่เรียกว่า “อัยการ” และเมื่อได้มีการตรวจสอบความจริงโดยเจ้าพนักงานแล้ว หากปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงอัยการก็จะยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลทำการตรวจสอบความจริงต่อไปอีกชั้นหนึ่ง โดยการปรับปรุงดังกล่าวนี้ทำให้ภารกิจของผู้พิพากษาหรือศาลคงเหลือเพียงการพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจึงได้มีการยกฐานะความเป็นกรรมในคดีของ “ผู้ถูกกล่าวหา” ขึ้นเป็น “ประธานในคดี”⁶ หรือผู้ทรงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในคดีอันสอดคล้องกับหลักการที่ว่าในสังคมที่ยอมรับสิทธิมนุษยชนนั้นมนุษย์ต้องมีสิทธิที่จะอยู่ในสังคมได้

⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย มุมมองเชิงเปรียบเทียบระหว่างระบบ Common Law และ Civil Law.” จัดโดยเนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับกระทรวงยุติธรรม และโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สวก.) วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2546 หน้า 33.

⁶ กมลิต ฌ นกร. (2544, มกราคม – มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจ บัณฑิตย., 1, 1. หน้า 52.

อย่างมีศักดิ์ศรีและต้องมีสิทธิที่จะกลับเข้าสู่สังคมใหม่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาจะเป็นการกระทำที่เป็นการทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ไม่ได้

3.1.2.1 การเริ่มต้นคดี

การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส ถือว่า “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ประเทศฝรั่งเศสยึดหลักที่ว่า “รัฐเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างเคร่งครัด” ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐผู้เดียว มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ อัยการเป็นผู้ที่ใช้อำนาจดำเนินคดีอาญาในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ โดยเป็นผู้มีอำนาจในการสอบสวนและควบคุมการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทว่าการฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลตลอดจนมีหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามคำพิพากษา⁷ การฟ้องคดีอาญาของอัยการเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ดังจะเห็นได้จากมาตรา 40 ของประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสที่บัญญัติว่า “พนักงานอัยการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป” ดังนั้นอัยการจึงไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีอาญาทุกเรื่องไป เพราะถ้าอัยการเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด พยานหลักฐานไม่เพียงพอ หรือเห็นว่าความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน โดยตรงก็อาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้⁸

การฟ้องคดีอาญาของอัยการสามารถกระทำได้ 2 วิธี คือ ยื่นฟ้องคดีต่อศาลตัดสินโดยตรงหรือให้ศาลไต่สวนทำการสอบสวนคดีนั้นเสียก่อน ถ้าเห็นว่าคดีนั้นยุ่งยากอัยการจะขอให้ผู้พิพากษาศาลไต่สวนทำการสอบสวนคดีนั้นเสียก่อน⁹ การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (L'instruction préparatoire) เป็นลักษณะเฉพาะของวิธีพิจารณาความฝรั่งเศสที่มีผู้พิพากษาไต่สวนเข้ามาทำการสอบสวนคดีอาญา โดยเรียกชื่อการสอบสวนดังกล่าวว่า “การไต่สวนคดีอาญา” (l'instruction) การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนจะเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงที่จะเป็นประโยชน์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจชั้นพิจารณาพิพากษาคดีจะวินิจฉัยความผิด อย่างไรก็ตามการไต่สวนมีความแตกต่างจากการสอบสวนสามประการ คือ¹⁰

(ก) การไต่สวนกระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน

⁷ สุข เปรุณาวิน. (2507). ระบบอัยการในต่างประเทศ. หน้า 53.

⁸ ณัฐจักร ปัทมสิงห์ ณ อรุณา และวิรัช จิระแพทย์ (2529). “การฝึกอบรมและดูงานในประเทศฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, 48, 1. หน้า 84 - 85.

⁹ วีรพันธุ์ รัชมิตต์. (2505). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ.1958. หน้า 26.

¹⁰ อุทัย อาทิวรร. (2549, ธันวาคม). “ตำรวจกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส.” บทบัญญัติ, เล่มที่ 62, ตอนที่ 4. หน้า 72.

(ข) การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นมีความหลากหลายและมีขอบเขตที่ไม่จำกัดเหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

(ค) การไต่สวนกระทำได้ต่อเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา (la mise en mouvement des poursuites) บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่สวนจะไม่ใช่อุทธรณ์ในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหาย อีกต่อไปแต่จะมีฐานะเป็นผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาและคู่ความฝ่ายแพ่ง

การไต่สวนของผู้พิพากษาไต่สวนจึงนับว่าเป็นวิธีพิจารณาคดีอาญาชั้นก่อนพิจารณาของระบบกฎหมายฝรั่งเศสโดยเฉพาะ สำหรับความผิดอุกฉกรรจ์โทษจะต้องมีการไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวนทุกคดีแต่การไต่สวนความผิดมิชฌิมโทษนั้นอาจกระทำหรือไม่ก็ได้ ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถทำการสืบสวนสอบสวนได้ทุกประการที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ในการพิสูจน์ความจริง¹¹

การสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน อัยการมีอำนาจขอลำดับสำนวนได้ทุกขณะ และเมื่อทำการสอบสวนเสร็จแล้วต้องส่งสำนวนให้อัยการเพื่อทำความเห็น ซึ่งเมื่ออัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าการสอบสวนยังไม่สมบูรณ์อัยการมีอำนาจขอให้สอบสวนได้อีกแต่ถ้าเห็นว่าสมบูรณ์แล้วก็อาจยื่นคำขอให้ศาลสั่งไม่ฟ้อง หรือขอให้ศาลส่งผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้¹² ถ้าเป็นความผิดโทษผู้พิพากษาไต่สวนจะสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาล Tribunal de police ถ้าเป็นความผิดโทษระดับกลางจะสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปฟ้องยังศาล Tribunal Correctionnel แต่ถ้าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้พิพากษาไต่สวนจะสั่งให้ส่งไปฟ้องทันทียังไม่ได้ เพราะจะต้องมีการสอบสวนถึงสองชั้น โดยการสอบสวนจะต้องผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนเสมอ และศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวนเท่านั้นที่จะเป็นผู้สั่งฟ้องผู้ต้องหาและให้ส่งไปฟ้องยังศาล Cour d'assises

ส่วนประชาชนซึ่งเป็นผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาโดยตรงแต่มีอำนาจร้องทุกข์กล่าวโทษได้อย่างกว้างขวาง คือ สามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ หรือผู้พิพากษาก็ได้¹³ หากผู้เสียหายประสงค์จะให้มีการดำเนินคดีอาญาเกิดขึ้น ผู้เสียหายอาจทำได้โดยการยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเรียกร้องให้ชุดใช้คำเสียหายอันเนื่องมาจาก

¹¹ อุทัย อาทิวา. (2550, ตุลาคม). "พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาคดีอาญาฝรั่งเศส." *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา*, 20, 219. หน้า 5.

¹² ธีรจักร ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา และวิรัช จิระแพทย์. หน้าเดิม

¹³ อุคม รัฐอมฤต. (2535). "การฟ้องคดีอาญา." *รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 486.

การกระทำความคิดทางอาญาของผู้กระทำความผิด พร้อมกับคำร้องขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 วรรคสอง ผลจากการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่ง และเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งดังกล่าวมีผลเช่นเดียวกับการยื่นฟ้องคดีอาญาของอัยการ กล่าวคือทำให้การดำเนินคดีอาญาเริ่มขึ้น แต่ผู้มีอำนาจดำเนินคดีต่อไปคือผู้พิพากษาและอัยการเนื่องจากเป็นตัวแทนของรัฐซึ่งกฎหมายให้อำนาจในการดำเนินคดีไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “การดำเนินคดีอาญาเพื่อการลงโทษนั้นจะเริ่มขึ้นและดำเนินได้โดยผู้พิพากษาหรือเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจไว้”¹⁴ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ผู้เสียหายเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งและเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้น มีผลบังคับให้อัยการต้องเข้ามาเป็นคู่ความในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด แม้ว่าจะขัดกับความเห็นของอัยการที่เห็นว่าพยานหลักฐานไม่พอฟ้องก็ตาม

3.1.2.2 การพิจารณาคดี

ในชั้นศาลถือว่าทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมมือกันในการค้นหาความจริง การค้นหาความจริงในศาลมิได้ใช้วิธีการต่อสู้เหมือนอย่างในประเทศที่ใช้กฎหมายแบบคอมมอนลอว์ แต่อยู่ในลักษณะของการที่รัฐเข้าตรวจสอบค้นหาว่าได้มีการกระทำความผิดจริงตามที่ได้มีการกล่าวหาหรือไม่ โดยอาศัยพยานหลักฐานที่ได้มีการนำเสนอขึ้นมาสู่กระบวนการพิจารณาของอัยการ ผู้ถูกกล่าวหา และจากการสืบพยานเพิ่มเติมของศาลเอง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของพยานด้วยการถามค้าน (cross examination) อันเป็นลักษณะการค้นหาความจริงในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์¹⁵

ระบบการดำเนินคดีของประเทศฝรั่งเศส ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือสืบพยานและทำการซักถามพยานเองจนเป็นที่พอใจ ทั้งนี้เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงที่สุด การกำหนดระเบียบวิธีเกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อยและไม่มีกฎเกณฑ์การสืบพยานที่เคร่งครัดมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะไม่มีการตัดพยานที่เด็ดขาดแต่จะเปิดโอกาสให้มีการเสนอพยานหลักฐานทุกชนิดมาสู่ศาลได้และศาลก็จะมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง¹⁶ วิธีพิจารณาความอาญาในฝรั่งเศสแทบจะไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบด้วยบทบัญญัติเพียงเล็กน้อย

¹⁴ อุทัย อาทิวา. (2548, มีนาคม). “สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส.” บทบัณฑิตย, เล่ม 61, ตอนที่ 1. หน้า 2-3.

¹⁵ ประทุมพร กลัดอำ. (2533). การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 26.

¹⁶ ธิติพันธ์ วงษ์พิทักษ์โรจน์. เล่มเดิม. หน้า 42.

ที่ถือได้ว่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังนั้นการโต้เถียงอย่างยืดยาวเกี่ยวกับการยอมรับหรือไม่ยอมรับ พยานหลักฐานซึ่งเป็นสิ่งที่ธรรมดาในกระบวนการกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในอังกฤษและ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงไม่เป็นที่รู้จักในประเทศฝรั่งเศส¹⁷

3.1.2.3 การพิพากษา

ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีลำดับชั้นศาลยุติธรรมเพียง 2 ชั้น (la règle du double degré de juridiction) ได้แก่ ศาลชั้นต้น (Tribunal de premier degré) ซึ่งเป็นศาลลำดับแรก และ ศาลอุทธรณ์ (Cour d' Appel) ซึ่งเป็นศาลลำดับที่สอง ศาลที่อยู่ในลำดับชั้นสูงสุดได้แก่ (Cour de Cassation) ซึ่งมีอยู่เพียงศาลเดียว ศาลนี้ไม่ใช่ศาลลำดับชั้นที่สามเหมือนกับศาลฎีกาของไทย เนื่องจากไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลล่าง โดยถูกจำกัดให้พิจารณาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

วิธีพิจารณาความชั้นพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์นั้น อยู่ภายใต้ หลักการของการต่อสู้คดีสองฝ่าย การต่อสู้คดีนั้นกระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่การเปิดเผยนั้นจะเป็น อันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี เกียรติและศักดิ์ศรีของบุคคลหรือผลประโยชน์ ของบุคคลที่สาม หรือเมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้เยาว์ ในการพิจารณาคดีนั้นกฎหมายบังคับว่าจะต้องมีอัยการอยู่ด้วย มิฉะนั้นคำพิพากษาเป็นอันเสียไป อัยการจะแถลงข้อหาถึงความผิดของจำเลย และร้องขอกำหนดโทษที่จะลง อัยการมีเสรีภาพในการพูดในระหว่างการพิจารณาคดี คู่ความฝ่าย แพ่งและจำเลยสามารถเสนอคำแถลงการณ์ (Les observations) ถ้าจำเป็นได้โดยผ่านทนายความ ของตน¹⁸ คำพิพากษาคดีนั้นจะต้องให้เหตุผลทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ยกเว้นในกรณี ความผิดอุกฤษฏ์โทษเนื่องจากมีขณะลูกขุนในการคำนินคดีอยู่แล้ว คำพิพากษาของศาลชั้นต้น คัดสันคดีทุกฉบับ (รวมทั้งคดีความผิดอุกฤษฏ์ ตั้งแต่มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาโดยรัฐกฤษฎีกา ฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน 2000 ให้มีศาลลูกขุนในชั้นอุทธรณ์) สามารถอุทธรณ์ต่อศาลชั้นสูงกว่าได้โดยอัยการ ไม่ว่าจะเป็นอัยการแห่งสาธารณรัฐและอริบตี อัยการศาลอุทธรณ์ หรือจำเลยที่ถูกลงโทษ คู่ความฝ่ายแพ่งสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล เกี่ยวกับคดีในส่วนแพ่งสำหรับคำสินไหมทดแทนความเสียหายได้¹⁹

¹⁷ พัฒนนาถ พ่วงลาภหลาย และกุลพล พลวัน. (2522, ธันวาคม). "วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศ ฝรั่งเศส." วารสารอัยการ, 2, 24. หน้า 32.

¹⁸ อุทัย อาทิวา. (2550, ตุลาคม). "พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส." ข่าวเนติ บัณฑิตยสภา, 20, 219. หน้า 6.

¹⁹ แหล่งเดิม.

เมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว อัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินการบังคับโทษตามคำพิพากษาแก่จำเลยอย่างมีประสิทธิภาพในเวลาอันรวดเร็ว การบริหารจัดการเพื่อการบังคับโทษจำกัดเสรีภาพเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาอาชีพ คือ ผู้พิพากษาบังคับโทษ (Juge de l'application des peines) และศาลบังคับโทษ (Tribunal de l'application des peines) ซึ่งจะกระทำหลังจากที่มีการต่อสู้คดีกันโดยฟังคู่ความทั้งสองฝ่ายและคำวินิจฉัยของศาลซึ่งต้องแสดงเหตุผลแห่งการวินิจฉัยนั้น และสามารถอุทธรณ์ได้ ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของฝรั่งเศสนั้นอัยการจึงมีบทบาทหลักในการดำเนินคดีทั้งในแง่ของการเริ่มต้นคดี การควบคุมคดี ลักษณะของกระบวนการวิธีพิจารณาคดีกล่าวจึงมีผลโดยตรงต่อ โครงสร้างขององค์กรของอัยการ²⁰

3.1.3 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ถือหลักว่าอำนาจฟ้องคดีอาญาเป็นของรัฐ โดยมีอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ ประชาชนอาจมีส่วนในการใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาได้ก็แต่เฉพาะในกรณีที่เป็นผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเอง ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคหนึ่ง ที่ได้กำหนดเป็นหลักว่า “การดำเนินคดีอาญาเพื่อการลงโทษนั้นจะเริ่มขึ้นและดำเนินได้โดยผู้พิพากษาหรือเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจไว้” และมาตรา 1 วรรคสองได้กำหนดว่า “การดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้”

กรณีเช่นนี้ สำหรับการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศสผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ฟ้องคดีอาญาโดยตรงคงได้เพียงยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลอาญา เพื่อบังคับให้อัยการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล อาจเรียกว่าเป็นการยื่นฟ้องคดีอาญาในทางอ้อมนั่นเอง เพราะศาลอาญาจะพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาข้อกล่าวหาในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว²¹ ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งของฝรั่งเศสมักจะใช้เวลานานยุ่งยากและค่าใช้จ่ายสูงด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายส่วนใหญ่จึงชอบที่จะเรียกค่าเสียหายในทางอาญา โดยยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดี²² การฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากความผิดอาญา ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาเพื่อให้สอบสวนไปพร้อมคดีแพ่ง พร้อมทั้งวางเงินประกันตามที่ผู้พิพากษากำหนด ผู้พิพากษาจะส่งคำร้องนี้ไปยังอัยการและอัยการจะต้องดำเนินคดีอาญาในการกระทำ

²⁰ แหล่งเดิม.

²¹ อุดม รัฐอมฤต. (2535, มิถุนายน). “การฟ้องคดีอาญา” วารสารนิติศาสตร์, 22, 2. หน้า 247–248.

²² A.V. Sheeham, *Criminal Procedure in Scotland and France*, EDINBURGH, 1975, P. 21.

ครั้งเดียวกันนั้น²³ ซึ่งการดำเนินคดีของผู้เสียหายดังกล่าวจะเป็นผลให้อัยการต้องถูกบังคับให้ดำเนินคดีอาญาไปด้วย

อย่างไรก็ดีผู้ที่ฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาถ้าได้กระทำไปโดยไม่มีเหตุผลสมควรหรือโดยประมาท ย่อมมีโทษทางอาญาและฝ่ายผู้ถูกฟ้องอาจขอให้ใช้วิธีพิจารณาบรรเทาฟ้องเรียกค่าเสียหายในการที่ตนถูกฟ้องโดยไม่มีเหตุผลสมควรได้

ตามหลักการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวได้ต้องเป็นผู้เสียหายซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ในส่วนบุคคลธรรมดาจะฟ้องคดีดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือทางจิตใจโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญานั้นตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 วรรคสอง แต่ในส่วนนิติบุคคลต้องดูเป็นกรณี ๆ ไป ดังเช่นกรณีของสหภาพวิชาชีพ (Syndicate professionals) คำพิพากษาศาลฎีกาลงวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1913 วางหลักว่า สหภาพวิชาชีพสามารถดำเนินการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ เพราะเป็นการฟ้องเพื่อป้องกันผลประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิก ส่วนนิติบุคคลอื่น ๆ ต้องควรมีวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ป้องกันผลประโยชน์ส่วนรวมและกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้หรือไม่ด้วย นอกจากนี้ตามมาตรา 3 วรรคหนึ่งและมาตรา 4 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติให้ฟ้องคดีอาญาสินไหม (คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา) พร้อมกับการฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาความอาญาได้ ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ 2 ทาง คือ

- (1) ฟ้องต่อศาลแพ่ง
- (2) ฟ้องต่อศาลอาญา

ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งก็จะมีฐานะอย่างไรทั้งในคดีแพ่ง คือ ต้องดำเนินคดีไปตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีได้โดยอิสระอัยการจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่อย่างไรก็ตามแม้ผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งแล้วอัยการคงมีสิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาลอาญาได้ แต่ถ้าผู้เสียหายนำคดีไปฟ้องต่อศาลอาญาก็จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วกว่าฟ้องต่อศาลแพ่ง แต่ถ้าไม่เป็นจริงดังฟ้องอาจมีความผิดฐานฟ้องเท็จและจะต้องชดเชยค่าเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย แต่ผู้เสียหายมีสิทธิจะถอนฟ้องแล้วนำคดีไปฟ้องต่อศาลแพ่งได้²⁴

²³ กิตติ บุคยพลาการ. (2523). ผู้เสียหายในคดีอาญา. หน้า 24 - 25.

²⁴ วีรพันธุ์ รัศมีทัต. เล่มเดิม. หน้า 38 - 41.

ในส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน เมื่อกฎหมายให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเลือกฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ โดยถ้าเลือกฟ้องที่ศาลแพ่ง การดำเนินคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่งและวิธีพิจารณาคดีแพ่ง แต่พนักงานอัยการยังคงมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลอาญาได้ ดังนั้นศาลทั้งสองคือ ศาลแพ่งและศาลอาญาต่างพิจารณาคดีเดียวกัน แต่พิจารณาคดีคนละด้าน ศาลแพ่งพิจารณาคดีในส่วนแพ่ง ศาลอาญาพิจารณาคดีในส่วนอาญาทำให้อาจเกิดปัญหาว่าศาลทั้งสอง คือ ศาลอาญาและศาลแพ่งอาจฟังข้อเท็จจริงแตกต่างกัน เพราะกระบวนการพิจารณาทางแพ่งและทางอาญาไม่เหมือนกัน และจำนวน 2 จำนวนอาจมีพยานหลักฐานแตกต่างกันได้ เมื่อศาลสองศาลฟังข้อเท็จจริงในเรื่องเดียวกันความเสียหายก็เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่ศาลใดศาลหนึ่งในสองศาลต้องมีอำนาจชี้ขาดข้อเท็จจริงซึ่งอีกศาลหนึ่งจำเป็นต้องถือตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส จึงถือหลักว่าข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาพิพากษาชี้ขาดแล้วย่อมทำให้ศาลแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงนั้น ในประมวลกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติชัดเจนในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตามความเห็นทางศาลและนักนิติศาสตร์เห็นพ้องกันว่าเป็นหลักทั่วไปที่ใช้บังคับได้ ทั้งนี้กฎหมายของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง ได้กล่าวรับรองว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องความรับผิดชอบทางแพ่งต่อศาลแพ่งแล้วศาลจะหยุดการพิจารณารอการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนแล้วหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น”²⁵

เหตุผลที่ถือว่าการพิจารณาพิพากษาข้อเท็จจริงในคดีอาญาดีกว่าการพิจารณาข้อเท็จจริงในคดีแพ่งนั้นนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสให้เหตุผลได้สองประการ ดังนี้²⁶

(1) ทางนิตินัย ถือว่าศาลอาญาพิจารณาคดีพิพากษาคดีเพื่อประโยชน์ชุมชนเป็นศาลที่ตัดสินคดีระหว่างจำเลยกับชุมชนซึ่งพนักงานอัยการเป็นตัวแทนไม่ใช่คดีระหว่างเอกชน คือ นาย ก. นาย ข. เป็นคน ๆ ไป ที่ศาลอาญาชี้ขาดจึงต้องฟังคดีเป็นจริงสำหรับบุคคลทั่ว ๆ ไป จะปล่อยให้ผู้ใดผู้หนึ่งแม้ตัวเจ้าทุกข์หรือจำเลยในคดีอาญามาคัดค้านขึ้นภายหลัง ในเมื่อมีการฟ้องร้องทางแพ่งนั้นไม่ได้เพราะถือว่าศาลอาญาได้พิพากษาสำหรับเขาครั้งหนึ่งแล้ว

(2) ทางพฤตินัย ด้วยเหตุผลแห่งคำพิพากษาในคดีอาญาเกี่ยวกับเกียรติยศ และเสรีภาพของมนุษย์ ศาลอาญาย่อมต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาด ชุมชนจะดำรงอยู่ได้ก็โดยอาศัยความเชื่อถือแห่งผู้พิพากษาทางอาญาไม่สมควรให้ความเชื่อถือนี้ถูกแตะต้องอันอาจจะถูกกระทบกระเทือนทำความเสียหายได้

²⁵ ไพจิตร สวัสดิสาร. (2528). ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. หน้า 761

²⁶ จี๊ด เศรษฐบุตร. เล่มเดิม. หน้า 11.

เหตุผลของนักนิติศาสตร์ฝรั่งเศสที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้สรุปได้ว่า เหตุที่การพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเป็นเรื่องประโยชน์ส่วนรวมหรือที่เรียกว่าเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด โดยมีอัยการทำหน้าที่ดำเนินคดีโดยเป็นตัวแทนของรัฐ แต่ในการดำเนินคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกันเป็นเรื่องผลประโยชน์ของเอกชนเสียมากกว่าทำให้หลักการดำเนินคดีเป็นเรื่องของความตกลงของคู่ความ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาชี้ขาดให้ได้ความจริงเสมอไปทุกกรณี แต่ในคดีอาญาการพิพากษาลงโทษบุคคลหนึ่งบุคคลใดในคดีอาญาต้องกระทำด้วยความระมัดระวังมากกว่าเพราะเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด

บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า "ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้วแต่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด การดำเนินคดีแพ่งอาจถูกระงับการดำเนินคดีจนกว่าคดีอาญาจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด" บัญญัตินี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อคดีดำเนินคดีแพ่งหรือการใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายของผู้เสียหายมากนัก เนื่องจากการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะใช้วิธีพิจารณาความแบบต่อเนื่อง รวมทั้งการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทำได้เพียงชั้นเดียว คือในศาลอุทธรณ์ จะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงมิได้ ทำให้ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสจึงยุติถึงที่สุดอย่างรวดเร็ว ทำให้หลักที่ว่าคดีในส่วนแพ่งต้องถือข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาในคดีอาญาไม่ส่งผลกระทบต่อคดีแพ่งหรือต่อสิทธิของผู้เสียหายที่รอพึ่งผลของคดีอาญาดังกล่าว

บทที่ 4

การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามกฎหมายไทย

กรณีที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในเรื่อง การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 มาตรา 44/1 โดยให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา สามารถยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักในการคุ้มครองผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง แม้อันปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะได้ถูกยกเลิกไป แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายในคดีอาญาก็ยังคงได้รับการรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 4 ว่าด้วยสิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (5)

ก่อนที่จะกล่าวถึงเหตุผลความเป็นมาของบทบัญญัติ สาระสำคัญของหลักการ ตลอดจนความเหมาะสมของการบังคับใช้ มาตรา 44/1 ในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ผู้เขียนเห็นว่าควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเสียก่อน ทั้งนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

4.1 ความเป็นมาของคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

4.1.1 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายของประเทศไทย แต่เดิมยังไม่มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบทางแพ่งออกจากความรับผิดชอบทางอาญา และไม่มีการบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไว้ โดยจะเห็นได้ตั้งแต่พระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 จนกระทั่งถึงพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 จึงได้เริ่มมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องให้อำนาจแก่อัยการเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาแทนผู้เสียหาย ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นบัญญัติเรื่องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาไว้ในกฎหมายของประเทศไทย พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง การให้อำนาจอัยการที่ฟ้องคดีอาญาในความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้มี

อำนาจเรียกทรัพย์หรือราคาของทรัพย์ซึ่งผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการกระทำผิดกฎหมายคืนจากผู้ต้องหาได้ เจตนากรณีที่กฎหมายได้ให้อำนาจแก่อัยการมีอำนาจเรียกทรัพย์หรือราคาของทรัพย์ ก็เพื่อนุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายที่ไม่ได้เป็นผู้ฟ้องคดีด้วยตนเอง ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจอัยการยื่นคำร้องเรียกทรัพย์หรือราคาทรัพย์โดยยื่นรวมกันกับข้อหาในความอาญาหรือให้ทำเป็นคำร้องยื่นในเวลาใดเวลาหนึ่งระหว่างที่ศาลเคมพิจารณาความอาญานั้นอยู่ก็ได้ ส่วนคำพิพากษาในเรื่องเรียกทรัพย์คืนนั้นกฎหมายให้กำหนดชี้ขาดลงในคำพิพากษาคดีอาญา และถ้าปรากฏว่ากรณีที่เกิดการพิจารณาคดีในส่วนของการเรียกทรัพย์หรือราคาของทรัพย์ที่ควรจะได้แก่ผู้เสียหายนั้นทำให้การพิจารณาคดีอาญาเนิ่นช้า พระราชบัญญัตินี้ยังให้ศาลมีอำนาจสั่งให้แยกคดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์คืนนี้ออกเสียจากความอาญาและให้พิจารณาคดีนั้นไปต่างหากเป็นอีกส่วนได้ ในการดำเนินคดีของอัยการเกี่ยวกับการเรียกทรัพย์คืนจะไม่มีการเสียค่าธรรมเนียมศาล แต่ผู้ที่ได้รับความเสียหายยังต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณากลับที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว¹

ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2451 ก็ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาไว้โดยเฉพาะในภาค 1 หมวดที่ 10 ว่าด้วยเรื่องการร้องขอคืนและขอเรียกค่าเสียหายตาม มาตรา 87 ถึง มาตรา 96² กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ถือว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา โดยเรียกว่า “การฟ้องคดีแพ่งอันเกี่ยวข้องด้วยความผิดฐานอาญา” และได้มีการวางหลักแยกความแตกต่างระหว่างลักษณะทางอาญาและทางแพ่งด้วย สาเหตุเพราะแต่เดิมนั้นกฎหมายของประเทศไทยยังไม่มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบทางแพ่งออกจากความรับผิดชอบทางอาญาอย่างใดก็ตาม กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ก็ไม่ได้บัญญัติเรื่องการให้อำนาจแก่อัยการฟ้องเรียกทรัพย์หรือใช้ราคาของทรัพย์ ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ.126 แล้ว

การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ใช้หลักเกณฑ์จากกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวเป็นแนวทางในการพิจารณาพิพากษาคดีเรื่อยมา จวบจนได้มีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นและมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478³ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 จึงถูกยกเลิกไป⁴

¹ พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 ในภาคผนวก ก.

² เสถียร ลายลักษณ์ ข เล่มเดิม. หน้า 40 - 43.

³ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพุทธศักราช 2477. มาตรา 3

⁴ แห่งเดิม มาตรา 4

อย่างไรก็ตามในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ได้มีการนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจากกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 40 ถึงมาตรา 51

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ.126 และกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ คือ ที่มาแห่งบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน

4.1.2 การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ก่อนแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24)

ผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา คือ

(1) ผู้เสียหายในคดีอาญาที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง ซึ่ง “ผู้เสียหาย” นี้รวมถึงบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนด้วย

(2) พนักงานอัยการ

4.1.2.1 กรณีผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินคดี

การเป็น “ผู้เสียหาย” ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้นั้น จะต้องเป็นผู้เสียหายตามความความหมายใน มาตรา 2 (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และ ยังต้องเป็นผู้ที่ถูก “ได้แย่ง” เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 อีกด้วย

การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ ดังที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 กรณีที่ผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีด้วยตนเอง ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องฐานความผิด และนอกจากผู้เสียหายจะมีสิทธิเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิด โดยตรงแล้ว ผู้เสียหายยังมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่น ๆ จากจำเลย ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ถึงมาตรา 447 ได้อีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้เสียหายจะใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญา หรือแยกเอาเฉพาะคดีส่วนแพ่งไปยื่นฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่ง การใช้สิทธิดำเนินคดีด้วยตนเองเช่นนี้ ผู้เสียหายจะต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป เนื่องจากกฎหมายมิได้ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แต่อย่างใด และต้องอยู่ในบังคับเรื่องเขตอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมอีกด้วย

4.1.2.2 กรณีรัฐเป็นผู้ดำเนินคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้บัญญัติให้อัยการที่ฟ้องคดีอาญา สามารถเรียกร้องสิทธิในทางแพ่งแทนผู้เสียหายได้ แต่การใช้สิทธิทางแพ่งในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 43 ถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด และค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น อัยการจะใช้อำนาจเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอื่น ๆ นอกจากขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินไม่ได้⁵

ในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายนั้น อัยการจะขอรวมไปกับคดีอาญา หรือจะยื่นคำร้องในระยะใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้⁶ และอัยการมีอำนาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าทุนทรัพย์ในคดีส่วนแพ่งนั้นมีจำนวนมากหรือน้อยเพียงใด เพราะคำขอในคดีส่วนแพ่งของอัยการไม่ถูกจำกัดสิทธิว่าด้วยเขตอำนาจศาล นอกจากนี้การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาโดยอัยการตามมาตรา 43 ได้รับการยกเว้นมิให้เรียกค่าธรรมเนียม ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำของอาชญากรรมได้รับการเยียวยาด้วยความสะดวก

เหตุผลสำคัญที่มาตรา 43 กำหนดขอบเขตให้อำนาจของอัยการ ในการเรียกทรัพย์สิน หรือราคาแทนผู้เสียหายได้เฉพาะคดีความผิดเพียง 9 ฐานความผิดตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 43 และให้สิทธิจำกัดเพียงเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาของผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดโดยตรง โดยไม่ให้มีอำนาจเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่น ๆ แทนผู้เสียหาย เป็นเพราะคดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ ฉ้อโกง ชักยอก และรับของโจร รวม 9 ฐานความผิดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 43 นั้น เมื่อจำเลยกระทำความผิดทางอาญาย่อมเป็นการกระทำละเมิดต่อทรัพย์สินของผู้เสียหายในตัว และการพิพากษาตามคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายนั้นเป็นการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ซึ่งศาลอยู่ในบังคับแห่งมาตรา 46 ที่จำกัดถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาอยู่แล้ว ย่อมเป็นการสะดวกรวดเร็วที่จะกำหนดให้อัยการ มีอำนาจดำเนินการแทนผู้เสียหายไปเสียทีเดียวเมื่อยื่นฟ้องคดีอาญา อีกทั้งเป็นการบรรเทาภาระความเดือดร้อนของผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายเสร็จสิ้นเสียไปในคราวเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องเดือดร้อนว่าจ้างทนายความมาฟ้องร้องจำเลยในทางแพ่งอีก ประกอบกับประเด็นการสูญเสียหรือเสียหายของทรัพย์ซึ่งถูกประทุษร้ายนั้นเป็น

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคหนึ่ง

ประเด็นโดยตรงในคดีส่วนอาญาอยู่แล้ว การพิจารณาพิพากษาตามคำขอของอัยการ ตามมาตรา 43 จึงมิได้เป็นภาระยุ่งยากแก่อัยการเพิ่มขึ้นอีกแต่อย่างใด แต่ถ้าหากกำหนดให้อัยการเรียกคำสันทนใหม่ทดแทนอื่น ๆ เพิ่มขึ้น นอกเหนือไปจากการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ นอกจากจะเป็นภารกิจที่มีได้กำหนดไว้ว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการ ตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (1) ถึง (8) แล้วยังทำให้คดีส่วนแพ่งมีประเด็นข้อพิพาทเรื่องคำสันทนใหม่ทดแทนอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายได้มีโอกาสกล่าวอ้างและโต้แย้งกันอย่างเต็มที่ อันจะส่งผลกระทบต่อคดีอาญาพลอยเนิ่นช้าหรือติดขัดไปโดยไม่สมควร และย่อมส่งผลเดือดร้อนไปถึงจำเลยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นมาตรา 43 จึงจำเป็นต้องจำกัดกระบวนการแห่งการใช้อำนาจของอัยการไว้เพียงเท่าที่จำกัด⁷

4.1.2.3 การพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา

การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁸

ตามปกติแล้วการฟ้องคดีแพ่งและคดีอาญาดังแยกจากกัน เพราะหลักการดำเนินคดีแพ่งและหลักการดำเนินคดีอาญามีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แต่เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ด้วยกฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายที่ฟ้องคดีอาญานั้นมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งบังคับจำเลยตามสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาได้ในคราวเดียวกันต่อศาลเดียวกัน แม้ถึงว่าศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นจะมีใช้ศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ตาม แต่เพื่อมิให้ผิดหลักการดำเนินคดีอาญาและผิดหลักการดำเนินคดีแพ่ง กฎหมายจึงบัญญัติว่าการพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁹ เช่น คำให้การในคดีส่วนแพ่งก็ต้องแสดงโดยชัดแจ้งว่ายอมรับหรือปฏิเสธรวมทั้งเหตุแห่งการปฏิเสธด้วยหรือจำเลยมีสิทธิที่จะฟ้องแย้งโจทก์ในคดีส่วนแพ่งได้ เป็นต้น¹⁰

⁷ ธานีศ เกศวพิทักษ์ ข (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 มาตรา 2-157). หน้า 641.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

⁹ คณิต ณ นคร ก เล่มเคม. หน้า 568.

¹⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 5713 / 2539 สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ เล่มที่ 9 หน้า 213. และคำพิพากษาฎีกาที่ 1102 / 2508 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ตอน 3 หน้า 1712.

แต่อย่างไรก็ตามถ้าการพิจารณาคดีแพ่งทำให้การพิจารณาคดีอาญาเน้นซ้ำคิดซ้ำ กฎหมายให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาและพิจารณาต่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระก็ได้¹¹ นอกจากนี้ในการพิจารณาคดีแพ่งที่ฟ้องมาพร้อมกับคดีอาญานั้น ถ้าพยานหลักฐานที่น่าสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอพิจารณาคดีแพ่ง ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมอีกก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะพิพากษาคดีอาญาไปก่อนส่วนคดีแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้¹²

4.1.2.4 การพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคดีส่วนอาญา¹³ แม้ในกรณีที่โจทก์แยกฟ้องคดีแพ่งเป็นคดีต่างหากศาลในคดีส่วนแพ่งจะฟังข้อเท็จจริงใหม่ให้ผิดแผกแตกต่างไปจากคดีอาญาไม่ได้¹⁴ เว้นแต่จะปรากฏว่าข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญานั้นศาลในคดีอาญายังมิได้วินิจฉัยชี้ขาดให้แน่ชัด เช่น คดีอาญายกฟ้องเพราะยังฟังไม่ได้ว่าใครเป็นฝ่ายผิดกันแน่ หรือยกประ โยชนแห่งความสงสัยเพราะพยานหลักฐานโจทก์ยังไม่สามารถชี้ขาดได้ว่าจำเลยเป็นคนขับรถคันที่เกิดเหตุหรือไม่ เป็นต้น¹⁵ ในกรณีต่าง ๆ เหล่านี้คู่ความในคดีส่วนแพ่งยังมีสิทธิที่จะนำสืบพยานหลักฐานในคดีส่วนแพ่งและศาลในคดีส่วนแพ่งก็มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดออกผลตรงข้ามกับคำพิพากษาคดีส่วนอาญาได้ คำพิพากษาในคดีส่วนแพ่งหาอยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ไม่

การปรับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ที่ว่าการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลอยู่ในบังคับต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีส่วนอาญานั้น ศาลฎีกายังได้วางหลักเกณฑ์เป็นบรรทัดฐานว่าจะต้องเป็นกรณีคำพิพากษาคดีอาญาต้องถึงที่สุด¹⁶ และคู่ความในคดีอาญากับคู่ความในคดีแพ่งต้องเป็นคู่ความเดียวกัน¹⁷ อีกทั้งข้อเท็จจริงในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาต้องเป็นประเด็นโดยตรงในคดีอาญาซึ่งได้รับการวินิจฉัยโดยชัดแจ้งแล้วด้วย¹⁸

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 41

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 42

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

¹⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 960 / 2510 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ตอน 9 หน้า 1862.

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 928 / 2507 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ตอน 4 หน้า 1531.

และ คำพิพากษาฎีกาที่ 3970 / 2532 สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ เล่มที่ 12 หน้า 132.

¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 4377 / 2546 สำนักงานศาลยุติธรรม เล่มที่ 7 หน้า 122.

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 9734-9735 / 2539 สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ เล่มที่ 12 หน้า 353.

¹⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1938 / 2548 สำนักงานศาลยุติธรรม เล่มที่ 5 หน้า 865.

แต่เนื่องจากหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งมีข้อแตกต่างจากทางอาญา เช่น แม้จำเลยจะไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาเพราะไม่มีเจตนากระทำความผิด แต่จำเลยอาจต้องรับผิดชอบทางแพ่งได้หากการกระทำของจำเลยต้องด้วยบทบัญญัติอื่นว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งฐานใดฐานหนึ่ง เช่น ฐานละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เป็นต้น เมื่อหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งและทางอาญามีข้อแตกต่างกันเช่นนี้ และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ก็จัดว่าเป็นคดีแพ่งชนิดหนึ่ง ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 จึงวางหลักเกณฑ์การพิพากษาคดีส่วนแพ่งว่าคำพิพากษาคดีส่วนแพ่งจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยจะต้องคำพิพากษาในคดีอาญาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่¹⁹

กล่าวโดยสรุป คือ กรณีมาตรา 46 เพียงแต่บังคับว่าในการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลอยู่ในบังคับที่จำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ฟังได้เป็นยุติ เมื่อได้ข้อเท็จจริงซึ่งฟังเป็นยุติในคดีอาญาแล้วนั้นจึงมาวินิจฉัยความรับผิดชอบของจำเลยในคดีแพ่ง มาตรา 47 บังคับว่าศาลต้องวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยจะต้องคำพิพากษาในคดีอาญาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ มาตรา 46 จึงเป็นการกล่าวถึงการฟังข้อเท็จจริง ส่วนมาตรา 47 เป็นการกล่าวถึงการวินิจฉัยข้อกฎหมายนั่นเอง

4.1.2.5 การคืนทรัพย์สิน

เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้คืนทรัพย์สิน ตามปกติต้องคืนให้แก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น แต่มีบางกรณีผู้เสียหายมิใช่เจ้าของทรัพย์สิน ศาลย่อมสั่งให้เจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินนั้นไว้และในกรณีเช่นนี้ เมื่อใดปรากฏตัวเจ้าของแล้วให้เจ้าพนักงานคืนของให้แก่เจ้าของไป ถ้าหากมีการโต้แย้งกันว่าใครเป็นเจ้าของที่แท้จริง ให้บุคคลที่อ้างว่าเป็นเจ้าของอันแท้จริงฟ้องเรียกร้องยังศาลที่มีอำนาจชำระนั้น²⁰ การโต้แย้งกันนี้ หมายถึง บุคคลที่สามเข้ามาโต้แย้งไม่ใช่โต้แย้งระหว่างโจทก์และจำเลยในคดี และในกรณีไม่มีคำขอหรือการฟ้องคดีส่วนแพ่ง การตั้งคืนของกลางนั้น กฎหมายบัญญัติให้เป็นดุลพินิจของศาลที่ศาลจะสั่งให้คืนทรัพย์สินของกลางแก่เจ้าของก็ได้²¹

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 48

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 49

4.1.3 การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24)

4.1.3.1 เหตุผลและความเป็นมา มาตรา 44/1

เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ในคดีที่อัยการเป็นโจทก์นั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้ให้อำนาจแก่อัยการเรียกค่าสินไหมทดแทน แทนผู้เสียหายได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิวาทรทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระชอกทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกและรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมอื่นที่นอกเหนือจาก 9 ฐานความผิดดังกล่าว หรือแม้จะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 9 ฐานความผิดที่ระบุไว้ก็ตาม แต่หากผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าเสียหายหรือเรียกร้องสิทธิประการอื่นที่มีไว้เป็นการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้าย ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆเหมือนคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งทำให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักการในการคุ้มครองผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ที่สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้เสนอ และได้มีการประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2548 โดยเพิ่มเติมหลักการใหม่กำหนดให้ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทุกประเภทมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวง นอกเหนือจากที่อัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้ตามมาตรา 44/1 โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม และไม่เป็นผู้ประสงค์ต่อการดำเนินคดีอาญา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำอาชญากรรมได้รับการเยียวยาด้วยความสะดวกรวดเร็ว ทั้งส่งผลให้คดีต่าง ๆ ที่เกิดจากมูลคดีเดียวกันได้รับการพิจารณาวินิจฉัยไปในคราวเดียวกันโดยไม่ต้องนำคดีไปฟ้องเป็นคดีใหม่อีกต่างหาก อันเป็นการลดภาระของคู่ความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล รวมทั้งช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพให้แก่ระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้มีเหตุผลอีกประการ คือ ในทางสากลได้มีการให้การคุ้มครองหรือเยียวยา “ผู้เสียหาย” ในคดีอาญาซึ่งบางประเทศได้มีการออกกฎหมายรับรองสิทธิของ “ผู้เสียหาย” ไว้เหมือนเช่นการรับรองสิทธิของ “ผู้ต้องหา” ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามปณิธานว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985

ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)²² ได้วางหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรมไว้ 4 ประการ คือ

(1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม (Access to justice and fair treatment) กล่าวคือ

1. ผู้เสียหายควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา (Compassion) และเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Dignity) มีสิทธิในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับเยียวยาความเสียหาย (Harm) ที่ได้รับโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

2. ต้องมีกลไกตุลาการและกลไกบริหารในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เหยื่อสามารถได้รับการเยียวยา (Redress) ผ่านการดำเนินการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม ไม่เสียค่าใช้จ่ายมากและสามารถเข้าได้ถึง (Accessible) อีกทั้งเหยื่อควรได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาผ่านกลไกเหล่านั้น

3. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายและควรอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายโดย

ก. แจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงบทบาทและสิทธิของตน กำหนดเวลาและความคืบหน้าของการดำเนินการพิจารณาและการพิพากษาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีร้ายแรง

ข. ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต้องยอมรับฟังและพิจารณาเกี่ยวกับทัศนคติและความกังวลใจของผู้เสียหาย โดยเฉพาะกรณีที่กระทบต่อผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal interest) ของผู้เสียหายโดยปราศจากอคติต่อสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่

ค. จัดให้มีการช่วยเหลือเหยื่อ (Assistance) ที่เหมาะสมตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการทางกฎหมาย

ง. กำหนดมาตรการที่จำเป็นเพื่อลดความไม่สะดวกแก่เหยื่อ เพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) และให้หลักประกันในความปลอดภัยจากการข่มขู่และการล้างแค้นแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ครอบครัวของเหยื่อและพยานที่เกี่ยวข้อง

²² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพบุลย์ ข (2547). มวตฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม. หน้า 115 - 117.

จ. หลีกเลี่ยงความล่าช้าโดยไม่จำเป็นในการพิจารณาคดีและบังคับตามคำสั่งและคำพิพากษาของศาลในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

4. ควรมีกลไกในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการรวมถึงการไกล่เกลี่ย (Mediation) อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) และความยุติธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ควรใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และเยียวยาแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

(2) สิทธิในการได้รับการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) การชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยผู้กระทำความผิด เป็นหนทางที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิด และเป็นหนทางที่สร้างสรรค์ในการควบคุมผู้กระทำผิดให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายจะได้รับการฟื้นฟู

(3) สิทธิในการได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐ (Compensation) ในคดีอาญาโดยทั่วไปแล้วการได้รับการชดเชยความเสียหายเป็นตัวแทน เป็นมาตรการที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ของความช่วยเหลือภายหลังจากที่ตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ข้อแตกต่างประการสำคัญระหว่างการชดเชยและการชดใช้ความเสียหายไม่จำเป็นว่าจะต้องมีการจับกุมตัวผู้กระทำผิดได้ หรือต้องมีการลงโทษผู้กระทำผิดให้ชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาแต่อย่างใด ในส่วนนี้หลักเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ คือ หากผู้เสียหายไม่สามารถได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดหรือโดยวิธีทางอื่นเต็มจำนวน รัฐต้องพยายามจัดให้มีการจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายในกรณีที่ปรากฏว่า

1. เป็นผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่กายหรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจ อันเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาร้ายแรง
2. ครอบครัวของผู้เสียหายโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จะต้องพึ่งพาผู้เสียหายที่ได้เสียชีวิตหรือต้องตกเป็นผู้ไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักในการให้การชดเชยแก่ผู้เสียหายดังที่กล่าวมานั้น รัฐต้องสนับสนุนส่งเสริมให้มีกองทุนสำหรับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาระดับชาติ

(4) สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ (Assistance) การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายที่สำคัญ คือ ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของผู้เสียหาย การให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การได้รับการชดเชยความเสียหาย และการช่วยเหลือปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายในคดีอาญามาตรฐานในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา กล่าวคือ ผู้เสียหายในคดีอาญาต้องได้รับการช่วยเหลือด้าน

รักษาพยาบาล การช่วยเหลือทางด้านสุขภาพจิต หรือสิ่งของจำเป็นประการอื่นจากรัฐ ห้างถ้ำรงค์ หรือชุมชน และที่สำคัญที่สุด คือ ผู้เสียหายต้องรับรู้ว่าตนเองมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้น นอกจากนี้ตำรวจและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานบริการด้านสังคมหรือสุขภาพ และเจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องพึงได้รับการฝึกอบรมให้เกิดความตระหนักถึงความต้องการของผู้เสียหาย และเพื่อให้ได้รับทราบแนวทางของการจัดให้ความช่วยเหลือที่พร้อมและเหมาะสมแก่ผู้เสียหาย

สำหรับประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรับรองสิทธิของผู้เสียหายที่เป็นมาตรฐานกลาง มีแต่กฎหมายสำหรับเยียวยาผู้เสียหายอยู่ 2 ฉบับ คือ²³

(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำเนินคดีอาญา เป็นการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิด โดยให้อัยการร้องขอต่อศาลแทนผู้เสียหายในความคิด 9 ประเภท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และอีกวิธีหนึ่ง คือการให้ผู้เสียหายฟ้องเรียกร้องทางแพ่งเอง โดยจะฟ้องต่อศาลอาญาหรือศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ตาม มาตรา 40

(2) พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นกฎหมายว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนให้ผู้เสียหายในคดีอาญา ในกฎหมายนี้มีส่วนหนึ่งที่กำหนดให้รัฐจ่ายค่าตอบแทนเป็นการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย โดยรัฐไม่ใช่ผู้กระทำผิดแต่เป็นลักษณะการสงเคราะห์ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถเรียกร้องจากใครได้รัฐจึงช่วยบรรเทาความเสียหายให้บางส่วนซึ่งเรียกว่า “ระบบเยียวยาโดยรัฐ”

จากเหตุผลข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 44/1 ครั้งนี้นอกจากต้องการให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่งแล้ว²⁴ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่สำคัญและเป็นหลักการพื้นฐาน คือ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)

²³ ชาญณรงค์ ปรามิจิตต์. (2549, กุมภาพันธ์). “วิ.อาญาใหม่ ผู้เสียหาย : เรียกค่าเสียหายโดยไม่ต้องฟ้อง.” วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 3, 68. หน้า 5.

²⁴ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. ได้ถูกยกเลิกแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายก็ยังคงได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. มาตรา 40 (5)

จากการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้ให้อำนาจแก่อัยการที่จะร้องขอคำคืนโทษทดแทนให้กับผู้เสียหายในความคิดเพียงบางข้อหา จึงทำให้เกิดข้อขัดข้องแก่ผู้เสียหายในหลายกรณีที่ยังไม่สามารถเรียกคำคืนโทษทดแทนเข้ามาในคดีอาญาได้ อย่างเช่นความผิดก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย จิตใจเป็นต้น ศาลยุติธรรมได้เล็งเห็นถึงปัญหาเหล่านี้ จึงได้ยกร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในชั้นการยกร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลับดังกล่าวนี้ ผู้ยกร่างได้พิจารณาศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและรูปแบบในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา 2 รูปแบบด้วยกัน คือ²⁵

รูปแบบที่หนึ่ง เป็นรูปแบบของประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Common Law ซึ่งเป็นระบบที่ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยชดใช้คำคืนโทษทดแทนไปในคดีอาญาได้ทันที โดยผู้เสียหายไม่ต้องร้องขอเข้ามา เป็นระบบที่รัฐดำเนินการแทนผู้เสียหาย แต่ระบบนี้มีข้อจำกัดเนื่องจากผู้เสียหายมิได้ยื่นคำร้องเอง ฉะนั้นเมื่อศาลสั่งอย่างไรแล้วซึ่งอาจจะไม่เต็มตามความเสียหายที่ได้รับจริง จึงเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายไปฟ้องร้องทางแพ่งเรียกในส่วนที่ขาดได้อีกทำให้คดีไม่จบและการสั่งให้ชดใช้คำคืนโทษทดแทนนั้นศาลจะสั่งได้ในจำนวนที่จำกัดเท่านั้น

รูปแบบที่สอง เป็นระบบที่ใช้ในภาคพื้นยุโรป หรือประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบ Civil Law ซึ่งระบบนี้ได้กำหนดให้ผู้เสียหายเป็นผู้ริเริ่มและเข้ามาในคดีเหมือนกับการเป็นคดีส่วนตัวของผู้เสียหายเพื่อขอคำคืนโทษทดแทน และการเข้ามาในคดีดังกล่าวถือว่าเป็นการตัดสินใจของผู้เสียหายที่จะไปฟ้องร้องคดีแพ่งอีก

ทางผู้ยกร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เลือกรูปแบบที่สองเพราะเห็นว่าน่าจะเหมาะสมกว่า ซึ่งมีผลดีในด้านที่จะไม่เป็นภาระกับระบบของรัฐด้วย และทำให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสแสดงความประสงค์ต้องการของเขาอีกด้วย ซึ่งกฎหมายที่แก้ไขใหม่มีหลักการหรือวัตถุประสงค์ คือ

- (1) เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายทุกประเภทด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย
- (2) เพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็น
- (3) เพื่อให้การกำหนดคำคืนโทษทดแทนเป็นไปด้วยความถูกต้องและเที่ยงธรรมมากที่สุด

²⁵ บรรหาร กาลา. (2549, พฤษภาคม – มิถุนายน). “สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้คำคืนโทษทดแทน.” *จุดนิติ*, 3, 3. หน้า 27.

นอกจากนี้เหตุผลที่ไม่กำหนดให้อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแทนผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลา ในการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนค่าเสียหายของพนักงานสอบสวน เพราะถ้ากำหนดให้อัยการเป็นผู้ดำเนินการแทนผู้เสียหาย อัยการจะต้องมีข้อมูลในเรื่องค่าเสียหายและข้อมูลนั้นก็จะต้องผ่านการสอบสวนมาก่อนย่อมเป็นการสร้างภาระให้แก่พนักงานสอบสวนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับค่าเสียหายด้วย อีกทั้งอาจมีความขัดแย้งเกี่ยวกับค่าเสียหายระหว่างอัยการกับผู้เสียหายในเรื่องการเรียกค่าเสียหายไม่ตรงตามที่ผู้เสียหายต้องการ ประกอบกับผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีแพ่งแยกต่างหากได้อยู่แล้ว และโดยหลักของการดำเนินคดีส่วนแพ่งนั้นเป็นเรื่องของผู้เสียหายโดยเฉพาะ เมื่อได้พิจารณาถึงข้อจำกัดที่ระบบรัฐเข้ามาฟ้องคดีแทนเอกชนจะทำให้ระยะเวลาการดำเนินคดีของอัยการและพนักงานสอบสวนล่าช้าไป ผู้เสียหายจึงควรรับภาระในการฟ้องคดีส่วนแพ่งเอง แต่ประโยชน์ในการให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาได้ คือ ทำให้ผู้เสียหายได้เข้ามามีส่วนร่วมในคดีอาญาโดยความยินยอมสมัครใจของผู้เสียหายเอง ดังนั้น จึงได้กำหนดให้ในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้โดยผู้เสียหายเข้ามาเป็นโจทก์เฉพาะในคดีส่วนแพ่งเท่านั้นและจะจำกัดประเด็นเฉพาะเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพียงอย่างเดียว²⁶ การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ตามมาตรา 44/1 จึงเป็นเรื่องที่รัฐช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียกร้องทางแพ่งเท่านั้น

4.1.3.2 ภาวะสำคัญของหลักการ

ระบบการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนโดยผู้เสียหาย ตามกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ไม่ใช่คดีแพ่งแต่เพียงแต่เป็นคดีอาญาส่วนแพ่ง ดังนั้น ระบบนี้จึงมีความแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป เพราะมีวิธีพิจารณาที่ย่นย่อและอิงกับการพิจารณาคดีอาญา การดำเนินการในส่วนของการระบวนการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว เพราะกฎหมายต้องการให้การเยียวยาทางแพ่งเสร็จสิ้นไปพร้อมกับคดีอาญา กฎหมายจึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์ที่เป็นสาระสำคัญแห่งการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ดังนี้

(1) ในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย ซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนนั้นเกิดจากเหตุที่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย

²⁶ รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1294-1/2546, 1294-2/2546, 1294-3/2446. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน²⁷ โดยให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นๆ (คดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์นั้นๆ) ขอให้ศาลบังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตน

(2) หากศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นเป็นศาลแขวง ผู้เสียหายก็ยื่นคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแขวงได้ แม้จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนจะเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาก็ตาม ถือว่ามาตรา 44/1 ที่แก้ไขนี้เป็นกฎหมายเฉพาะยกเว้น มาตรา 17 ของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

(3) การยื่นคำร้องจะต้องยื่นก่อนเริ่มสืบพยาน หรือถ้าไม่มีการสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี²⁸ การยื่นคำร้องของผู้เสียหายนั้น ไม่จำเป็นต้องบรรยายสภาพแห่งข้อหา หรือข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 วรรค 2 แต่ประการใด ทั้งนี้ เพราะข้อหานี้จะปรากฏอยู่ในคำฟ้องของอัยการแล้ว

ถ้าหากผู้เสียหายยื่นคำร้องไม่ทันตามกำหนดนี้ ก็จะต้องไปฟ้องคดีแพ่งยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ตามหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40 ซึ่งอาจจะฟ้องคดีแพ่งยังศาลแขวงไม่ได้หากเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 17

(4) “คำร้อง” ที่ผู้เสียหายยื่นตาม มาตรา 44/1 ถือว่าเป็น “คำฟ้อง” ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้เสียหายจึงไม่อาจไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเหล่านั้นเป็นคดีแพ่งได้อีก เพราะเป็นการ “ฟ้องซ้ำ” หรือ “ฟ้องซ้อน” แล้วแต่กรณี²⁹

(5) คำร้องจะต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรว่าได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดตามที่อัยการฟ้องอย่างไร ค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกร้องเป็นจำนวนเท่าใด และคำร้องจะมีคำขอประการอื่นที่ไม่ใช่คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้³⁰ หากผู้เสียหายประสงค์จะมีคำขอประการอื่นดังกล่าวควบบูไปกับคำขอเรียกค่าสินไหมทดแทนก็จะต้องเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งต่างหาก

นอกจากนี้ คำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาของอัยการกล่าวคือ ต้องยึดถือข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของอัยการ และถ้าอัยการ

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง และวรรคสาม

เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายตาม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แล้ว ในคำร้องของผู้เสียหายที่เรียกค่าสินไหมทดแทน ก็จะเรียกทรัพย์สินหรือราคาไปด้วยอีกไม่ได้

(6) เมื่อศาลได้รับคำร้องแล้ว ให้ศาลเป็นผู้แจ้งให้จำเลยทราบและสอบถาม คำให้การของจำเลย ซึ่งจำเลยอาจให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้³¹ คำให้การของจำเลยนั้น ไม่มีความจำเป็นต้องยื่นคำให้การภายใน 15 วัน เหมือนวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่มีกรณีของการ ขาดนัดยื่นคำให้การ และไม่มีการขาดนัดพิจารณา

(7) เนื่องจากพยานหลักฐานของอัยการโจทก์ส่วนหนึ่งอาจเกี่ยวข้องกับ ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายอยู่แล้ว แต่ถ้าผู้เสียหายมีความประสงค์จะขอสืบพยานหลักฐาน เพิ่มเติมต้องแถลงให้ศาลทราบ และศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำสืบพยานหลักฐานเหล่านั้น ได้ เท่าที่จำเป็นภายหลังจากที่อัยการโจทก์สืบพยานเสร็จ หรือถ้าศาลเห็นว่าพยานหลักฐานของ ผู้เสียหายมีจำนวนมากศาลอาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วค่อยพิจารณาพิพากษาคดีส่วน แพ่งในภายหลังก็ได้³²

(8) ในการเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย หากมีกรณีจำเป็นต้อง สืบพยาน ถ้าศาลเห็นว่าผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ให้ ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น ทั้งนี้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะตั้งทนายความให้หรือไม่ ทนายความที่ศาลแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด³³

(9) ในกรณีที่ยังไม่มีการฟ้องคดีอาญา อายุความในการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่อง กับคดีอาญาเป็นไปตามอายุความคดีอาญา แต่ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้วอายุความในการฟ้องคดี แพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจะสะดุดหยุดลงต่อเมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลด้วย³⁴ ดังนั้น ถ้ายังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล อายุความในการฟ้องคดีแพ่งดังกล่าวยังคงเดินต่อไป เช่นเดียวกับอายุความของคดีอาญาและจะสิ้นสุดลงพร้อมกับอายุความคดีอาญา

(10) คำขอของผู้เสียหายที่ขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนไม่ต้อง เสียค่าฤชาธรรมเนียมใด ๆ เว้นแต่ผู้เสียหายเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควรหรือดำเนินคดี โดยไม่สุจริต ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนได้³⁵

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคหนึ่ง

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคหนึ่ง

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/2 วรรคสอง

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคหนึ่ง

(11) ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่อาจยื่นคำร้องเข้ามาตาม มาตรา 44/1 หรือมีความจำเป็นอื่นทำให้ต้องฟ้องคดีแพ่งต่างหากจากคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ มีสิทธิยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลสำหรับการดำเนินคดีแพ่งนั้นได้ โดยยื่นเป็นคำขอต่อศาลชั้นต้นที่ได้ยื่นฟ้องไว้พร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ หรือคำฟ้องฎีกา และศาลชั้นต้นจะเป็นผู้พิจารณาตั้งคำขอดังกล่าว ซึ่งหากศาลเห็นว่า คดีอาญาที่ได้ฟ้องไว้มีมูล และการเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่เกินสมควร และเป็นไปด้วยความสุจริต ศาลมีอำนาจสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้เสียหายได้ทั้งหมด หรือ เฉพาะบางส่วน และคำสั่งของศาลชั้นต้นนั้นมีผลตลอดไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด³⁶

จากสาระสำคัญของหลักการที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้อย่างครบถ้วน ไม่เฉพาะแต่การได้รับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินเท่านั้น เพราะฉะนั้น ในกรณีที่เป็นการคิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 9 ตามความผิด ตามมาตรา 43 หากผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าเสียหายหรือเรียกร้องสิทธิประการอื่นที่มีได้เป็นการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ผู้เสียหายในคดีอาญาก็อาจใช้สิทธิเรียกค่าเสียหายนี้ได้ตามมาตรา 44/1 เว้นแต่อัยการได้ใช้สิทธิเรียกร้องแทนผู้เสียหายในส่วนที่เกี่ยวกับการคืนหรือการใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแล้ว และนอกจากนี้ กฎหมายยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาที่กระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สิน สามารถยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่รัฐเป็นโจทก์เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอีกเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ต้องการให้ผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญามีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทุกอย่างในความผิดทุกประเภทให้จบทีเดียว ไม่ต้องแยกดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในเรื่องที่มีมูลมาจากการกระทำผิดอาญาเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก มูลคดีที่เป็นเรื่องอาญาอัยการดำเนินการในการสืบพยานให้เสร็จ ผู้เสียหายมีหน้าที่เพียงสืบพยานเฉพาะกรณีค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น และในการพิจารณาคดี องค์กรและผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีส่วนแพ่งกับคดีอาญาเป็นชุดเดียวกัน การกำหนดค่าสินไหมทดแทนจะถูกต้องครบถ้วนยิ่งขึ้นเพราะองค์กรและผู้พิพากษาที่กำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นได้สืบพยานเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิดมาด้วยตัวเอง และเมื่อศาลมีคำพิพากษาทั้งคดีส่วนอาญาและคดีส่วนแพ่งหากปรากฏว่าผู้เสียหายเป็นฝ่ายชนะคดีก็มีสิทธิบังคับคดีส่วนแพ่งไปโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254 วรรคสอง

4.1.3.3 สิทธิของผู้เสียหาย ตามมาตรา 44/1

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่าการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ก่อนจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) กฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 40 กรณีหนึ่ง และให้อำนาจอัยการที่ยื่นฟ้องคดีอาญา ในคดีลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระชอกทรัพย์ ฉ้อโกง ชักยอก และรับของโจร มีอำนาจเรียกทรัพย์คืนหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดแทนผู้เสียหายได้ ตามมาตรา 43 อีกกรณีหนึ่งเท่านั้น แต่การฟ้องคดีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ดำเนินการเอง ตามมาตรา 40 ผู้เสียหายยังคงต้องเสียค่าค่าธรรมเนียม และค่าใช้จ่ายต่างๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งแตกต่างกับกรณีที่อัยการเป็นโจทก์ใช้อำนาจ ตามมาตรา 43 เรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหาย กฎหมายได้ยกเว้นเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม เพราะฉะนั้นเพื่อให้สิทธิของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้รับการคุ้มครองเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมากขึ้น ในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามมาตรา 44/1 เข้ามากฎหมายจึงได้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) สิทธิที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตน โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่
  - (2) ประเภทของความผิดที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน คือ การที่ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือทรัพย์สิน ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มฐานความผิดให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
  - (3) สิทธิที่เรียกร้องได้ คือ ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งได้แก่การเรียกร้องเอาทรัพย์คืน การเรียกร้องให้ใช้ราคาทรัพย์หรือการเรียกร้องค่าเสียหาย
  - (4) สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ ในการจัดหาทุนความให้แก่ผู้ร้อง ซึ่งมีฐานะยากจน และสิทธิที่จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการ
- จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่แก้ไขเพิ่มเติมเข้ามายังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเดิม คือเป็นทางเลือกของผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีที่อัยการเป็นโจทก์หรือ แยกดำเนินการต่างหาก แต่ประโยชน์ที่จะได้รับในการดำเนินคดีตาม มาตรา 44/1 คือผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดทุกประเภทโดยสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้นและได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

4.2 วิเคราะห์ความเหมาะสมของการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

4.2.1 วิเคราะห์การนำคดีขึ้นสู่ศาลตาม มาตรา 44/1

การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทุกประเภท มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวงที่ตนได้รับเข้ามาในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ได้ มีแนวความคิดมาจากศาลยุติธรรมที่ต้องการให้ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้มีทางเลือกในการได้รับค่าสินไหมทดแทน เพราะระบบต่างๆที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยเห็นว่าหลักการใหม่ที่กำหนดขึ้นมาจะทำให้ผู้เสียหายสามารถเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้นและช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทำให้ผู้เสียหายมีหนทางที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากระบบการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่รัฐดำเนินการแทนนั้นมีข้อจำกัด เพราะรัฐจะเรียกร้องให้เฉพาะ 9 สถานความผิดและเรียกค่าสินไหมทดแทนได้เฉพาะคืนตัวทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สิน แต่ถ้าผู้เสียหายไปฟ้องเป็นคดีแพ่งแยกต่างหากหรือไปดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาด้วยตนเอง³⁷ ภาระต่างๆก็จะเหมือนการดำเนินคดีแพ่งทั้งหมด หากใช้หลักการใหม่โดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้ในความเสียหายทุกประเภท โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายใดๆ จะเป็นประโยชน์หลายทาง คือ³⁸

(1) ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาในความเสียหายทุกประเภทด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย

(2) ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็น

(3) การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปด้วยความถูกต้องและเที่ยงธรรม

ซึ่งจากการศึกษาแม้ว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่เริ่มนำมาใช้ตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2548 จะดูคล้ายกับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม เพราะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ และถ้าหากผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดก็จะช่วยลดภาระของรัฐในการจ่ายค่าตอบแทนตามกฎหมายว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนแก่

³⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

³⁸ โปรดดูรายละเอียดในหัวข้อที่ 4.1.3.2

ผู้เสียหาย แต่หากได้พิจารณาและวิเคราะห์ถึงการนำคดีขึ้นมาสู่ศาลเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะพบว่ามีความแตกต่างจากมาตรา 43 กล่าวคือ บทบัญญัติแห่งมาตรา 43 ได้กำหนดให้ในคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สิน หรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดความผิดนั้น เมื่ออัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียก ทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย และในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนอัยการจะขอรวมไป กับคดีอาญาหรือยื่นคำร้องในระยะใดระหว่างคดีอาญากำลั้งพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้ แต่ใน บทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 นั้นเพียงแต่กำหนดให้ในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะ เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสียหาย เสียชื่อเสียงในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลย ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้³⁹

จากบทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 จะเห็นได้ว่า ผู้เสียหายในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ จะต้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลและมีหน้าที่ในการดำเนินคดีส่วนตัวเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ด้วยตนเอง ภาระหน้าที่ในการดำเนินคดีส่วนตัวเพื่อฟ้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐาน ความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญายังคงเป็นของผู้เสียหายที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ในการดำเนินการด้วยตนเองทั้งสิ้น หนทางของการนำคดีขึ้นมาสู่ศาลเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1 นี้ ถึงแม้จะอำนวยความสะดวกให้กับผู้เสียหายเพราะมีกระบวนการในการ ดำเนินคดีที่มีความแตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปและยังได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล แต่อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐ ก็มีได้เข้ามามีส่วนในการให้ความช่วยเหลือด้านการดำเนินคดี ส่วนแพ่งให้กับผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเหมือนดังเช่นกรณีมาตรา 43 แต่อย่างไร การนำคดีขึ้นสู่ชั้นศาลตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ที่ได้ แก่ไขเพิ่มเติมจึงยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานเดิมคือ เป็นทางเลือกของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับ คดีอาญาที่จะยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาหรือแยกดำเนินการต่างหาก และหากผู้เสียหายเลือก หนทางที่จะได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิดโดยใช้กระบวนการแห่งมาตรา 44/1 ประโยชน์ที่ ผู้เสียหายจะได้รับในการดำเนินคดีตามมาตรา 44/1 โดยหลัก คือ ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทนจากผู้กระทำผิดในความผิดทุกประเภทโดยสะดวกขึ้น มีระบบการดำเนินคดีเพื่อเรียก ค่าสินไหมทดแทน โดยวิธีพิจารณาที่ซับซ้อนและอิงกับการพิจารณาคดีอาญาและได้รับการยกเว้น

³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มาตรา 44 และมาตรา 44/1

ค่าธรรมเนียมนศาล แต่สำหรับขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีส่วนแบ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นรัฐมิได้เข้ามามีส่วน เพียงแต่ได้ให้ความช่วยเหลือเรื่องการจัดทนายความเพื่อดำเนินคดีในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนยากจน การเรียกค่าสินไหมทดแทนยังคงเป็นภาระหน้าที่ของผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมต้องรับผิดชอบดำเนินการเอง

จะนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้เสียหายที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความบกพร่องของรัฐที่ไม่อาจคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลได้ รัฐจึงควรต้องรับผิดชอบในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยเข้ามามีบทบาทด้านการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหาย เพราะเมื่อระบบการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่รัฐดำเนินการแทนนั้นมีข้อจำกัดและเป็นสาเหตุหลักให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 กรณีจึงควรที่จะให้อัยการในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐซึ่งดำเนินคดีอาญาอยู่แล้วได้เป็นผู้ดำเนินคดีให้กับผู้เสียหาย ทั้งนี้เพราะการเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคดีอาญาที่อัยการเป็นผู้ฟ้องอยู่แล้วและการให้อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินคดีแทนจะเป็นการช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งเป็นการลดภาระและค่าใช้จ่ายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมอีกด้วย การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาจึงไม่ควรจะจำกัดแต่เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้นที่รัฐจะดำเนินการให้

4.2.2 วิเคราะห์ความเหมาะสมกรณีให้อัยการเป็นผู้ดำเนินคดีแทน

แนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของอัยการ ค.ศ. 1990 (Guidelines on the Role of Prosecutors 1990) รับรองโดยที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน ค.ศ. 1990⁴⁰

ในข้อ 2 (ข) ได้กำหนดแนวทางในเรื่องบทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิเอาไว้ว่าอัยการเป็นผู้มีความตระหนักถึงคุณธรรมและอุดมคติในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการตลอดจนต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิทั้งของผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหายตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รวมถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามกฎหมายของประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ

⁴⁰ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเศรษฐริยะ และณัฐวตา ฉัตรไพบุลย์ ข เล่มเดิม หน้า 152 - 156

ในข้อ 13 (ข) คุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณชน ดำรงในความยุติธรรมโดยปราศจากอคติ ปฏิบัติอย่างเหมาะสมทั้งต่อผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหาย ให้ความใส่ใจอย่างละเอียดรอบคอบต่อพหุติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในคดี โดยไม่คำนึงว่าตนจะได้รับผลกระทบในทางที่เป็นคุณหรือโทษจากผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด

ในข้อ 13 (ง) คำนึงถึงความรู้สึคนึกคิดและฐานะของผู้เสียหายซึ่งถูกกระทบหรือได้รับความเสียหายโดยเฉพาะนั้น และจะต้องจัดวางมาตรการให้ผู้เสียหายได้รับทราบถึงสิทธิที่พึงจะได้รับตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985

แนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการ ค.ศ. 1990 ที่ได้มีการกำหนดเรื่องบทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิทั้งของผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหายดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าบทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรมด้านการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเรื่องหนึ่ง ฉะนั้นแม้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาให้มีหนทางเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง แต่ถ้าหากได้มีการกำหนดให้อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจะเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและประโยชน์แก่ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมให้ได้รับการคุ้มครองมากขึ้นและเป็นการสอดคล้องกับแนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการ ค.ศ. 1990

ในปัจจุบันการนำคดีขึ้นมาสู่ชั้นศาลตามหนทางนี้มีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่ต้องเสียเวลาฟ้องเป็นคดีแพ่งแยกต่างหากและสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ทุกประเภทของความผิดอาญาไม่ว่าจะเป็นความผิดที่กระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียงและทรัพย์สิน ดังนั้นหากกำหนดให้อัยการเป็นผู้ดำเนินคดีนอกจากจะเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ให้แก่ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังจะทำให้ระบบการพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาที่รัฐดำเนินการแทนนั้นเป็นระบบเดียวกันกับมาตรา 43

ด้วยเหตุนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เสียหายที่ต้องรับผลร้ายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความบกพร่องของรัฐ การใช้หนทางตาม มาตรา 44/1 รัฐจึงควรเข้ามาดำเนินการโดยกำหนดให้อัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเป็นผู้มีอำนาจยื่นคำร้องและเป็นผู้ดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทน แม้โดยหลักการของการดำเนินคดีอาญาเป็นระบบเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของสังคม มิใช่การดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ ทำให้โดยหลักรัฐไม่ควรดำเนินคดีแพ่งให้แก่ราษฎรถ้าไม่เกี่ยวกับสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชนที่เป็นส่วนรวม โดยเฉพาะการเรียกค่าสินไหมทดแทน แต่เมื่อสิทธิทาง

แห่งนั้นมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความคิดอาญาและเมื่อต้องการให้มีการเพิ่มโอกาสในการดำเนินคดีส่วนแพ่งควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ จึงมีการกำหนดให้เรียกค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้ทุกประเภทของความคิดก็ควรที่จะให้ระบบของรัฐเข้ามามีส่วนในการพิจารณาถ่วงดุลคดีและเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการเรียกค่าสินไหมทดแทน ซึ่งกรณีเช่นนี้จะทำให้

- (1) มีการถ่วงดุลคดีจากหน่วยงานของรัฐในขั้นต้นก่อนที่จะมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล ช่วยลดจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาล
- (2) ช่วยประหยัดเวลาในการดำเนินคดีและทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องว่าจ้างทนายความในการดำเนินคดี
- (3) การให้อัยการได้เข้ามามีบทบาทดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนย่อมจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อรัฐและต่อผู้เสียหายเอง

หากพิจารณาถึงอำนาจของอัยการ อัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการดำเนินคดีตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติหลักการหรือแนวทางเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของอัยการไว้ คือ พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 โดยในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าดำเนินคดีไว้ว่า “ดำเนินคดี” หมายถึง ดำเนินการไปตามอำนาจและหน้าที่ในทางอรรถคดีของพนักงานอัยการ ซึ่งในมาตรา 11 (1) ถึง (8) ก็ได้กำหนดถึงขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของอัยการในการดำเนินคดี โดยมีอำนาจในการดำเนินคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ทั้งนี้ ในมาตรา 11 (2) (3) (4) (5) (6) (7) ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของอัยการในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งไว้ โดยเฉพาะมาตรา 11 (2) ได้บัญญัติถึงอำนาจของอัยการไว้ว่า ในคดีแพ่ง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวงกับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของกรมอัยการหรือพนักงานอัยการ

ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของอัยการนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้แล้ว อัยการยังมีหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ดังที่พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498 มาตรา 11 (2) ได้บัญญัติเป็นหลักหรือแนวทางเกี่ยวกับอำนาจในการดำเนินคดีแพ่งของอัยการว่า ให้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งบัญญัติไว้ และในส่วนของกฎหมายอื่นที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของอัยการในการดำเนินคดีแพ่ง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

ฉะนั้น การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หากกฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจแก่อัยการผู้รับผิดชอบในคดีอาญาที่ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเข้ามาได้เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีในส่วนแพ่งให้กับผู้เสียหาย กรณีเช่นนี้จะทำให้อัยการมีอำนาจ

คำวินิจฉัยในส่วนแห่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ ซึ่งการให้อำนาจแก่อัยการเข้าดำเนินการแทนจะทำให้ระบบดังกล่าวเป็นประโยชน์ทั้งต่อรัฐและต่อผู้เสียหายและยังเป็นการสอดคล้องกับแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของอัยการ ค.ศ. 1990 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

4.2.3 วิเคราะห์บทบาทศาลในการอำนวยความสะดวกเพื่อให้ได้รับการเยียวยาที่เป็นธรรม และรวดเร็วตาม มาตรา 44/1

แนวคิดของการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 เป็นการคุ้มครองสิทธิและอำนวยความสะดวกในการเรียกร้องสิทธิในทางแพ่งให้กับผู้เสียหาย แต่การเยียวยาโดยการใช้อิทธิทางศาลนั้นได้พบปัญหาในทางปฏิบัติ บางประการกล่าวคือ ผู้เสียหายมักจะไม่ทราบถึงสิทธิของตนในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพราะไม่ทราบว่าอัยการจะฟ้องคดีเมื่อใด และไม่ทราบขั้นตอนที่จะต้องปฏิบัติภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีส่วนแพ่งแล้ว เนื่องจากในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 และมาตรา 44/1 กฎหมายให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของตามคำพิพากษา⁴¹ และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีส่วนแพ่งนั้นกฎหมายกำหนดให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁴² และผู้เสียหายต้องเสียค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีเช่นคดีแพ่งทั่วไป เพราะกฎหมายได้ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้เฉพาะในชั้นพิจารณาคดีเท่านั้นแต่ไม่รวมถึงค่าธรรมเนียมในชั้นบังคับคดี⁴³ ปัญหาที่พบในทางปฏิบัติเมื่อกระบวนการชั้นพิจารณาเสร็จสิ้นและศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายหรือโจทก์ในคดีส่วนแพ่งแล้ว ผู้เสียหายมักจะไม่ทราบขั้นตอนหรือกระบวนการที่ผู้เสียหายจะต้องดำเนินการต่อในการบังคับคดี และปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีที่ต้องใช้หลักในคดีแพ่ง ซึ่งผู้เสียหายที่เป็นคนยากจนมักเข้าใจเพียงว่าในการเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ตนได้รับเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของจำเลยนั้นสามารถเรียกเข้ามาในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่สำหรับขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ ในการบังคับคดีที่ต้องใช้หลักทางแพ่งและจะต้องเสียค่าใช้จ่ายนั้นมักจะไม่ทราบเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายในการเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยเฉพาะหน่วยงานของศาลควรอำนวยความสะดวก

⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง

ให้กับผู้เสียหายโดยแจ้งให้ผู้เสียหายได้รับทราบถึงสิทธิต่าง ๆ ของตนตลอดจนขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินกระบวนการตามหนทางมาตรา 44/1 ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนจบกระบวนการทางกฎหมาย ไม่ใช่แค่เฉพาะขั้นตอนของการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น การแจ้งให้ผู้เสียหายได้รับทราบถึงขั้นตอนของกระบวนการต่าง ๆ อาจมีการตั้งศูนย์ประสานงานในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายขึ้นในศาล เพื่อทำหน้าที่ในการแจ้งสิทธิต่าง ๆ ตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับทราบถึงขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินคดีตั้งแต่แรกเริ่มไปจนจบกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายและเป็นการอำนวยความสะดวกเพื่อให้ได้รับการเยียวยาที่เป็นธรรมและรวดเร็ว

นอกจากนี้ในคดีที่ผู้เสียหายนั้นเป็นคนยากจนจริง ๆ ไม่สามารถที่จะจัดหาทนายความเพื่อดำเนินคดีได้ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง⁴⁴ ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้ฟ้องคดีเป็นดุลพินิจของศาล ในกรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าเมื่อศาลมีคำสั่งแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินคดีให้กับผู้เสียหายที่เป็นคนยากจนแล้ว การแต่งตั้งทนายความดังกล่าวควรจะมีผลช่วยเหลือผู้เสียหายที่เป็นคนยากจนไปจนถึงการดำเนินการชั้นบังคับคดีให้ผู้เสียหายด้วย เพราะทนายความที่ศาลแต่งตั้งนั้นก็ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดอยู่แล้ว และกรณีดังกล่าวจะทำให้ทนายความ (ขอแรง) มีบทบาทเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีสำหรับผู้เสียหายที่เป็นบุคคลที่มีฐานะยากจนจริง ๆ รัฐควรที่จะพิจารณาให้ได้รับการยกเว้นสำหรับค่าธรรมเนียมดังกล่าวด้วย

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่า เมื่อเกิดการกระทำความผิดอาญาซึ่งได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เอกชนคนใดคนหนึ่งแล้วสิ่งที่บุคคลนั้นต้องการมากที่สุด คือ การได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเร็วที่สุด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงได้มีบทบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพื่อเป็นช่องทางให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดได้ทั้งในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์และคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ แต่ในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์นั้น การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ วิวางทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระชอกทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก และรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น อัยการจะใช้อำนาจเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ไม่ได้¹ หากผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมอื่นที่นอกเหนือจาก 9 ฐานความผิดดังกล่าว หรือแม้จะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 9 ฐานความผิดที่ระบุไว้ก็ตาม แต่ผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าเสียหายหรือเรียกร้องสิทธิประการอื่นที่มีได้เป็นการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ที่ถูกประทุษร้าย ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆเหมือนคดีแพ่งทั่วไป ซึ่งทำให้ต้องสิ้นเปลืองเงินทองและเวลา อันเป็นการสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้เสียหาย และบ่อยครั้งที่ความยุ่งยากเหล่านี้กลายเป็นข้อเสียเปรียบของผู้เสียหาย ที่ไม่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้จึงไม่ฟ้องคดี ทำให้ไม่ได้รับค่าสินไหมทดแทนอย่างไม่เป็นธรรม เมื่อได้มีการพิจารณาบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245 วรรคหนึ่ง² ที่ได้กำหนดแนวทางให้ผู้เสียหายจะต้องได้รับความช่วยเหลือได้รับค่าตอบแทนตลอดจนการปฏิบัติที่เหมาะสมจากรัฐ รวมถึงการบรรเทาความเสียหายจากรัฐในกรณี

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

² ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ถูกยกเลิกแล้ว แต่สิทธิในการได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายก็ยังคงได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (5)

ที่ได้รับ ความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือร่างกาย หรือจิตใจ โดยที่คนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด และได้พิจารณาถึงมาตรฐานสากลเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่สำคัญและเป็นหลักการพื้นฐาน คือ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ.1985 (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)³ ได้วางหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรมไว้ 4 ประการ คือ

(1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรม (Access to justice and fair treatment)

(2) สิทธิในการได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

(3) สิทธิในการได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐ (Compensation)

(4) สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ (Assistance)

รัฐจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ที่สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้เสนอ และได้มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เพิ่มหลักการใหม่โดยกำหนดให้ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทุกประเภทมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวงที่ตนได้รับเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องไปฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งทั่วไปและได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล อีกทั้งมีระบบพิจารณาคดีที่ย่นย่อและอิงกับกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญา⁴ ทำให้ผู้เสียหายมีหนทางที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดความผิดเพิ่มมากกว่าเดิมและเป็นประโยชน์หลายทาง กล่าวคือ⁵

(1) ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาในความเสียหายทุกประเภทด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย

(2) ลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลและกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็น

(3) การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปด้วยความถูกต้องและเที่ยงธรรม

³ โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.1.3 ที่ผ่านมา

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2

⁵ โปรดดูรายละเอียดในบทที่ 4 หัวข้อที่ 4.1.3.2 ที่ผ่านมา

(4) ถ้าหากผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดก็จะช่วยลดภาระของรัฐในการจ่ายค่าตอบแทนตามกฎหมายว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

แต่จากการศึกษาพบว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ถึงแม้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมที่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้สะดวกขึ้นโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องสิ้นเปลืองเงินทองและเวลา แต่อัยการในฐานะตัวแทนของรัฐ ก็มิได้เข้ามามีส่วนในการให้ความช่วยเหลือด้านการดำเนินคดีส่วนแบ่งให้กับผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเหมือนดังเช่นกรณีมาตรา 43 หนทางของการนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 นี้ ผู้เสียหายในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์จะต้องเป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาลและมีหน้าที่ในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง ภาระหน้าที่ในการดำเนินคดีส่วนแบ่งเพื่อป้องกันภัยตามสิทธิเรียกร้องอันมีมูลฐานความรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญายังคงเป็นของผู้เสียหายที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการด้วยตนเองทั้งสิ้น

เมื่อรัฐต้องการเพิ่มโอกาสให้มีการดำเนินคดีส่วนแบ่งควบคู่ไปกับการดำเนินคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ เพื่อให้เป็นคุ้มครองสิทธิและประโยชน์แก่ผู้เสียหายที่ต้องรับผลร้ายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความบกพร่องของรัฐ การดำเนินกระบวนการตามมาตรา 44/1 จึงควรให้รัฐรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเข้ามา เพราะมูลคดีที่เป็นเรื่องอาญาอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐก็ได้ดำเนินการอยู่แล้ว กรณีดังกล่าวย่อมจะเป็นประโยชน์มากกว่าการกำหนดให้ผู้ที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมต้องเข้ามารับภาระหน้าที่ในการเรียกร้องสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง เพราะเมื่อระบบการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่รัฐดำเนินการแทนนั้นมีข้อจำกัดและเป็นสาเหตุหลักให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งมาตรา 44/1 เข้ามา กรณีจึงควรที่จะกำหนดให้อัยการเป็นผู้ดำเนินการแทนผู้เสียหาย การกำหนดให้อัยการเป็นผู้ดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ถือเป็นภาระทั้งยังเป็นภาระประหยัดเวลาและทำให้การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมรวดเร็วขึ้น

นอกจากนี้จะพบว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามหนทางนี้มีเพิ่มมากขึ้นการกำหนดให้อัยการเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ดำเนินคดีจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการกำหนดให้ผู้เสียหายเข้ามาดำเนินคดีเอง เพราะในกรณีที่รัฐได้เข้ามาดำเนินการแทนนั้นหน่วยงานของรัฐจะต้องเข้ามามีหน้าที่ในการหาข้อเท็จจริงสำหรับการดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทน ซึ่งระบบดังกล่าวมีข้อดีจะมีการถ่วงดุลองคคิจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่นี้ก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล ย่อมจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อรัฐและต่อผู้เสียหายเอง แม้การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 จะเป็น

การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาให้มีหนทางเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง แต่เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เสียหายอย่างแท้จริงและเพื่อเป็นการสอดคล้องกับแนวทางของสหประชาชาติว่าด้วยบทบาทของอัยการ ค.ศ. 1990 (Guidelines on the Role of Prosecutors 1990) ที่ได้กำหนดแนวทางในเรื่องบทบาทของอัยการในการคุ้มครองสิทธิเอาไว้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิทั้งของผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหาย ดังนั้นการที่อัยการต้องเข้ามามีบทบาทเป็นผู้ดำเนินคดีจะเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและประโยชน์แก่ผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมให้ได้รับความคุ้มครองจากรัฐมากขึ้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 หากมีการแก้ไขให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายจะสามารถอำนวยความสะดวก รวดเร็ว กับผู้เสียหายได้สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้อย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิจัยนี้ ผู้เขียนเห็นว่ากรณีที่ผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จะได้รับการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ในการดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ตนได้รับในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้อย่างแท้จริงนั้นขอเสนอแนะแนวทางดังนี้

(1) ควรกำหนดให้การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 เป็นหนทางที่กระบวนการของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแทน ซึ่งจะทำให้ระบบการพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเป็นระบบเดียวกันกับมาตรา 43

(2) กำหนดให้อัยการที่รับผิดชอบคดีอาญาเป็นผู้ดำเนินการแทนผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเมื่อผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องเข้ามา กรณีเช่นนี้จะเป็นการลดภาระแก่ผู้เสียหายไม่ต้องว่าจ้างทนายความและไม่ถือว่าเป็นภาระแก่อัยการเนื่องจากอัยการมีหน้าที่ดำเนินคดีอาญาอยู่แล้วและค่าเสียหายในคดีส่วนแพ่งก็อยู่บนพื้นฐานของคดีอาญาที่อัยการฟ้อง

(3) ประเภทของความผิดที่กฎหมายกำหนดในมาตรา 44/1 กฎหมายได้กำหนดไว้อย่างกว้างขวาง เพื่อให้การดำเนินคดีโดยรัฐได้เกิดประโยชน์กับผู้เสียหายอย่างแท้จริงจึงควรมีการระบุฐานความผิดที่ชัดเจน เนื่องจากการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีบางประเภทมีข้อเท็จจริงมากและอาจต้องใช้ระยะเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวกับค่าเสียหาย ดังนั้นจึงควรจำกัดเฉพาะคดีที่ไม่ยุ่งยากเพื่อให้การดำเนินคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ส่งผลกระทบต่อคดีดำเนินคดีอาญา

(4) กำหนดระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากกรณีที่ยกการเป็นผู้ดำเนินการนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับค่าเสียหายให้แก่อัยการในการดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน โดยในชั้นสอบสวนพนักงานสอบสวนได้สอบสวนถึงค่าเสียหายในคดีอาญาอยู่แล้ว ถ้าจะสอบสวนข้อเท็จจริงในคดีอาญาเพิ่มเติมถึงค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งด้วยก็ไม่จำเป็นจะเป็นภาระต่อพนักงานสอบสวน ในขณะที่เดียวกันอัยการก็สามารถนำข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้เสียหายหรือพยานมาเป็นข้อเท็จจริงในคำฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน

(5) กรณีที่ผู้เสียหายมิได้ให้การไว้ในชั้นสอบสวน อัยการอาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ หรือผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องเป็นหนังสือต่ออัยการหากสำนวนการสอบสวนอยู่ในชั้นของอัยการแล้วว่าตนได้รับความเสียหายเป็นจำนวนเท่าใดถือได้ว่าผู้เสียหายยินยอมแล้วว่าเป็นค่าเสียหายที่ตนพึงจะได้รับ

(6) การที่ผู้เสียหายถูกผู้อื่นซึ่งล่วงละเมิดต่อกฎหมายอาญามาก่อความเสียหายให้ผู้กระทำความผิดทางอาญานอกจากพึงได้รับการลงโทษอันเป็นมาตรการตอบโต้ของสังคมมนุษย์ที่มีต่อผู้ฝ่าฝืนกติกาสังคมแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งแก่ผู้เสียหายด้วย ถึงแม้ว่าการที่ผู้เสียหายจะได้รับค่าสินไหมทดแทนนั้น ในทางปฏิบัติอาจไม่ใช่เรื่องง่ายแต่การที่รัฐได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบให้ช่วยเหลือด้านการดำเนินคดีย่อมเป็นการบรรเทาภาระให้กับผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมได้อีกหนทางหนึ่งทำให้ไม่ต้องแบกรับภาระมากเกินไป

(7) การที่รัฐได้เข้ามามีส่วนในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายดังกล่าวจะทำให้มีการร่วมมือกันระหว่างสองหน่วยงานซึ่งจะทำให้หน่วยงานของตำรวจและอัยการเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายมากขึ้น เพราะการเยียวยาโดยการใช้สิทธิทางศาลเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้นมีใช้เพียงแต่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายเรียกร้องเข้ามาในคดีอาญาที่อัยการเป็นโจทก์ได้เท่านั้น แต่การดำเนินกระบวนการต่างๆในการเรียกร้องสิทธิดังกล่าวหน่วยงานในองค์กรของรัฐคือ ตำรวจ และอัยการควรที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือดูแลเช่นกัน

๑๒๓

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพบุลย์. (2547) มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.
- กิตติศักดิ์ ปรัตติ. (2546). การปฏิรูปกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นต้นก่อนการพิจารณา พร้อมด้วยตัวบทและมาตราที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จีรัชการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. (2547). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิง ภาไชย. (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2545). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2529). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีบัญญัติ 3, หน่วยที่ 1 - 7. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สมมิตร.
- จิต เศรษฐบุตร. (2518). หลักกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์ และวรรณชัย บุญบำรุง. (2543). สารหน้ารู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและชาวไทย. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2511). การปฏิรูประบบกฎหมายและการศาล. กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

- ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 มาตรา 2-157. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.
- _____. (2549). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ภาค 1-2 มาตรา 2-157). (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โพลสยามปรีนติ้ง แอนด์ พลั๊บบลิกซิง.
- ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. (2505). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับปี ค.ศ. 1958. แจกงาน ณาปนกิจศพ นางวัน รัศมีทัต.
- ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2546). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2542). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เคน โกรว จำกัด.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2540). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.
- _____. (2544). หัตถ์กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- ไพจิตร สวัสดิ์สาร. (2528). ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช.
- เริงธรรม ลัดพลี. (2529). คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ: แสง สุทธิการพิมพ์.
- สุข เปรมาวิน. (2507). ระบบอัยการในต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาดไทย.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2549). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับอ้างอิง. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สัญญา ชรรมศักดิ์. (2530). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมโดยศาสตราจารย์ ประภาศน์ อวยชัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงทองการพิมพ์.
- โสภณ รัตนากร. (2544). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- เสถียร ลายลักษณ์. (2477). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21. กฎหมาย ร.ศ. 125-126. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดลิเมต์.
- _____. (2477). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 22. กฎหมาย ร.ศ. 127. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดลิเมต์.

หยุด แสงอุทัย. (2507). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา.**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน.

บทความ

- คณิต ฅ นคร. (2521, พฤษภาคม). “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีกับทางปฏิบัติของพนักงาน
อัยการและศาล.” วารสารอัยการ, 1, 5. หน้า 42 – 43.
- _____. (2525, กันยายน). “ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” การปรับปรุงระบบงานอัยการ
และแนวความคิดในการพัฒนาต่อไป วารสารอัยการ, 5, 57. หน้า 31.
- _____. (2525, พฤศจิกายน). “ฐานะหน้าที่ของทนายความในคดีอาญา.” วารสารอัยการ, 4,
47. หน้า 55
- _____. (2529, มิถุนายน). “ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.” บทบัณฑิตย, เล่ม 42, ตอน 2.
หน้า 10 - 14.
- _____. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” วารสารกฎหมายธุรกิจ
บัณฑิต, 1, 1. หน้า 51 - 52.
- ณรงค์ โจหาญ. (2540, มิถุนายน). “หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ : ปัจจุบันและ
ทศวรรษหน้า (2540 - 2550).” บทบัณฑิตย, เล่ม 53, ตอน 2. หน้า 64.
- ณัฐจักร ปัทมสิงห์ ฅ อรุณยา และวิรัช จิระแพทย์ (2529). “การฝึกอบรมและดูงานในประเทศ
ฝรั่งเศส.” อัยการนิเทศ, 48, 1. หน้า 84 - 85.
- ชาญณรงค์ ปราบัติจิตต์. (2549, กุมภาพันธ์). “วิอาญาใหม่ ผู้เสียหาย: เรียกค่าเสียหายโดยไม่ต้อง
ฟ้อง.” วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 3, 68. หน้า 5.
- บรรหาร คำลา. (2549, พฤษภาคม – มิถุนายน). “สรุปสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การคุ้มครองสิทธิ
ของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน.” จุตินิติ, 3, 3. หน้า 27.
- ธนกร วรปรัชญากุล. (2546, กันยายน). “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในด้านการค้นหาความ
จริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” บทบัณฑิตย, เล่ม 59, ตอน 3.
หน้า 15.
- พัฒน์นาด พ่วงลาภหลาย และกุลพล พลวัน. (2522, ธันวาคม). “วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศ
ฝรั่งเศส.” วารสารอัยการ, 2, 24. หน้า 32, 45.
- รชฎ เจริญฉ่ำ. (2539, ตุลาคม-ธันวาคม). “ระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ.” ดุลพาห, 4, 43, หน้า 16-18.

- วรรณชัย บุญบำรุง. "วิธีพิจารณาความแพ่งตามกฎหมายฝรั่งเศส : ตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของประเทศซึ่งใช้ระบบ Civil Law." *รพี* 42, หน้า 122 - 130.
- _____. (2543, มกราคม เมษายน). "การสืบพยานบุคคลตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส : ตัวอย่าง ของกระบวนการพิจารณาที่ค่อนข้างไปทางแบบไต่สวน." *คฤหาศ*, 1, 47. หน้า 67 - 69.
- _____. (2543, มีนาคม). "หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส.." *วารสารนิติศาสตร์*, 30, 1. หน้า 89 - 94.
- สมคิด ฉนกร. (2507, พฤษภาคม) "การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส." *คฤหาศ*, 11, 5. หน้า 12.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2531, มิถุนายน). "บันทึกของ นายยอร์ช ปาดูซ์ (G. Padoux). เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา." *วารสารนิติศาสตร์*, 18, 2. หน้า 34 - 35.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2529, มิถุนายน). "กำหนดลักษณะอาญาประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย." *วารสารนิติศาสตร์*, 16, 2. หน้า 111.
- อุดม รัฐอมฤต. (2535, มิถุนายน). "การฟ้องคดีอาญา." *วารสารนิติศาสตร์*, 22, 2. หน้า 247.
- _____. (2535). "การฟ้องคดีอาญา." รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปีศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม *วารสารนิติศาสตร์*. หน้า 486.
- อุทัย อาทิวะช. (2548, มีนาคม). "สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส." *บทบัญญัติ เล่ม 61, ตอนที่ 1*. หน้า 2 - 3.
- _____. (2549, ธันวาคม). "คำร่วกับการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส" *บทบัญญัติ, เล่ม 62, ตอนที่ 4*. หน้า 72.
- _____. (2550, ตุลาคม). "พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส" *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา*, 20, 219. หน้า 4 - 9.

วิทยานิพนธ์

- กิตติ บุญขปลากการ. (2523). *ผู้เสียหายในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธิตินันท์ วงษ์พิทักษ์โรจน์. (2547). *การรับฟังข้อเท็จจริงคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- ประทุมพร กลัดอำ. (2533). การนำวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ในวิธีพิจารณาความอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาวิทาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชระ พิงชลารักษ์. (2539). การคุ้มครองสิทธิในการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนู รัตนสิน. (2533). การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา : ศึกษาในความคิดที่เกิดจากรถยนต์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาในระบบการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

- กุลพล พลวัน รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย : การสร้างความเสมอภาค และความยุติธรรมในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทย.” จัดโดย เนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับ กระทรวงยุติธรรม และ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สวก.) วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2546 หน้า 59 – 72.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. รายงานการเสวนาทางวิชาการ เรื่อง “การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย มุมมองเชิงเปรียบเทียบระหว่างระบบ Common Law และ Civil Law.” จัดโดย เนติบัณฑิตยสภา ร่วมกับ กระทรวงยุติธรรม และ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สวก.) วันพฤหัสบดีที่ 9 มกราคม 2546 หน้า 33.
- รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 1294-1/2546 ถึง 1304-11/2546 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- รายงานโครงการศึกษาวิจัย เรื่อง “การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีระภักทรานันท์ รายงานสรุปผลการวิจัย เรื่อง “การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย.” สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด

เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการงานสัปดาห์วันศาลยุติธรรม 2549 เรื่อง “การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาและการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน.” โดยสำนักวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม วันจันทร์ที่ 14 เมษายน 2549 เวลา 9.00 – 12.00 น. ห้องประชุม 1 ชั้น 7 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548.” จัดโดยโครงการพัฒนาบุคลากรและวิชาการ สภานายความ ร่วมกับสภานายความจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กฎหมายไทย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2498

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

A Cousire Dictionary of Law, Oxford University Press, 1984. p. 6.

Sheeham, A.V. Criminal Procedure in scotland and France, Edinburgh 1975

Langbein, John H. Comparative Criminal Procedure : Germany. New York : West Publishing Co. 1977.

Merryman, John H. The Civil Law Tradition. London : Stamford University Press, 1969

Schafer. S. Restitution to Victim of Crime. London : Stevens & Sons, 1960.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา รศ. 126

และกฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127

พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา รศ. 126

มาตรา 1 ในคดีเรื่องหลักทรัพย์ แยกชิง วิ่งราว ปล้นทางบก ทางน้ำ กรรโชก หนีโจง ยักยอกทรัพย์ผู้อื่นเป็นประโยชน์ของคนในทางอาญา และรับของโจรใดๆ ที่เจ้าพนักงาน อัยการเป็นผู้ยื่นคำหากกล่าวโทษผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณา ความอาญา มีโทษนั้น เพื่อเรียกทรัพย์หรือราคาของทรัพย์ ซึ่งผู้เจ้าของได้เสียไปโดยผิดกฎหมาย ในคดีอาญาที่ว่ามาแล้วนั้นคืนจากผู้ต้องหาได้

มาตรา 2 คดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์คืนดังกล่าวแล้วนั้น ให้เจ้าพนักงานอัยการยื่นรวมกัน กับข้อหาในอาญา หรือให้ทำเป็นคำร้องยื่นในเวลาใดเวลาหนึ่งระหว่างที่ศาลเดิมพิจารณาความ อาญานั้นอยู่ก็ได้ คำพิพากษาในเรื่องเรียกทรัพย์คืนนี้ ให้ชี้ขาดลงไว้ในคำพิพากษาคดีอาญาส่วน หนึ่งด้วย คดีเช่นนี้จะแยกฟ้องเป็นความแพ่งเมื่อภายหลัง คำพิพากษาในความอาญานั้นถึงที่สุดแล้ว ก็ได้

มาตรา 3 ในทางพิจารณา ถ้าพยานหลักฐานที่ได้นำสืบนั้นไม่เป็นที่เพียงพอจะารู้ชัด ได้ว่า จำนวนหรือราคาทรัพย์นั้นมากน้อยอย่างไร หรือใครเป็นเจ้าของทรัพย์นั้นแล้ว ศาลมีอำนาจที่ จะสั่งให้ได้ไต่สวนต่อไป และเรียกพยานหลักฐานมาสืบประกอบเพิ่มเติมอีก

ในคดีเช่นนี้ ศาลจะยังไม่ทำคำชี้ขาดเรื่องเรียกทรัพย์คืน และคำเสียหายนั้นลงในคำ พิพากษาคดีอาญาก่อน และจะรอไว้วินิจฉัยเป็นคำสั่งที่หลังก็ได้

มาตรา 4 ถ้าการวินิจฉัยเพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าจำนวนทรัพย์ที่ควรจะได้แก่ผู้เสียหาย มากน้อยเพียงไรนั้น จะทำให้เป็นการชักช้าแก่คดีที่พิจารณาอยู่ เช่น จะต้องคิดหักชำระบัญชีที่ยุ่งยาก ต่อกัน ดังนี้แล้ว ศาลมีอำนาจจะสั่งให้แยกคดีที่ฟ้องเรียกทรัพย์คืนนั้นออกเสียจากความอาญา และ ให้พิจารณาคดีนั้นไปต่างหากส่วนหนึ่งก็ได้ ตามความใน มาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 เมื่อศาลได้พิพากษาให้คืนทรัพย์ หรือให้ใช้ราคาค่าทรัพย์ แก่เจ้าพนักงาน อัยการ แต่ทรัพย์นั้น ไม่ได้อยู่ในความรักษาของศาลแล้ว ก็ให้เป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหาย จะต้องขอให้ศาลบังคับคดีไปตามคำตัดสิน และ จะต้องทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นเพื่อตนจะ ได้รับทรัพย์ หรือ ราคาค่าทรัพย์นั้นคืน

มาตรา 6 ห้ามไม่ให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมแก่เจ้าพนักงานอัยการ ในกรณีที่เป็นผู้ฟ้อง เดิม หรือ ยื่นคำร้องขอเรียกทรัพย์สินนั้นเลย แต่ให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นเองเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาชั้นหลังคำพิพากษาทุกอย่าง จำเลยในคดีอาญาเรื่องนั้น จะต้องรับผิดชอบเสียค่าใช้จ่าย และ ค่าธรรมเนียมตามที่กล่าวข้างบนแล้วแทนทั้งสิ้น กับทั้งจะต้อง ใช้ค่าธรรมเนียมอื่นๆ ซึ่งจะมีขึ้นเหมือนกับคดีเรื่องนั้น ได้ว่ากล่าวในทางแพ่งธรรมดาด้วย เมื่อ ทรัพย์สินสมบัติของจำเลยนั้นได้เอามาใช้ทุนทรัพย์ที่ผู้ต้องเสียหายเสร็จแล้ว และ ยังเหลืออยู่เท่าใด จึง เอามาใช้ค่าเสียหายและค่าธรรมเนียมที่กล่าวนั้นตามมากน้อย

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

หมวดที่ 10

ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์สินและขอค่าเสียหาย

มาตรา 87 ลักษณะที่จะฟ้องผู้กระทำผิดนั้น ท่านว่าฟ้องเป็นสองคดีก็ได้คือว่า

- (1) ฟ้องคดีทางอาญา ขอให้ลงโทษตามลักษณะกฎหมายอาญาก็ได้อย่างหนึ่งแล
- (2) ฟ้องคดีทางแพ่ง ขอให้ใช้ค่าเสียหายอันได้เกิดขึ้นเพราะความผิดนั้น ก็ได้อีกอย่าง

หนึ่ง

ลักษณะฟ้องคดีทางแพ่งนั้นจะร้องได้ทั้งที่จะขอคืนทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินที่ต้องเสียไปโดยมิชอบธรรม เพราะความผิดที่เกิดขึ้น และจะร้องขอสินไหมใช้ทดแทนความเสียหายเพราะความผิดนั้นด้วยก็ได้การฟ้องในทางแพ่งดังว่ามานี้ ท่านให้ฟังเข้าใจว่าเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกระทำร้าย และได้รับความเสียหายในคดีนั้นฝ่ายเดียว

มาตรา 88 คดีเรื่องใด ถึงฟ้องในทางอาญาแล้ว ท่านว่าเหตุที่ได้ฟ้องในทางอาญานั้นไม่ขัดขวางแก่ความชอบธรรมของผู้ที่ได้รับความเสียหายจะฟ้องคดีเรื่องนั้นในทางแพ่งอีกทางหนึ่ง

มาตรา 89 คดีที่จะฟ้องในทางแพ่งนั้น ท่านว่าจะฟ้องต่อศาลอาญาที่พิจารณาคดีเรื่องเดียวกันหรือจะฟ้องต่อศาลแพ่งอันมีหน้าที่พิจารณาคความแพ่งนั้นก็ได้

มาตรา 90 ในการที่จะพิพากษาคดีส่วนแพ่งซึ่งว่ากล่าวเป็นทางอาญาอยู่อีกส่วนหนึ่งนั้น ท่านว่าผู้พิพากษาส่วนแพ่ง ต้องถือเอาความเท็จความจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เป็นหลักแก่การพิพากษาส่วนแพ่ง

มาตรา 91 ในการที่จะพิพากษาคดีที่ฟ้องแพ่งนั้น ท่านให้พิพากษตามลักษณะกฎหมาย อันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง และไม่ให้อธิบายเหตุที่คำพิพากษาในคดีทางอาญาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดในคดีนั้นหรือไม่ผิด เป็นประมาธ

และลักษณะที่จะกำหนดราคาทุนทรัพย์ซึ่งพิพากษาให้คืนแก่โจทก์ก็ดี หรือจะกำหนดสินไหมที่พิพากษาให้ใช้ทดแทนความเสียหายแก่โจทก์ก็ดี ท่านให้ศาลกำหนดตามสมควรแก่ราคาของและความเสียหายนั้น แต่อย่าให้เกินไปกว่าราคา หรือจำนวนที่โจทก์ได้ร้องขอ

มาตรา 92 การบังคับให้คืนทรัพย์สิน หรือให้ใช้สินไหมตามคำพิพากษานั้น ท่านให้กระทำคู่กันกับวิธีบังคับให้ใช้ค่าปรับ อันบัญญัติไว้ในมาตรา 18 19 และ 20 นั้น

มาตรา 93 ถ้าในคำพิพากษามีได้บังคับไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้ถือว่า บรรดาผู้ที่ศาลพิพากษาว่ามีความผิดอย่างเดียวกันในคดีอันเดียวกันนั้น ถ้าจะต้องใช้ค่าทนายหรือสินไหมศาลจะบังคับให้มันช่วยกันเสียทุกคน หรือจะให้แต่ผู้ใดในคนเหล่านั้น ใช้ค่าทนายหรือสินไหมจนเต็มก็ได้ แต่อำนาจที่จะบังคับให้ช่วยกันเสียหรือเสียแต่บางคนเช่นนี้ ท่านให้ใช้ได้แต่เฉพาะ การบังคับให้เสียค่าทนายและสินไหม ท่านห้ามมิให้ใช้ถึงโทษจำคุกแทนค่าเหล่านั้น

มาตรา 94 ถ้าต้องยึดทรัพย์สินผู้ใด เพื่อให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมใช้ค่าปรับ ใช้ค่าทนาย และค่าสินไหมด้วยกัน ถ้าทรัพย์สินของมันไม่พอแก่ที่จะเสียได้ทั้งสามอย่างใช้ ท่านให้เอาทรัพย์สินนั้นใช้ในการต่างๆ เป็นลำดับกันดังนี้ คือว่า

- (1) ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมจนครบก่อน
- (2) ใช้ค่าทนายแล้วค่าเสียหาย รองมาจนครบแล้วจึง
- (3) ใช้ค่าปรับเป็นพินัยหลวง

มาตรา 95 ถึงว่าผู้ที่ถูกความเสียหาย เพราะการกระทำผิดจะไม่ได้ร้องฟ้องในทางแพ่งก็ดี เมื่อศาลพิพากษาคดีในทางอาญา ศาลจะพิพากษาให้คืนทรัพย์สินสิ่งของ หรือใช้ราคาแทนทรัพย์สินสิ่งของให้แก่ผู้ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นเจ้าของนั้นก็ไ้

มาตรา 96 การฟ้องคดีทางแพ่งอันเกี่ยวกับความผิดฐานอาญานั้น ท่านให้มีอายุความคู่กันกับการฟ้องคดีอาญา ในความเรื่องเดียวกันตามที่บัญญัติไว้ตั้งแต่ มาตรา 78 ถึง 81 และในมาตรา 85 และมาตรา 86 นั้น

ภาคผนวก ข.
รายละเอียดที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 44/1

ที่ นร ๐๔๐๓/๑๕๖๓๒

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กทม. ๑๐๓๐๐

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ . .)
พ.ศ. . . . .

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สิ่งที่ส่งมาด้วย บัญชีเอกสารแนบท้าย

ด้วยสำนักงานศาลยุติธรรม และคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอ
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ . .) พ.ศ. . . .
รวม ๒ ฉบับ มาเพื่อดำเนินการ ความละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๑ และ ๖

ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาเสนอความเห็นเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว
มาเพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีแล้ว โดยกระทรวงยุติธรรมมีความเห็นเพิ่มเติมบางประการ
ความละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๒ - ๕

ในคราวประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ ๖
เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ได้พิจารณาแล้ว มีมติเห็นควรอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ . .) พ.ศ. . . . ตามที่สำนักงาน
ศาลยุติธรรมและคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรเสนอ โดยส่งให้รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงยุติธรรมพิจารณาก่อนในฐานะตัวแทนของฝ่ายบริหารในการนำเสนอร่างกฎหมาย
ต่อรัฐสภา แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา และหากคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติหลักการ
เห็นควรให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาและให้รวมร่างพระราชบัญญัติ
ในเรื่องนี้เป็นฉบับเดียว โดยให้รับความเห็นของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและรับข้อสังเกต
ของคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรไปประกอบการพิจารณา แล้วส่งให้คณะกรรมการ
ประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาก่อนเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป

/กระทรวง . . .

- ๒ -

กระทรวงยุติธรรมพิจารณาแล้ว เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับ ที่สำนักงานศาลยุติธรรมและคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรเสนอ และมีข้อสังเกตว่า ร่างดังกล่าวทั้งสองฉบับไม่สมควรกำหนดให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ ฯ เนื่องจากการกำหนดตัวผู้รักษาการตามกฎหมาย ควรกำหนดให้รัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้แทนฝ่ายบริหาร เป็นผู้รักษาการเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบต่อรัฐสภาตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย แบบรัฐสภาได้ ไม่ว่าจะเป็นการตอบกระทู้ การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ หรือ กรณีอื่นใดในทำนองเดียวกัน การกำหนดให้ผู้อื่นที่มีใช้รัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ พึงมิได้แต่เฉพาะกรณีที่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเท่านั้น ความละเอียดปรากฏ ตามสิ่งที่ส่งมาด้วย ๗

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ลงมติอนุมัติ หลักการ

๑. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ . . .) พ.ศ. . . . ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมเสนอ และ

๒. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ . . .) พ.ศ. . . . ตามที่คณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรเสนอ รวม ๒ ฉบับ และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา โดยรวมเป็นร่างพระราชบัญญัติฉบับเดียว ทั้งนี้ ให้รับข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีไปพิจารณาด้วย ดังนี้

(๑) การกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลย ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีแพ่ง ต่างหาก ตามร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับในเรื่องนี้ เป็นกรณีที่ใช้เฉพาะคดีบางประเภทเท่านั้น เช่น ในร่างมาตรา ๓ เพิ่มความเป็นมาตรา ๔๔/๑ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการฟ้องซ้อน หรือฟ้องซ้ำ ในคดีแพ่งได้ จึงสมควรพิจารณาว่าหากจะให้ใช้กับทุกกรณีจะเหมาะสมกว่าหรือไม่

(๒) เนื่องจากหลักการอุทธรณ์ และฎีกาค่าพิพากษาในคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกัน โดยคดีแพ่งจะยึดถือราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท ส่วนคดีอาญา จะยึดถืออัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงสมควรพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติ ในเรื่องนี้ จะมีผลกระทบกับการอุทธรณ์หรือฎีกาค่าพิพากษาด้วยหรือไม่ เช่น ในคดีที่มีโทษทางอาญาดำ แต่มีค่าเสียหายสูง

/พร้อมทั้ง . . .

- ๓ -

พร้อมทั้งรับความเห็นและข้อสังเกตของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรไปพิจารณาด้วย แล้วส่งให้คณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาก่อนเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป

จึงเรียนมา เพื่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะได้ดำเนินการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในเรื่องนี้ ทั้ง ๒ ฉบับ ตามมติคณะรัฐมนตรีต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุรชัย ภูประเสริฐ)

รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

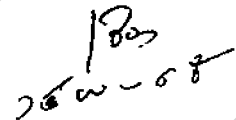
สำนักนิติธรรม

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๐๐ ต่อ ๓๐๒ - ๒

๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๕

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๙๐๕๘

เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ปฏิบัติราชการแทน

26/11/68

บัญชีเอกสารแนบท้าย

๑. สำเนาหนังสือสำนักงานศาลยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ศย ๐๑๖/๐๒๓๖๑ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๕ และร่างพระราชบัญญัติในเรื่องนี้
๒. สำเนาหนังสือกระทรวงยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๒๙๙/๐๒๕๑๖ ลงวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๕๕
๓. สำเนาหนังสือสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ ดช ๐๐๐๕.๖/๒๗๑๙ ลงวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๕๕
๔. สำเนาหนังสือสำนักงานอัยการสูงสุด (สผนผ.)๐๐๑๘/๓๖๒๔ ลงวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๕๕
๕. สำเนาหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท ๐๓๐๕.๕/๘๘๗๘ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๕
๖. สำเนาหนังสือคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร ที่ นร ๐๑๑๓/(ปสส)/๑๑๒๒ ลงวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕ และร่างพระราชบัญญัติในเรื่องนี้
๗. สำเนาหนังสือกระทรวงยุติธรรม ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๒๙๙/๑๐๖๓๐ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

ด่วนที่สุด

ที่ ศย ๐๑๖/ ๐๒๓๖๑

สำนักงานศาลยุติธรรม

ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร

กทม. ๑๐๕๐๐

๒๙ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผลและข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี
จำนวน ๑๕๐ ชุด

เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงขอให้ศาลบังคับจำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์บางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่ประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งด้วยตนเองและต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดีทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรม สมควรแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคั่งกล่าวให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้การวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายยิ่งขึ้น

สำนักงานศาลยุติธรรมจึงขอส่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผลและข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีมาเพื่อโปรดนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

อนึ่ง ร่างกฎหมายดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาร่างโดยคณะอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยมี ...

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา
(ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

91

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

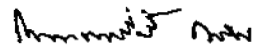
1. กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่คนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้ยื่นคำร้องที่มีฐานะยากจน (เพิ่มมาตรา 44/1 และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 47 มาตรา 50 มาตรา 249 มาตรา 250 มาตรา 251 และมาตรา 254)
2. ปรับปรุงมาตราที่มีการอ้างถึงในเรื่องอายุความการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาให้ตรงกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขแล้ว รวมทั้งกำหนดให้อายุความฟ้องคดีแพ่งกรณีจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตให้สอดคล้องกับอายุความในการฟ้องคดีอาญา (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 51)
3. กำหนดให้ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 253 และเพิ่มมาตรา 253/1)

เหตุผล

เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงขอให้ศาลบังคับให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่ประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดี ทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรม สมควรกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้การวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ซึ่งมีหม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ เป็นประธาน และอนุกรรมการประกอบด้วยผู้แทน
ศาลต่าง ๆ และผู้แทนจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมราชทัณฑ์ กรมการปกครอง และสภาพนายความ ทั้งนี้ ได้
ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

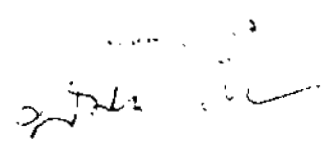
(นายกรองเกียรติ กมสัน)
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักวิชาการศาลยุติธรรม

กลุ่มพัฒนากฎหมาย

โทร. ๐ ๒๕๑๓ ๔๑๕๐, ๐ ๒๕๑๓ ๓๙๑๓

โทรสาร ๐ ๒๕๑๓ ๗๑๔๗, ๐ ๒๕๕๑ ๒๒๙๖

สำเนา

ด่วนที่สุด
ที่ ศย ๐๑๖/๐๒๓๖๑

สำนักงานศาลยุติธรรม 93
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กทม. ๑๐๙๐๐

๒๘ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผลและข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี
จำนวน ๑๕๐ ชุด

เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงขอให้ศาลบังคับจำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่ประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งด้วยตนเองและต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดีทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรม สมควรแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้การวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายยิ่งขึ้น

สำนักงานศาลยุติธรรมจึงขอส่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... พร้อมบันทึกหลักการและเหตุผลและข้อมูลประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีมาเพื่อโปรดนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป

อนึ่ง ร่างกฎหมายดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาร่างโดยคณะอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

โดยมี ...

ซึ่งมีหม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ เป็นประธาน และอนุกรรมการประกอบด้วยผู้แทน
ศาลต่าง ๆ และผู้แทนจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น สำนักงานอัยการสูงสุด
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมราชทัณฑ์ กรมการปกครอง และสภาพนายความ ทั้งนี้ ได้
ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมด้วยแล้ว

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ) กรองเกียรติ คมสัน

(นายกรองเกียรติ คมสัน)

สำนักวิชาการศาลยุติธรรม

กลุ่มพัฒนากฎหมาย

โทร. ๐ ๒๕๑๓ ๔๑๕๐, ๐ ๒๕๑๓ ๓๙๑๓

โทรสาร ๐ ๒๕๑๓ ๗๑๔๗, ๐ ๒๕๔๑ ๒๒๙๖

สำเนาถูกต้อง

(นายธนกร ทองสุข)

นิติกร ๕

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ. ...

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๔/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๔๔/๑ ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และไม่ตกอยู่ในบังคับมาตรา ๔๓ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ไม่ว่าจะเวลาใดก่อนเริ่มสืบพยาน หรือก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีในกรณีที่ไม่มีการสืบพยาน ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหม

ทดแทนแก่ตนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น

เมื่อได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบและถามคำให้การของจำเลย หากจำเลยให้การประการใดให้ศาลบันทึกไว้ และเมื่อพนักงานอัยการโจทก์สืบพยานเสร็จให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงคำสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้

ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๔๗ คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่

ราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยใช้แก่ผู้เสียหายให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้นให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินค่าขอ"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๕๐ ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคา หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา ๔๓ มาตรา ๔๔ หรือมาตรา ๔๔/๑ ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของตามคำพิพากษา"

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๕๑ ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาดังที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา ๑๔๓/๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม

ถ้าคดีอาญาได้ฟ้องต่อศาลแล้วแต่คดียังไม่เด็ดขาด อายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับหยุดยั้ง ถ้าภายหลังจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาอายุความในการฟ้องคดีแพ่งให้บังคับตามมาตรา ๔๕ วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่จะได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา ๑๙๓/๓๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่จะได้ยื่นฟ้องคดีแพ่ง สิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์"

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๔๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๔๔ คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียมนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง"

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๕๐ ถ้าคำพิพากษามีได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น บุคคลทั้งปวงซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษโดยได้กระทำความผิดฐานเดียวกัน ต้องรับผิดชอบแทนกันและต่างกันในการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือใช้ค่าสินไหมทดแทน"

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๕๑ ถ้าต้องยึดทรัพย์สินคราวเดียวกันสำหรับใช้ค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับ ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่าง ให้นำจำนวนเงินสุทธิของทรัพย์สินนั้นใช้ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าธรรมเนียม
- (๒) ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทน
- (๓) ค่าปรับ"

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๓ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

98
"มาตรา ๒๕๓ ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ซึ่งมีคำเรียกร้องให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาตามมาตรา ๔๓ หรือคำร้องของผู้เสียหายที่ขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา ๔๔/๑ มิให้เรียกค่าธรรมเนียม

ในกรณีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาหรือค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวในวรรคก่อน ถ้าศาลยังต้องจัดการอะไรอีกเพื่อการบังคับ ผู้ที่จะได้รับคืนทรัพย์สินหรือราคาหรือค่าสินไหมทดแทนจักต้องเสียค่าธรรมเนียมดังกล่าวสำหรับการต่อไปนั้น"

มาตรา ๑๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๒๕๓/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

"มาตรา ๒๕๓/๑ ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามมาตรา ๔๔/๑ ถ้าศาลเห็นว่าผู้ร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควรก็ตี เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายในทางธุรกิจก็ตี ไม่ชวนชวายเป็นการดำเนินคดีก็ตี หรือดำเนินคดีไปโดยไม่สุจริตเป็นเหตุให้อีกฝ่ายต้องเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดีโดยไม่จำเป็นก็ตี ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ร้องชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าวในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

ถ้าผู้ร้องเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งตามวรรคหนึ่งให้ถือว่าเป็นการทิ้งฟ้องและให้นำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการทิ้งคำฟ้องมาใช้บังคับกับคดีส่วนแพ่งโดยอนุโลม"

มาตรา ๑๒ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๕๔ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๒๕๓ วรรคหนึ่ง ในคดีเรียกร้องให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งติดมากับฟ้องคดีอาญา หรือที่ฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยลำพัง ให้เรียกค่าธรรมเนียมดังกล่าว"

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๕๕ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยคำอุทธรณ์มาใช้บังคับโดยอนุโลม"

มาตรา ๑๔ ให้ประธานศาลฎีการักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

นายกรัฐมนตร

เจ้าของเรื่อง สำนักงานศาลยุติธรรม

วิเคราะห์สรุปในการเสนอร่างกฎหมาย

1. เหตุผลและความจำเป็นในการเสนอขอให้มีการแก้ไขกฎหมาย

เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงขอให้ศาลบังคับให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาในความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่ประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งด้วยตนเองและต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดี ทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรมสมควรกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหายเพื่อการวินิจฉัยคดีส่วนแพ่งเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายยิ่งขึ้น

2. ความเกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายโดยส่วนราชการต่าง ๆ

กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม

3. การขอข้อมูลหรือความเห็นจากส่วนราชการหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

พิจารณาร่างโดยคณะอนุกรรมการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่สำคัญ เช่น กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม

4. กฎหมายที่เสนอกำหนดให้มีการขออนุญาตเพื่อกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่

ไม่มี

5. ประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าสินไหมทดแทน

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยกำหนดให้ผู้เสียหาย มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนในคดีอาญาที่ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้ยื่นคำร้องที่มีฐานะยากจน ปรับปรุงมาตราที่มีการอ้างถึงในเรื่องอายุความการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาให้ตรงกับ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขแล้ว รวมทั้งกำหนดให้ อายุความฟ้องคดีแพ่งกรณีจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตให้สอดคล้องกับอายุความในการฟ้อง คดีอาญา และกำหนดให้ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม

6. หลักการในประเด็นสำคัญ

1. กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้ยื่นคำร้องที่มีฐานะยากจน
2. ปรับปรุงมาตราที่มีการอ้างถึงในเรื่องอายุความการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาให้ตรงกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขแล้ว รวมทั้งกำหนดให้อายุความฟ้องคดีแพ่งกรณีจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตให้สอดคล้องกับอายุความในการฟ้องคดีอาญา
3. กำหนดให้ผู้เสียหายที่ยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม

สรุปสาระสำคัญ เหตุผล และความจำเป็น

เพื่อให้มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา โดยในคดีที่อัยการเป็นโจทก์ให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองในความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ และมีแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสมโดยกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ รวมทั้งได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้การวินิจฉัยคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายยิ่งขึ้น

ความที่สุก

ที่ ขธ 0299/ 10630

102

กระทรวงยุติธรรม

ถนนแจ้งวัฒนะ อำเภอปากเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี 11120

10 ตุลาคม 2545

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. ....

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีความที่สุกที่ นร.0201(คกก.6)/91 ลงวันที่ 4 กันยายน 2545

ตามหนังสือที่อ้างถึง คณะกรรมการกฤษฎีกาเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีคณะที่ 6 มิ
มติเห็นควรอนุมัติหลักการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ
อาญา(ฉบับที่...) พ.ศ. .... ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมและคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทน
ราษฎรเสนอ โดยส่งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมพิจารณาก่อนในฐานะตัวแทนของฝ่าย
บริหารในการนำเสนอร่างกฎหมายต่อรัฐสภา แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป นั้น

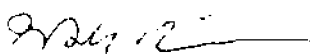
กระทรวงยุติธรรม พิจารณาแล้วเห็นชอบด้วยกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ. .... ที่สำนักงานศาลยุติธรรม
เสนอและที่คณะกรรมการประสานงานของสภาผู้แทนราษฎรเสนอ แต่มีข้อสังเกตว่าร่างดังกล่าว
ทั้งสองฉบับ ไม่สมควรกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ ฯ เนื่องจาก
การกำหนดตัวผู้รักษาการตามกฎหมาย ควรกำหนดให้รัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้แทนฝ่ายบริหารเป็นผู้รักษาการ
เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบต่อรัฐสภาตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาได้
ไม่ว่าจะเป็นกรณีการตอบกระทู้ถามการอภิปรายที่ทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจหรือกรณีอื่นใด
ในทำนองเดียวกัน การกำหนดให้ผู้อื่นที่มีใช้รัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติ พึงมิได้
แต่เฉพาะกรณีที่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเท่านั้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดนำเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ของสำนักงานศาลยุติธรรมและร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ของคณะกรรมการประสานงานของสภาผู้แทนราษฎรต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

ร้อยตำรวจเอก
(ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
กองวิชาการ
โทร. 0 2502 6556-7
โทรสาร 0 2502 6547

ผู้อำนวยการ
กองวิชาการ

ภาคผนวก ค.
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
(ฉบับที่ 24)

พระราชบัญญัติ**แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๔)**

พ.ศ. ๒๕๕๘

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เป็นปีที่ ๖๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๕ ประกอบกับมาตรา ๓๑ มาตรา ๓๕ มาตรา ๓๖ มาตรา ๔๘ มาตรา ๒๓๗ มาตรา ๒๓๘ มาตรา ๒๓๙ มาตรา ๒๔๐ มาตรา ๒๔๑ มาตรา ๒๔๒ มาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๕๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๕๘”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๔๔/๑ และมาตรา ๔๔/๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“มาตรา ๔๔/๑ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี และให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่งนั้น ทั้งนี้ คำร้องดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ เรียกร้อง หากศาลเห็นว่าคำร้องนั้นยังขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ ชัดเจนก็ได้

คำร้องตามวรรคหนึ่งจะมีค่าขอประการอื่นที่มีค่าขอบังคับให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องใน คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ และในกรณีที่พนักงานอัยการได้ดำเนินการตามความในมาตรา ๔๓ แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินอีกไม่ได้

มาตรา ๔๔/๒ เมื่อได้รับคำร้องตามมาตรา ๔๔/๑ ให้ศาลแจ้งให้จำเลยทราบ หากจำเลยให้ การประการใดหรือไม่ประสงค์จะให้การให้ศาลบันทึกไว้ ถ้าหากจำเลยประสงค์จะทำคำให้การเป็น หนังสือให้ศาลกำหนดระยะเวลายื่นคำให้การตามที่เห็นสมควร และเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จ ศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงค่าสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณา พิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้

ถ้าความปรากฏต่อศาลว่าผู้ยื่นคำร้องตามมาตรา ๔๔/๑ เป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหา ทุนความได้เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งทุนความให้แก่ผู้นั้น โดยทุนความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับ เงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๔๗ คำพิพากษาคดีส่วนแห่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่

ราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยใช้แก่ผู้เสียหาย ให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินค่าขอ”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๕๐ และมาตรา ๕๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๕๐ ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา ๔๓ มาตรา ๔๔ หรือมาตรา ๔๔/๑ ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา

มาตรา ๕๑ ถ้าไม่มีผู้ใดฟ้องทางอาญา สิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องทางแพ่งเนื่องจากความผิดนั้นย่อมระงับไปตามกำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญา แม้ถึงว่าผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตในมาตรา ๑๕๓/๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะเป็นผู้ฟ้องหรือได้ฟ้องต่างหากจากคดีอาญาก็ตาม

ถ้าคดีอาญาใดได้ฟ้องต่อศาลและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลด้วยแล้ว แต่คดียังไม่เด็ดขาดอายุความซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งย่อมระงับตามมาตรา ๕๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ถ้าโจทก์ได้ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ฟ้องคดีแพ่งสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีตามกำหนดอายุความในมาตรา ๑๕๓/๓๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ถ้าโจทก์ฟ้องคดีอาญาและศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยจนคดีเด็ดขาดแล้วก่อนที่ได้ยื่นฟ้องคดีแพ่งสิทธิของผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งย่อมมีอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๔๕ มาตรา ๒๕๐ และมาตรา ๒๕๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๔๕ คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าธรรมเนียมนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๒๕๐ ถ้าคำพิพากษามีได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น บุคคลทั้งปวงซึ่งต้องคำพิพากษาให้ลงโทษโดยได้กระทำความผิดฐานเดียวกัน ต้องรับผิดแทนกันและต่างกันในการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินหรือใช้ค่าสินไหมทดแทน

มาตรา ๒๕๑ ถ้าต้องยึดทรัพย์สินคราวเดียวกันสำหรับใช้ค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่างให้นำจำนวนเงินสุทธิของทรัพย์สินนั้นใช้ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (๑) ค่าธรรมเนียม
- (๒) ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทน
- (๓) ค่าปรับ

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๓ และมาตรา ๒๕๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๕๓ ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ซึ่งมีคำร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินติดมากับฟ้องอาญาตามมาตรา ๔๓ หรือมีคำขอของผู้เสียหายขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมิให้เรียกค่าธรรมเนียม เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้เสียหายเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่เฉพาะบางส่วนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ และถ้าผู้เสียหายเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ให้ถือว่าเป็นการทิ้งฟ้องในคดีส่วนแ่งนั้น

ในกรณีที่มิใช่คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลยังต้องจัดการอะไรอีกเพื่อการบังคับ ผู้ที่จะได้รับคืนทรัพย์สินหรือราคาหรือค่าสินไหมทดแทน จำต้องเสียค่าธรรมเนียมดังคดีแ่งสำหรับการต่อไปนั้น

มาตรา ๒๕๔ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๒๕๓ วรรคหนึ่ง ในคดีที่ผู้เสียหายเรียกร้องให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งติดมากับฟ้องคดีอาญา หรือที่ฟ้องเป็นคดีแ่งโดยลำพัง ให้เรียกค่าธรรมเนียมดังคดีแ่ง

คดีในส่วนแ่งตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ประสงค์จะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ หรือชั้นฎีกา ให้ยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นที่ได้ยื่นฟ้องไว้พร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกา แล้วแต่กรณี หากศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีอาญาที่ฟ้องมีมูลและการเรียกเอา

คำสั่งใหม่ทดแทนนั้น ไม่เกินสมควรและเป็นไปด้วยความสุจริต ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ แต่ถ้าศาลมีคำสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้แก่โจทก์แต่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งยกคำขอ ก็ให้ศาลกำหนดเวลาให้โจทก์ชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าว คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลหรือยกคำขอให้มีผลสำหรับการดำเนินคดีตั้งแต่ชั้นศาลซึ่งคดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เว้นแต่ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งคดีเปลี่ยนแปลงไป ศาลที่พิจารณาคดีจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นได้ตามที่เห็นสมควร

ห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งของศาลตามวรรคสอง"

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๘ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๕๘ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยคำอุทธรณ์ธรรมเนียมมาใช้บังคับโดยอนุโลม"

มาตรา ๙ บทบัญญัติมาตรา ๒๕๓ และมาตรา ๒๕๔ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ไม่มีผลกระทบต่อกรชำระค่าธรรมเนียมที่ได้ชำระไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้พนักงานอัยการมีเพียงอำนาจในการเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นด้วยตนเอง และต้องเสียค่าธรรมเนียมในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการยั้งชั่งให้แก่ผู้เสียหาย ดังนั้น สมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาทุกประเภทที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ค่องเนื่องไป เพื่อให้การพิจารณาคดีส่วนแพ่งเป็นไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับการดำเนินคดีดังกล่าวเพื่อลดภาระให้แก่ผู้เสียหาย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ภาคผนวก ง.
ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่ง
ที่เกี่ยวข้องคดีอาญา

ระเบียบศาลอาญา
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
พ.ศ. ๒๕๕๔

โดยที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๔) พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๔ ได้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดได้โดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินคดีของศาลอาญาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบศาลอาญา ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๕๔"

ข้อ ๒. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓. ในระเบียบนี้

"อธิบดี" หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

"รองอธิบดี" หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

"ผู้อำนวยการ" หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการประจำศาลอาญา

"ศูนย์ระดมข้อพิพาท" หมายความว่า ศูนย์ระดมข้อพิพาทตามระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการระดมข้อพิพาท

"ผู้ระดมข้อพิพาท" หมายความว่า ผู้ระดมข้อพิพาทตามระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการระดมข้อพิพาท

หมวด ๑

การเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๑

ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

ส่วนที่ ๑

การแจ้งสิทธิ

ข้อ ๔. ให้ผู้อำนวยการประสานกับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตของศาลอาญาเพื่อขอความร่วมมือในการแจ้งสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๑ ให้ผู้เสียหายทราบ รวมทั้งอำนวยความสะดวกตามสมควรแก่ผู้เสียหายที่ประสงค์จะยื่นคำร้องตามมาตราดังกล่าว

ข้อ ๕. ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์และศาลยังไม่ได้วินิจฉัยชี้ขาดคดีในวันแรกที่จำเลยมาศาล หากผู้เสียหายยังไม่ได้ยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนและปรากฏที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อของผู้เสียหายในสำนวน ก็ให้ศูนย์ประνομข้อพิพาทแจ้งสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๑ ให้ผู้เสียหายทราบ

ข้อ ๖. การแจ้งสิทธิตาม ข้อ ๕ อาจกระทำโดยทางโทรศัพท์ หรือทำเป็นหนังสือตามเอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๑ แจ้งไปยังผู้เสียหายโดยทางไปรษณีย์ หรือทางโทรสาร

ส่วนที่ ๒

การยื่นคำร้อง

ข้อ ๗. การยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๑ ผู้เสียหายอาจใช้แบบพิมพ์คำร้องตามเอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๒

ข้อ ๘. ให้งานประชาสัมพันธ์ช่วยเหลือแนะนำผู้เสียหายในการเขียนคำร้องและจัดทำสำเนาให้แก่โจทก์และจำเลย รวมทั้งสอบถามผู้เสียหายถึงพยานหลักฐานที่ประสงค์จะอ้างอิงและจัดทำบัญชีระบุพยานแนบมาพร้อมกับคำร้อง และหากผู้เสียหายได้นำพยานเอกสารหรือพยานวัตถุมาด้วย ผู้เสียหายจะเสนอพยานหลักฐานดังกล่าวมาพร้อมกับคำร้องก็ได้

ข้อ ๙. ให้งานประชาสัมพันธ์แนะนำผู้เสียหายในการกรอกประวัติของผู้เสียหายตามเอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๓ รวมไว้ในสำนวนเพื่อใช้ในการประνομข้อพิพาท

ข้อ ๑๐. ค่าคู่ความและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรอกร้องค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๑ ให้รวมไว้ในสำนวนคดีอาญาโดยไม่ต้องแยกเป็นสำนวนใหม่

ส่วนที่ ๓ การสั่งคำร้อง

ข้อ ๑๑. เมื่อศาลสั่งรับคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ.มาตรา ๔๔/๑ ให้ศาลมีคำสั่งนัดพร้อมผู้เสียหายและจำเลยเพื่อประนอมข้อพิพาทในวันนัดถัดไปที่มีอยู่แล้ว ซึ่งอาจเป็นวันนัดสอบคำให้การจำเลยในคดีอาญา วันนัดตรวจพยานหลักฐานหรือวันนัดพร้อม แต่ถ้าในช่วงเวลานั้นไม่มีวันนัดใดๆ หรือมีวันนัดแต่นานเกินกว่าหนึ่งเดือน เช่น อยู่ระหว่างรอสืบพยาน ต่อเนื่องในคดีอาญา ก็ให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวันนัดพร้อมผู้เสียหายกับจำเลยเพื่อประนอมข้อพิพาท ดังตัวอย่างคำสั่งศาล เอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๔

หมวด ๒

การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์

ข้อ ๑๒. ในกรณีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ยื่นคำขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้นพร้อมกับคำฟ้องตาม ป.วิ.อ.มาตรา ๒๕๔ วรรคสอง ให้ศาลมีคำสั่งให้รอการสั่งคำขอนั้นไว้จนกว่าจะได้ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งเกี่ยวกับคำฟ้องคดีอาญาเสร็จสิ้นแล้ว

ข้อ ๑๓. ในวันนัดไต่สวนมูลฟ้อง ศาลอาจไต่ถามถึงความในเบื้องต้น และอาจมีคำสั่งให้ภาคีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทโดยจะนัดไต่สวนมูลฟ้องควบคู่ไปด้วยก็ได้

ข้อ ๑๔. เมื่อได้มีคำสั่งให้ประทับฟ้องคดีอาญาแล้ว หากศาลยังไม่ได้ไต่ถามถึงความตามข้อ ๑๓ ก็ให้ศาลมีคำสั่งนัดพร้อมคู่ความเพื่อประนอมข้อพิพาทในวันเดียวกับวันนัดสอบคำให้การจำเลยและตรวจพยานหลักฐาน

หมวด ๓

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในวันนัดพร้อมเพื่อประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๑๕. ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อถึงวันนัดพร้อมเพื่อประนอมข้อพิพาท ให้ดำเนินการเกี่ยวกับคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ.มาตรา ๔๔/๑ ดังนี้

๑๕.๑ ในกรณีที่จำเลยยังไม่ได้รับสำเนาคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ให้ศาลมอบสำเนาคำร้องดังกล่าวแก่จำเลย

๑๕.๒ สอบถามคำให้การของจำเลยในคดีส่วนแพ่ง โดยจำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ และไม่ว่าจำเลยจะให้การหรือไม่ ให้ศาลบันทึกไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา หากจำเลยขอยื่นคำให้การเป็นหนังสือ ก็ให้ศาลกำหนดระยะเวลาให้ตามที่เห็นสมควร

๑๕.๓ โทล่เกลี้ยผู้เสียหายกับจำเลยในเบื้องต้น

(๑) ในกรณีที่สามารถตกลงกันได้เฉพาะคดีส่วนแพ่ง โดยผู้เสียหายได้ถอนคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ก็ให้จำหน่ายคดีส่วนแพ่งออกจากสารบบความ แต่ถ้าประสงค์จะให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ก็ให้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความไว้รอพิพากษาไปพร้อมกับคดีอาญา และในส่วนของคดีอาญา ให้ศาลดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไปตามปกติ

(๒) ในกรณีที่สามารถตกลงกันได้ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง

ก. ถ้าคดีอาญาเป็นความผิดอันยอมความกันได้และผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์คดีอาญา ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีทั้งหมดออกจากสารบบความ แต่ถ้าผู้เสียหายประสงค์จะให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอมในคดีส่วนแพ่ง ก็ให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีอาญาและพิพากษาคดีแพ่งตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

ข. ถ้าคดีอาญาเป็นความผิดที่ไม่อาจยอมความกันได้และจำเลยให้การรับสารภาพ ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาคดีอาญา ส่วนคดีแพ่งถ้าผู้เสียหายไม่ได้ถอนคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะประสงค์จะให้ศาลมีคำพิพากษาตามยอม ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาคตามสัญญาประนีประนอมยอมความไปในฉบับเดียวกับคำพิพากษาคดีอาญา

(๓) ในกรณีที่ไม่สามารถตกลงกันได้ และ

ก. ผู้เสียหายหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ หรือ

ข. ศาลเห็นสมควรเนื่องจากผู้เสียหายกับจำเลยมีความสัมพันธ์กันมาก่อนไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางครอบครัวหรืออาชีพการงาน หรือเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือเป็นกรณีที่ศาลเห็นว่า การประนีประนอมข้อพิพาทจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คู่กรณีหรือสังคมโดยรวม

ศาลอาจมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทต่อไปโดยให้ศูนย์นัดความกำหนดนัดสืบพยานโจทก์ พยานผู้เสียหายและพยานจำเลยคาบคู่ไปด้วยก็ได้

ข้อ ๑๖. ถ้าการนัดพร้อมเพื่อประนีประนอมข้อพิพาทได้นัดซ้อนกับการตรวจพยานหลักฐาน ให้ศาลดำเนินการตามข้อ ๑๕ ก่อน เสร็จแล้วจึงดำเนินการตรวจพยานหลักฐานต่อไป

ข้อ ๑๗. ในการกำหนดนัดสืบพยานผู้เสียหาย ให้ศาลอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบได้เท่าที่จำเป็นโดยให้นำสืบต่อจากพยานของโจทก์ในวันที่โจทก์สืบพยานเสร็จ แต่ถ้าไม่สามารถทำได้และจำเป็นต้องกำหนดวันนัดสืบพยานให้แก่ผู้เสียหาย ก็ให้ศาลกำหนดจำนวนวันที่จะต้องใช้ในการสืบพยานของผู้เสียหายแล้วแจ้งให้ศูนย์นัดความเป็นผู้กำหนดวันนัดให้แก่ผู้เสียหายต่อจากวันนัดสืบพยานโจทก์ ในกรณีที่ได้กำหนดนัดสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยไปก่อนแล้วและไม่อาจนัดสืบพยานของผู้เสียหายแทรกในระหว่างวันนัดสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยให้ศูนย์นัดความนำสำนวนไปปรึกษา รองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย

ข้อ ๑๘. การตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามป.วิ.อ. มาตรา ๔๔/๒ วรรคสอง ศาลควรพิจารณาว่ากรณีมีความจำเป็นต้องตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหายหรือไม่ประกอบด้วย เช่น ถ้าจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนหรือพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ถึงความเสียหายเป็นอันยอมรับกันแล้วและไม่มีความจำเป็นต้องสืบพยานใดๆ อีก เช่นนี้ก็ไม่ต้องตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหาย

ข้อ ๑๙. ในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ เมื่อถึงวันนัดพร้อมเพื่อประนอมข้อพิพาท ศาลอาจไต่ถามถึงความรู้สึกความในเบื้องต้น และอาจมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทต่อไป โดยจะให้ศูนย์นัดความกำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์และพยานจำเลยควบคู่ไปด้วยก็ได้

หมวด ๕

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาก่อนคดีแพ่ง

ข้อ ๒๐. เนื่องจากการประนอมข้อพิพาทในคดีแพ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา โดยหลักจึงควรพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งไปพร้อมกับคดีอาญา

ข้อ ๒๑. ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพคดีอาญา และศาลเห็นว่าคดีส่วนแพ่งยังต้องมีการสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือมีความจำเป็นอย่างอื่นที่ต้องพิพากษาคดีอาญาไปก่อน ศาลอาจมีคำสั่งในรายงานกระบวนการพิจารณาให้พิพากษาคดีอาญาก่อนคดีส่วนแพ่งและให้นำคดีแพ่งเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทและนัดสืบพยานผู้เสียหายและพยานจำเลยไว้มีกำหนดหนึ่งเดือนหรือตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อว่าหากคดีไม่เป็นที่ตกลงกันศาลจะได้สืบพยานคดีส่วนแพ่งไปได้ทันที ดังตัวอย่างคำสั่งศาล เอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๕

ข้อ ๒๒. คำพิพากษาคดีอาญาและคำพิพากษาคดีแพ่ง ให้ใช้หมายเลขคดีเดียวกันและในรายการแห่งคดีของคำพิพากษาทั้งสองฉบับควรกล่าวถึงคำสั่งศาลที่ให้พิจารณาพิพากษาคดีอาญาก่อนคดีแพ่งด้วย ดังตัวอย่างคำพิพากษา เอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๖

และ ๗

การลงสารบบคำพิพากษาคดีแพ่งที่พิพากษาในภายหลัง ให้ลงในสารบบคำพิพากษาคดีอาญาโดยลงต่อจากคำพิพากษาในส่วนอาญาของคดีนั้น เพียงแต่ให้จัดแจ้งวันที่มีคำพิพากษาคดีแพ่งให้ชัดเจน

ข้อ ๒๓. ในระหว่างพิจารณาคดีแพ่ง ถ้าคู่ความได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญา ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้ถ่ายสำเนาเอกสารในส่วนรวมทั้งหมดไว้แทนสำนวนเดิมเพื่อใช้ในการดำเนินคดีส่วนแพ่ง และเมื่อมีการแก้อุทธรณ์หรือพ้นกำหนดแก้อุทธรณ์ในคดีอาญาแล้วให้รีบส่งสำนวนเดิมไปยังศาลอุทธรณ์โดยเร็ว

หมวด ๕

การสั่งแยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญา

ข้อ ๒๔. การใช้อำนาจสั่งให้แยกคดีแพ่งออกจากคดีอาญาและให้ไปพิจารณาต่างหากโดยศาลที่มีอำนาจชำระตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๔๑ ศาลพึงใช้เท่าที่จำเป็นโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ประสงค์จะให้พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งไปพร้อมกับคดีอาญาและฐานะของผู้เสียหายว่าเป็นคนยากจนหรือไม่ประกอบด้วย ทั้งจะต้องปรากฏว่าการพิจารณาคดีแพ่งจะทำให้การพิจารณาคดีอาญาเนิ่นช้าหรือติดขัด ดังนั้น การใช้อำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าวควรปรึกษาอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายก่อนมีคำสั่ง

หมวด ๖

การประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๒๕. หลักเกณฑ์และวิธีการประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาทโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายรวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย

หมวด ๗

การสืบพยานหลักฐานของผู้เสียหาย

ข้อ ๒๖. ในกรณีที่ผู้เสียหายอ้างพยานบุคคลของโจทก์เป็นพยานของตนด้วย เมื่อโจทก์นำพยานบุคคลดังกล่าวเข้าสืบ ศาลควรให้ผู้เสียหายซักถามพยานปากนั้นไปทันทีหลังจากโจทก์ซักถามเสร็จ แล้วพยานของผู้เสียหายที่เหลือให้นำเข้าสืบตามที่ศาลได้กำหนดนัดไว้

หมวด ๘
การพิพากษาคดี

ข้อ ๒๗. ในกรณีให้ผู้เสียหายกับจำเลยตกลงกันได้ ให้นำความในข้อ ๑๕.๓(๑) และ (๒) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๒๘. คดีที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท หากผู้ประนอมข้อพิพาทได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคม เช่น การรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา ศาลพึงพิจารณาความเห็นดังกล่าวประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ข้อ ๒๙. คำพิพากษาคดีอาญาและคำพิพากษาคดีแพ่งไม่ว่าจะอยู่ในฉบับเดียวกันหรือแยกจากกัน ในรายการแห่งคดีควรมีรายละเอียดของการดำเนินกระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตาม ป.วิ.อ.มาตรา ๔๔/๑ พอสมควร ดังตัวอย่างคำพิพากษา เอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๘

ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

(นายอำนวยการ ชันรรา)

อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

คำแนะนำในการยื่นคำร้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

๑. ผู้ร้องต้องเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดของจำเลย
๒. ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ แต่ถ้าตามคำฟ้องของพนักงานอัยการมีคำขอให้คืนทรัพย์หรือใช้ราคาตามมาตรา ๔๓ แล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องเพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินนั้นอีกไม่ได้ ส่วนค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับความเสียหายอย่างอื่น สามารถยื่นคำร้องได้
๓. ยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี
๔. คำร้องต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง คำร้องจะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้คำขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำผิดของจำเลยในคดีอาญามีได้ และต้องไม่ขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ (ติดต่อขอคู่มืออย่างคำร้องจากเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ศาลอาญา)
๕. ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความดำเนินคดีได้เอง ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายไม่ต้องเสียเงินค่าทนายความ
๖. ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ฉะนั้น ผู้เสียหายย่อมมีสิทธิบังคับคดีได้
๗. ผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้เสียหายขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้เสียหายชำระค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่เฉพาะบางส่วน ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด
๘. หากผู้ร้องมีหลักฐานเกี่ยวกับความเสียหายและค่าสินไหมทดแทนให้แสดงหลักฐานพร้อมคำร้องด้วย

ที่ ศย ๓๐๐.๐๐๒/วป

ศาลอาญา ถนนรัชดาภิเษก
แขวงจอมพล เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

วันที่

เรื่อง แจ้งสิทธิของผู้เสียหายในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

เรียน

อ้างถึง คดีของศาลอาญาหมายเลขดำที่

โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๔/๑ บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิ

ขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความ
เสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำ
ความผิดของจำเลย โดยยื่นคำร้องต่อศาลก่อนเริ่มสืบพยาน หรือในกรณีที่ไม่มีกรสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อน
ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ดังนั้น หากท่านประสงค์จะให้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายดังกล่าว สามารถยื่นคำร้องต่อศาล
ได้โดยปฏิบัติตามคำแนะนำท้ายหนังสือนี้

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

ศูนย์ประสานข้อพิพาทและคุ้มครองสิทธิ

โทร ๐-๒๕๓๘-๒๕๓๘

๐-๒๕๕๑-๒๒๘๕-๙๐ ศษ ๒๘๑๖, ๒๒๒๘

โทรสาร ๐-๒๕๓๘-๒๕๓๘

(๗)

คำร้อง

ขอให้บังคับจำเลยชดใช้

ค่าสินไหมทดแทน

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕

คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

ศาลอาญา

วัน ๗ เดือน พฤษภาคม ๒๕

ความอาญาและคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

ระหว่าง

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด

โจทก์

ผู้ร้อง

จำเลย

ข้าพเจ้า.....

เชื้อชาติ..... สัญชาติ..... อาชีพ..... เกิดวันที่.....

เดือน..... พ.ศ..... อายุ..... ปี อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....

ถนน..... ตรอก/ซอย..... ใกล้เคียง..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... โทรศัพท์.....

ขอยื่นคำร้องมีข้อความตามที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ ๑ ผู้ร้องเป็นผู้เสียหายในคดีนี้ โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมตามเอกสาร จำนวน..... ฉบับ
ท้ายคำร้องนี้

ข้อ ๒ ผู้ร้องได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลย..... ดังนี้

๒.๑ .....

เป็นเงิน.....บาท

๒.๒ .....

เป็นเงิน.....บาท

หมายเหตุ ข้าพเจ้าร้องคำฟ้องอยู่ ถ้าไม่ขอให้ถือว่าทราบแล้ว

ผู้ร้อง

๒.๓ 122
เป็นเงิน ..... บาท

๒.๔ .....
เป็นเงิน ..... บาท

รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร ..... ฉบับ แนบท้ายคำร้องนี้
เพราะฉะนั้น ขอศาลบังคับจ่ายโดยที่ ..... ตามคำขอต่อไปนี้

ขอให้ชำระเงินรวม ..... บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕
ต่อปี นับแต่วันที่ ..... ถึงวันฟ้อง รวมเป็นเงิน .....
..... บาท กับ ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี ของต้นเงิน .....

บาท นับแต่วันถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

ขอให้คืน ..... หรือใช้
ราคาทรัพย์สินแทนเป็นเงิน จำนวน ..... บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕
ต่อปี นับแต่วันที่ ..... ถึงวันฟ้อง รวมเป็นเงิน ..... บาท กับ
ดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗.๕ ต่อปี ของต้นเงิน ..... บาท นับแต่วันถัดจากวันฟ้อง
เป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ

ขอให้ขับไล่จำเลยและบริวารออกจากที่ดินโฉนดที่ดินเลขที่/น.ส.๓ ก.เลขที่/
บ้านเลขที่ ..... ตำบล ..... อำเภอ/เขต .....
กรุงเทพมหานคร

อื่น ๆ .....
.....
.....

ควรมีความแล้วแต่จะโปรด

(ลงชื่อ) ..... ผู้ร้อง
(.....)
คำร้องฉบับนี้ข้าพเจ้า ..... เป็นผู้เรียง/เขียน

(ลงชื่อ) ..... ผู้เรียง/เขียน
(.....)

แบบบันทึกข้อมูล
ของผู้เสียหาย

ศาลอาญา

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕

คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

วันที่ เดือน

พ.ศ. ๒๕

ความอาญาและคดีแห่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา

ระหว่าง

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด

โจทก์

ผู้ร้อง

จำเลย

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ร้อง

๑. ชื่อตัว - ชื่อสกุล.....
๒. วัน เดือน ปีเกิด..... อายุ..... ปี
๓. เกิดที่ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
๔. สัญชาติ..... ศาสนา.....
๕. การศึกษา.....
๖. อาชีพ..... รายได้..... บาท / เดือน
๗. สถานภาพ..... ชื่อคู่สมรส.....
๘. อาชีพคู่สมรส..... รายได้ของคู่สมรส..... บาท / เดือน
๙. ที่อยู่ บ้านเลขที่..... ถนน..... ซอย.....
- ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....
- จังหวัด..... โทรศัพท์..... อาศัยมานาน..... ปี

๑๐. บุตร (ที่ยังมีชีวิต) จำนวน.....คน

๑.๑ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

๑.๒ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

๑.๓ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

๑.๔ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

๑.๕ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

๑๑. บุคคลที่ต้องง่ให้การอุปการะเลี้ยงดู จำนวน..... คน

๑๑.๑ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑๑.๒ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑๑.๓ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑๑.๔ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑๑.๕ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑๒. บุคคลใกล้ชิดผู้เสียหายชื่อ.....

อยู่บ้านเลขที่..... ถนน..... ซอย.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

จังหวัด..... โทรศัพท์.....

๑๓. ความสัมพันธ์กับจำเลย.....

๑๔. วิธีการติดต่อที่สะดวกที่สุด.....

(ลงชื่อ)

(.....)

ผู้ร้อง

(ลงชื่อ)

(.....)

ผู้บันทึก

เอกสารทำระเบียบหมายเลข ๔

ตัวอย่างการส่งคำร้องของผู้พิพากษาตาม มาตรา ๔๔/๑

๑. กรณียื่นก่อนวันนัดสอบคำให้การจำเลย

สั่งว่า "รับคำร้อง ถ้าเนาให้โจทก์และจำเลยในวันนัดสอบคำให้การจำเลย นัดพร้อมผู้ร้องและจำเลยเพื่อประนอมข้อพิพาทในวันนัดสอบคำให้การจำเลย และรอสอบคำให้การจำเลยในคดีส่วนแพ่งในวันนัดดังกล่าว"

๒. กรณีมีวันนัดแล้วและวันนัดนั้นอยู่ในช่วงเวลาไม่นานนัก (ไม่เกิน ๑ เดือน)

สั่งว่า "รับคำร้อง ถ้าเนาให้โจทก์และจำเลยในวันนัดตรวจพยานหลักฐาน / วันนัดสืบพยานโจทก์ / วันนัด..... / นัดพร้อมผู้ร้องและจำเลยเพื่อประนอมข้อพิพาท ให้ผู้ร้องและจำเลยมาศาลในวันนัดดังกล่าว โดยให้ผู้ร้องทราบนัดไว้ และรอสอบคำให้การของจำเลยในคดีส่วนแพ่งในวันนัดดังกล่าว"

๓. กรณีมีวันนัดแล้ว แต่วันนัดอยู่ห่างมาก (เกิน ๑ เดือนขึ้นไป) หรือกรณีไม่มีวันนัด

สั่งว่า "รับคำร้อง ถ้าเนาให้โจทก์และจำเลย นัดพร้อมผู้ร้องและจำเลยเพื่อประนอมข้อพิพาท หากจำเลยประสงค์จะให้การ ก็ให้ยื่นเป็นหนังสือหรือแถลงต่อศาลก่อนหรือในวันนัดเบิกจำเลยมาศาลในวันนัด / ให้ผู้ร้องลงชื่อทราบนัดไว้ / หมายแจ้งวันนัดให้ผู้ร้อง จำเลยและผู้ประกันทราบ โดยให้ส่งทางไปรษณีย์ หากส่งไม่ได้ให้เจ้าหน้าที่รายงานใน ๗ วัน นับแต่วันส่งไม่ได้"

(๒๒)

รายงาน
กระบวนการ
พิจารณา

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕26
คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

ศาลอาญา

วันที่ เดือน พ.ศ.

ความอาญาและคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ระหว่าง

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด

โจทก์

ผู้ร้อง

จำเลย

ผู้พิพากษาออกนั่งพิจารณาเวลา ..... นาฬิกา

นัด ..... วันที่ โจทก์ ผู้ร้อง จำเลยและทนายจำเลยมาศาล

อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังอีกครั้งหนึ่งแล้ว จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลบันทึก

คำให้การจำเลยไว้แล้ว / ปรากฏตามคำให้การจำเลยฉบับลงวันที่.....

โจทก์และจำเลยตกลงไม่สู้บพยาน

คดีเสร็จการพิจารณาในคดีส่วนอาญา

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า จำเลยให้การรับสารภาพในคดีส่วนอาญา และกรณีมีความ

จำเป็นต้องสู้บพยานเพิ่มเติมในคดีส่วนแพ่ง จึงให้พิพากษาคดีส่วนอาญาไปก่อน แล้วพิจารณาพิพากษาคดี

ส่วนแพ่งในภายหลัง ดังนั้น ในคดีส่วนอาญาให้รอฟังคำพิพากษาในวันนี้ / ให้นัดฟังคำพิพากษาใน

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. .... เวลา..... นาฬิกา

ให้นำคดีส่วนแพ่งเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ให้เจ้าหน้าที่แจ้งวันนัดให้ผู้ร้อง

และจำเลยทราบ หากคดีส่วนแพ่งตกลงกันไม่ได้ ให้นัดสู้บพยานผู้ร้องและพยานจำเลยในวันที่.....

เดือน..... พ.ศ. .... เวลา..... นาฬิกา / อ่านแล้ว

คำพิพากษา

คดีหมายเลขคำที่
คดีหมายเลขแดงที่

127
/๒๕
/๒๕

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลอาญา

วันที่ เดือน

พุทธศักราช ๒๕

ความหมาย

พนักงานอัยการ ผู้นำพนักงานอัยการสูงสุด

โจทก์

ระหว่าง

ผู้ร้อง

จำเลย

เรื่อง

โจทก์ฟ้อง จำเลยให้การรับสารภาพ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า.....

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเป็นผู้เสียหายในคดีนี้ ขอให้บังคับจำเลยชำระเงิน

จำนวน.....บาท แก่ผู้ร้อง เนื่องจากกรณีมีความจำเป็นต้องสืบพยานเพิ่มเติมในคดีส่วนแบ่ง

ศาลจึงมีคำสั่งให้พิจารณาพิพากษาคดีส่วนอาญาไปก่อน แล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแบ่งในภายหลัง

พิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตาม.....

.....
.....
.....
.....

คำพิพากษา

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕

คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลอาญา

วันที่ เดือน พุทธศักราช ๒๕

ความแห่งเกี่ยวกับคดีอาญา

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด

โจทก์

ระหว่าง

ผู้ร้อง

จำเลย

เรื่อง ละเมิด

คดีนี้ ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาพิพากษาคดีส่วนอาญาไปก่อน แล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลัง และศาลได้พิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว

คดีส่วนแพ่งผู้ร้องยื่นคำร้องว่า.....

จำเลยไม่ยื่นคำให้การ/ ให้การว่า.....

ทางพิจารณาผู้ร้องนำสืบว่า.....

จำเลยนำสืบว่า.....

พิเคราะห์พยานหลักฐานผู้ร้อง และจำเลยแล้ว.....

พิพากษา.....

คำพิพากษา

คดีหมายเลขดำที่

/๒๕

คดีหมายเลขแดงที่

/๒๕

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลอาญา

วันที่ เดือน

พุทธศักราช ๒๕

ความอาญาและความแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด

โจทก์

ระหว่าง

ผู้ร้อง

จำเลย

เรื่อง

โจทก์ฟ้อง จำเลยให้การรับสารภาพ ขอให้จำคุก.....

ผู้ร้องยื่นคำร้องว่า ผู้ร้องเป็นผู้เสียหายในคดีนี้ ขอให้บังคับจำเลยชำระเงิน

จำนวน.....บาท แก่ผู้ร้อง คดีในส่วนแพ่ง ผู้ร้องและจำเลยตกลงกันได้ ตามสัญญา

ประนีประนอมยอมความที่เสนอศาล

พิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตาม.....

ในส่วนคดีแพ่ง ศาลพิจารณาสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างผู้ร้องและจำเลยฉบับลง

วันที่..... เห็นว่าชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงพิพากษาให้คดีเป็นอัน

เสร็จเด็ดขาดตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น.

ภาคผนวก จ.

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท

**ระเบียบศาลอาญา
ว่าด้วยการประνομข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๙**

โดยที่เป็นการสมควรให้มีระบบการประνομข้อพิพาทขึ้นในศาลอาญา เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาและเพื่อเป็นช่องทางในการแสวงหาวิธีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑. ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประνομข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๙"

ข้อ ๒. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓. ให้ยกเลิกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๖

ข้อ ๔. ในระเบียบนี้

" อธิบดี " หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

" รองอธิบดี " หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

" ผู้ประνομข้อพิพาท " หมายความว่า บุคคลซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้ง

ให้เป็นผู้ประνομข้อพิพาทของศาลอาญา

" เจ้าหน้าที่ " หมายความว่า ข้าราชการและลูกจ้างซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ประνομข้อพิพาท

หมวด ๑

ศูนย์ประνομข้อพิพาทและการแต่งตั้งผู้ประνομข้อพิพาท

ข้อ ๕. ให้จัดตั้งศูนย์ประνομข้อพิพาทขึ้นในศาลอาญาโดยมีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ประνομข้อพิพาทของศาลอาญา ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประνομข้อพิพาทในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่าง ๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การประνομข้อพิพาทเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อ ๖. บุคคลที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนอมข้อพิพาท จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แพทย์ศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ และ

(๑) เป็นผู้พิพากษาในศาลอาญา

(๒) เป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือ

(๓) เป็นบุคคลอื่นซึ่งอธิบดีเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการประนอมข้อพิพาทเป็นอย่างดี

ข้อ ๗. เมื่ออธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้ประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาท บันทึกชื่อผู้ยื่นในบัญชีรายชื่อผู้ประนอมข้อพิพาทแล้วแจ้งให้ผู้พิพากษาทราบ

ข้อ ๘. การแจ้งให้ผู้ประนอมข้อพิพาทมาปฏิบัติหน้าที่ในวันเวลาใดและการมอบหมายสำนวนความเรื่องใดให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรับผิดชอบ ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย ในกรณีที่คู่ความตกลงกันขอให้แต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้ประนอมข้อพิพาทของศาลอาญาเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทเฉพาะคดี ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทเสนอเรื่องต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเพื่อมีคำสั่ง

หมวด ๒

วิธีการเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๙. เมื่อศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทกำหนดวันนัดประนอมข้อพิพาทและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบ พร้อมทั้งชี้แจงให้คู่ความเห็นถึงประโยชน์ในการตกลงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทได้รับทราบก่อนเริ่มดำเนินการประนอมข้อพิพาทโดยที่คู่ความไม่จำเป็นต้องลงลายมือชื่อในคำแถลงนั้นก็ได้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทรวบรวมตั้งเป็นสำนวนแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา

ข้อ ๑๐. ในกรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นว่าคดีใดไม่¹³³
สมควรดำเนินการประนอมข้อพิพาท หรือการประนอมข้อพิพาทอาจเป็นเหตุให้การ
พิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อกรอำนาจความยุติธรรมก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าว
คืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ ๑๑. กระบวนการประนอมข้อพิพาทย่อมไม่กระทบต่อการดำเนิน
กระบวนการพิจารณาและอำนาจในการประนอมข้อพิพาทของศาลแต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของ
คู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ

หมวด ๓

การดำเนินการประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๑๒. ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ประนอมข้อ
พิพาทเพื่อให้ผู้ประนอมข้อพิพาทได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่ม
ดำเนินการประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๑๓. ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้
คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาล ณ วันเวลาใดตามที่เห็น
สมควรเพื่อสอบถามข้อมูลความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์
ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้

ข้อ ๑๔. การแจ้งวันนัดประนอมข้อพิพาท หรือการติดต่อสื่อสารระหว่าง
ศูนย์ประนอมข้อพิพาทกับคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจกระทำโดยทางโทรศัพท์
โทรสารหรือทางไปรษณีย์ก็ได้

ข้อ ๑๕. ก่อนเริ่มการประนอมข้อพิพาท ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทแจ้งแก่
คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการประนอมข้อพิพาทจะไม่
นำไปใช้ในการพิจารณาคดีและการดำเนินการประนอมข้อพิพาทไม่ผูกพันองค์คณะ
ผู้พิพากษา หรือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

ข้อ ๑๖. การประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่
เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประนอม
ข้อพิพาท ก็อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
โดยจะให้มีความลับหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ ๑๗. ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจขอให้อธิบดีหรือรองอธิบดีหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้

ข้อ ๑๘. ผู้ประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการประนอมข้อพิพาทให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจสอบความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ก็ให้รายงานให้ศาลทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

ข้อ ๑๙. เมื่อการประนอมข้อพิพาทเสร็จสิ้นลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรายงานผลการประนอมข้อพิพาทต่อศาลตามแบบพิมพ์ เอกสารท้ายระเบียบหมายเลข ๑ และ ๒ และถ้าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย

ข้อ ๒๐. ในกรณีที่ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิด โดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ในการรายงานผลการประนอมข้อพิพาทให้ผู้ประนอมข้อพิพาทเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย หรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอกการกำหนดโทษ การรอกการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น

- (๑) การรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน
- (๒) การทำงานบริการสังคม
- (๓) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

แก่ผู้เสียหาย

- (๔) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

ความผิดอีก

- (๕) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(๖) การห้ามเสพสุราหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่นหรือให้เข้ารับการบำบัดรักษา การติดสุราหรือสิ่งเสพติด

(๗) การห้ามเที่ยวเตร่หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง หรือ

(๘) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วน
หนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำ
ความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

หมวด ๔

การสิ้นสุดกระบวนการประนอมข้อพิพาท

ข้อ ๒๑. ในกรณีต่อไปนีให้ถือว่า กระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง

(๑) คู่คดีสามารถตกลงกันได้

(๒) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการประนอมข้อพิพาท

(๓) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณา
พิพากษาต่อไปตามข้อ ๑๐

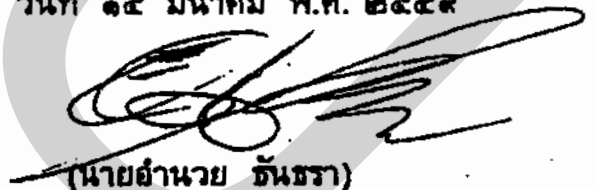
(๔) ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลง
ได้ด้วยวิธีการประนอมข้อพิพาท หรือการประนอมข้อพิพาทไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีก
ต่อไป

(๕) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการประนอมข้อพิพาท

(๖) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ข้อ ๒๒. เมื่อกระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนอม
ข้อพิพาทส่งสำนวนคดีคืน เพื่อดำเนินการพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

(นายอำนวยการ ชันธา)

อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

รายงาน
ผลการประเมินข้อพิพาท

คดีหมายเลขดำที่ /๒๕
คดีหมายเลขแดงที่ /๒๕

ศาลอาญา

วันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕

ความอาญาและคดีแห่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา

ระหว่าง	{	พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด	โจทก์
			ผู้ร้อง
			จำเลย

ข้าพเจ้า.....ผู้ประเมินข้อพิพาท

ขอเสนอรายงานต่อท่านผู้พิพากษา มีข้อความตามบันทึกรายงานการประเมินข้อพิพาทแนบท้ายนี้

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงชื่อ)

ผู้ประเมินข้อพิพาท

คำสั่งศาล

- ถัดตกลงกันได้แล้ว รอฟังคำพิพากษาวันนี้
นัดฟังคำพิพากษาในวันที่.....เวลา.....นาฬิกา
- ให้เลื่อนไปนัดพร้อมเพื่อประเมินข้อพิพาทในวันที่.....เวลา.....นาฬิกา
- ถัดตกลงกันไม่ได้ ยกเลิกการประเมินข้อพิพาท
- ให้นำคดีพิจารณาตามวันเวลาที่นัดไว้แล้ว
- ให้ไปกำหนดนัดที่ศูนย์นัดความ โดยให้นัดสืบพยาน โจทก์.....ปาก จำนวน.....นัด
สืบพยานผู้ร้อง.....ปาก จำนวน.....นัด และสืบพยานจำเลย.....ปาก จำนวน.....นัด

(ลงชื่อ)

ผู้พิพากษา

บันทึกรายงาน
การประนอมข้อพิพาท

คดีหมายเลขดำที่
คดีหมายเลขแดงที่

/๒๕ 137
/๒๕

ศาลอาญา

วันที่ เดือน พ.ศ. ๒๕

ความอาญาและความแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

ระหว่าง	{	พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด	โจทก์
			ผู้ร้อง
			จำเลย

ข้อ ๑ ข้อมูลเบื้องต้นของจำเลย

- ๑.๑ ชื่อ - ชื่อสกุล.....
- ๑.๒ วัน เดือน ปีเกิด..... อายุ..... ปี
- ๑.๓ เกิดที่ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
- ๑.๔ สัญชาติ..... ศาสนา.....
- ๑.๕ การศึกษา.....
- ๑.๖ อาชีพ..... รายได้..... บาท / เดือน
- ๑.๗ สถานภาพ..... ชื่อคู่สมรส.....
- ๑.๘ อาชีพคู่สมรส..... รายได้ของคู่สมรส..... บาท / เดือน
- ๑.๙ อยู่บ้านเลขที่..... ถนน..... ซอย.....
ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....
จังหวัด..... โทรศัพท์..... อาศัยมานาน..... ปี
- ๑.๑๐ บุตร (ที่ยังมีชีวิต) จำนวน.....คน
  - ๑.๑๐.๑ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....
  - ๑.๑๐.๒ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....
  - ๑.๑๐.๓ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....
  - ๑.๑๐.๔ ชื่อ..... อายุ..... ปี อาชีพ.....

๑.๑๐ บุคคลที่ต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู จำนวน.....คน

๑.๑๐.๑ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑.๑๐.๒ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑.๑๐.๓ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

๑.๑๐.๔ ชื่อ..... เกี่ยวข้องเป็น.....

ข้อ ๒ สภาพความมิดและพฤติการณ์แห่งคดี

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อ ๓ ข้อตกลงระหว่างผู้ร้องและจำเลย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อ ๔ ความเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ประนอมข้อพิพาท

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(ลงชื่อ)

ผู้ประนอมข้อพิพาท

(.....)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล : นางสาวศิวาพร สักดาศิริโรรัตน์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2541 : นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

พ.ศ. 2546 : เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 56

สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

พ.ศ. 2548 : ศึกษาต่อหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์

หมวดวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์